

L'ESQUELLA

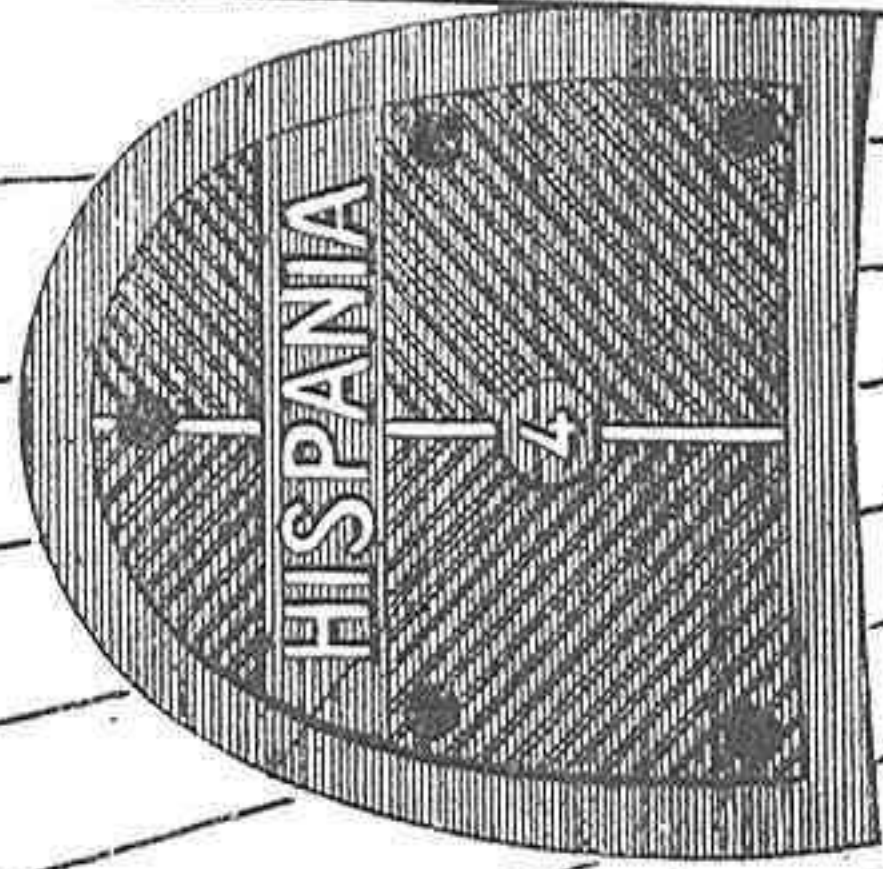
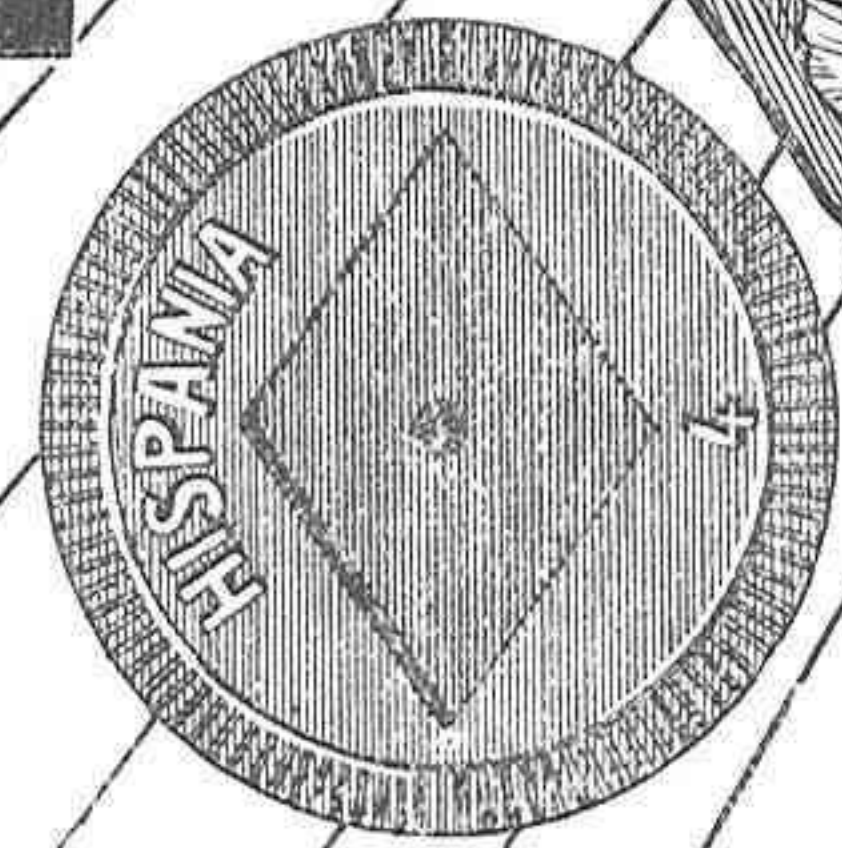
DE LA TORRATXA

Número 2000

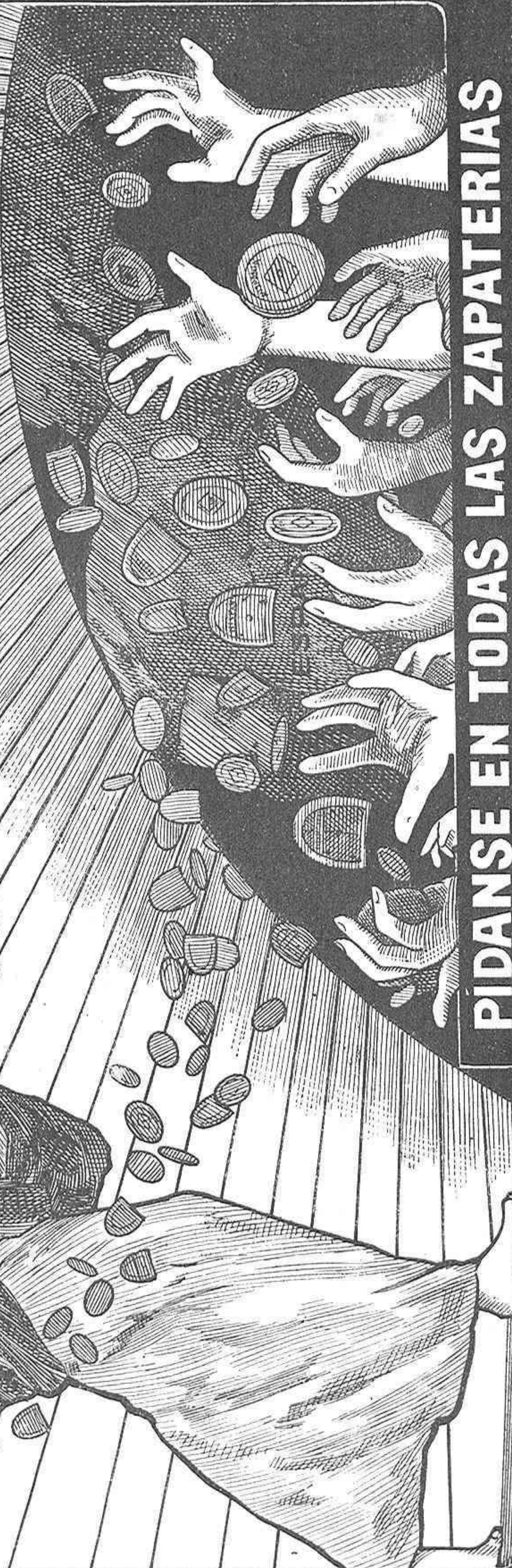
UNA pesseta

**TACONES
DE GOMA**

HISPANIA

SON LOS MAS RESISTENTES

PIDANSE EN TODAS LAS ZAPATERIAS

ARTRITISMO · REUMA · GOTA PIPERAZINA DR GRAU

Instituto Electroterapéutico

Ronda Universidad, 20, pral.
(junto a la Plaza de Cataluña)
TELÉFONO 4210

DIRECTOR: DR. J. MESTRE SANCHO

Las diferentes instalaciones con que cuenta este Instituto, contienen todos cuantos aparatos existen en los grandes sanatorios europeos, más algunos otros que única y exclusivamente posee este Instituto, por haber sido inventados y patentados por su Director. Gracias a ellos y a la técnica especial que empleamos para su aplicación, cada día es mayor el éxito obtenido en la curación de los diferentes estados patológicos, por crónicos y rebeldes que ellos sean

APLICACIÓN DE CORRIENTES

para el tratamiento de: BRONQUITIS aguda y crónica, ASMA, TUBERCULOSIS, PARÁLISIS, APOPLEGÍA, CIÁTICA, NEURALGIAS, JAQUECA, HISTERISMO, EPILEPSIA, NEURASTENIA, ARTERIO-CLOROSIS, HIPERTENSIÓN, ULCERAS, VARIOSAS, DISPEPSIA, DILATACIÓN de ESTÓMAGO, ESTREÑIMIENTO, HEMORROIDES, REUMATISMO, agudo y crónico, GOTA, DIABETES, ESCROFULISMO, ANEMIA, ENFERMEDADES de la PIEL y GÉNITO URINARIAS, etc., etc.

NUEVO TRATAMIENTO PREVENTIVO Y CURATIVO DE LA TUBERCULOSIS

APARATO PARA LA RADIOGRAFÍA INSTANTÁNEA

TRATAMIENTO de la **OBESIDAD**, especial de este Instituto, ÚNICO DE RESULTADOS POSITIVOS

HORAS DE CONSULTA: DE 3 A 8 TARDE · DÍAS FESTIVOS: DE 11 A 1

El millor remei per a curar el
ESTRENYIMENT CRONIC
i evitar les seves fatals conseqüències és el

LAXOL AMARGÓS

Precís regulador de les funcions gastro-intestinals
Purgant vegetal suau-Laxant perfecte-Depuratiu sens rival
27 anys de gran èxit.- Proveu-lo i vos en convencereu
De venda en les principals farmacies

**DROGUERIA
SANT JORDI**

COMESTIBLES
Productes químics
PERFUMERÍA

Call, 7 :: Teléf. 3907
BARCELONA

**GUILLERMO
PATTBERG**

Importador
de Maquinaria de
toda clase, Hierro,
etc. Fabricante de
Guarniciones para
Cardas

Teléfono 634
Direc. tel.: Pattberg
Cortes, 649, entl.º
BARCELONA

CAÇADORS!

Les millors esparde-
nyes més ben cons-
truïdes, sòlides i còmodes, per a caça,
camp i tennis, són les que fabrica la casa

BORNAS Hospital, 24, ent.
BARCELONA

Vendes al engrós i a la menuda
EXPEDICIONS A PROVINCIAS

Agua oxigenada neutra "FORET"

ANTISEPSIA, HIGIENE, DESINFECCIÓ :: DENTRIFIC ÚNIC VERITAT

REBUTGEU LES IMITACIONS DE L'AMPOLLA I LES QUE NO TINGUIN EL PRECINTE DE GARANTÍA

Sumari

SENSE TÍTOL, per *Santiago Rusiñol*. — ESBOÇ HISTÓRIC DEL NOSTRE SETMANARI, per *Fra Noi*. — ELS VELLs SETMANARIS CATALANS, per *Pere Aldavert*. — QUARANTA ANYS DE POLÍTICA REPUBLICANA, per *Jeph de Jepsus*. — AHIR I AVUI, per *C. Gumá*. — ULLADA RETROSPECTIVA, per *Xavier Alemany*. — ASOS I REIS, per *R. Reventós*. — EN RUSIÑOL I «L'ESQUELLA», per *Paradox*. — LES GUERRES QUE HA VIST «L'ESQUELLA», per *A. Rovira i Virgili*. — CONSIDERACIONS SOBRE LA PENA DE MORT A BARCELONA, per *Francesc Pujols*. — DE LES BOTXES AL FUT-BOL, per *Hip*. — EN EL SEGÓN MILENI DE «L'ESQUELLA», per *Gabriel Alomar*. — QUARANTA ANYS DE TEATRE CATALÀ, per *Farfarello*. — LA RIALLA DE LA LLIBERTAT, per *Angel Samblancat*. — MIREU QUE ÉS PROU!, per *Oleguer Recó*. — DEL MANTEGAIRE AL SENYOR ESTEVE, per *Francisco Camps Margarit*. — MIG SEGLE DE MODES, per *O. Junyent*

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

La nostra ESQUELLA, cavallers, avui compleix quaranta anys. Si fós pretenciosa, entraria en aquella edat que les dònnes comencen a treure-se'n i s'arrencaria algun cabell d'argent que li sortiria damunt dels polsos; es faria massatge a les arrugues; però L'ESQUELLA és una Matrona que sab que sempre serà jove, i no ha de fer trafiques químiques per a presentar-se amb esplendidesa.

Els quaranta anys de L'ESQUELLA són els quaranta anys de plenitud. L'ESQUELLA és la dòna catalana, és la dòna de casa, de casa nostra, de Catalunya, en ses plenes facultats. Ella lo mateix entra a la cuina a fer l'escudella fumanta, que surt al carrer, engarlandada, com una ofrena pels nostres ulls; lo mateix cuida l'infant malalt, que puja al cim del Tibidabo a beure malvasia, en porró; lo mateix sab sorgir unes mitges, que llegir un llibre sota el quinqué, que sortir com un raig de sol per aquestes Rambles de Barcelona.

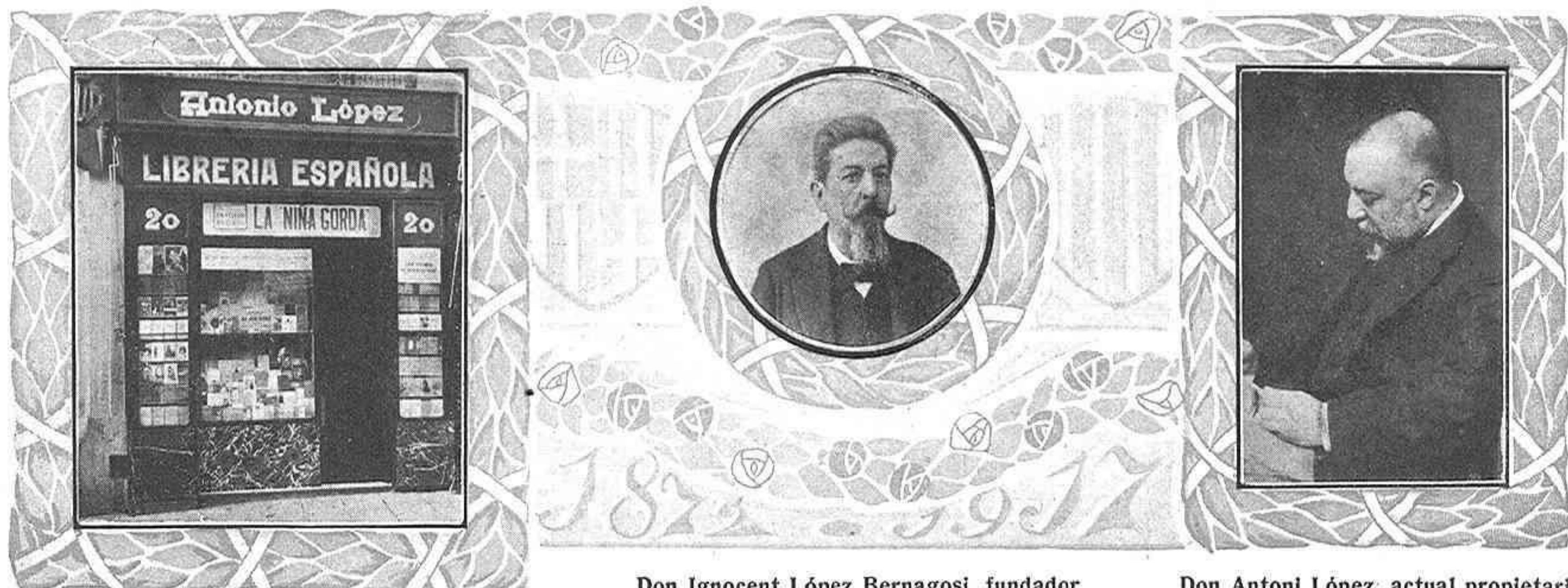
L'ESQUELLA, quan era en primavera, amb el seu mocadoret al cap, havia girat el cervell dels que la veien passar, saltironant per les aceres, com curreteta ciutadana; havia ballat a tots els saraus; havia encès amb els seus ulls a tot el jovent de Barcelona, i ningú l'havia poguda haver. Alcaldes, regidors, generals, menestrals, senyors i botiguers, s'havien rendit en oferiments, l'havien seguit pels nostres carrers, li havien fet el colomí, i ella els mirava amb un somriure que els feia seguir sense avençar, que els atreia i que els deturava, rient-se de tots i de tothom.

Els seus amors eren Catalunya, i el seu estimat era Barcelona. Ella no s'ha posat mai cap ista, ni catalanista, ni nacionalista, però ella ha sigut catalana, fins al fons de tot de la seva ànima. Allí on ha vist que la ciutat la podia menester, allí ha anat ella a dur-hi alegria. Allí on ha vist aire de mal ésser, ha girat els ulls a l'altra banda; ha parlat sempre en català; als forasters els ha rebut sempre amb la més lleal cortesia; als seus els hi ha obert els braços, sense deixar-se seduir mai. La seva rialleta l'ha salvada de tota mena de tentacions. Ha comprès que el riure, més que altra cosa, és lo que ens separa de les besties, i, rient ha estat enjogaçada, i, rient, ha estat justiciera.

Ara és matrona i segueix rient, però el seu riure és ja d'experiencia. Rient, perdona, i rient, es fa càrrec. El seu riure d'ara és burleta, però moltes voltes és compassiu. Sab compendre les baixeses que puguin cometre molts ciutadans, i les malvestats de molts homes, i la graponeria de molts altres, i els menyspreua amb una rialla que és de comprensió i és d'ironia.

I estima tant a Catalunya, aquesta ESQUELLA que té quaranta anys, que fins fa ofrena dels seus llavis, tan frescos, com dugues cireres, pel bé de la seva terra. Avui, que és dòna, diu als catalans: — Si m'estimeu, aquí hi ha els meus llavis, i si em voleu mal, hi han els meus braços, per a tirar-vos, tot rient, al femer. Tan sols tenint el cor ben net, es pot venir a riure a la meva taula.

SANTIAGO RUSIÑOL

Redacció i Administració

Don Ignocent López Bernagosi, fundador

Don Antoni López, actual propietari

ESBOÇ HISTÒRIC DEL NOSTRE SETMANARI

DEL NÚMERO 1 AL NÚMERO 1000

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, qual títol fou degut, encara que indirectament, al insigne fundador del Teatre Català, Frederic Soler, *Pitarra*, vegé la llum per primera volta el dia 5 de maig de 1872, en substitució de la valenta *Campana de Gracia*, denunciada i sospesa per les autoritats governativa i militar, a conseqüència de la publicació d'una làmina del tot ignocentona. Un favor que li feu al naixer i que tingué de repetir-li en diverses ocasions.

Tenia en aquella època el nostre setmanari el mateix format que la seva germana gran, quatre pàgines tamany foli, col·laborant-hi els mateixos escriptors i dibuixants.

Passà, al començament, per serioses vicissituds i tràngols greus que l'obligaren tot sovint a morir *aparentment*, per a ressucitar, als pocs mesos, més ufana i més gentil; fins que el seu fundador i propietari, l'inoblidable Ignocent López, tingué la bona pensada d'empendre la seva publicació amb caràcter permanent, fent-se així des del dia 16 de gener de l'any 1879, en que's començà altra volta la numeració, que és l'actual i definitiva.

En el número corresponent al 9 de gener de 1886, aparegué L'ESQUELLA notablement reformada, adoptant vuit pàgines en lloc de quatre, i en nou tamany especial, molt elegant, que tingué gran acceptació i fou imitat tot seguit per la major part de setmanaris que anaren naixent com bolets a Catalunya i a Espanya. Fins aquí el preu del nostre era de *dos quartos*, però amb motiu d'haver-se adoptat el sistema decimal, l'editor i propietari es vegé obligat a pujar-lo a *10 cèntims*, donant en canvi doble número de planes, o sia en comptes de vuit, setze, que són les que's donen encara avui, i amb lo que el públic hi sortí guanyant.

REDACTORS I COL·LABORADORS

Del número 1 al 1000, escrivíren L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, uns amb títol de redactors i altres de col·laboradors, les primeres personalitats literàries i artístiques de la nostra terra. Per ordre correlatiu d'èpoques, recordarem, entre altres, els noms dels següents:

Escriptors: Josep Roca i Roca (*P. del O.*), C. Gumá, Pompeyo Gener, Frederic Soler (*Pitarra*), Emili Vilanova, Conrat Roure, Eduard Vidal i Valenciano, Rosend Arús i Arderiu, Joaquim M.ª Bartrina, Adolf Brugada, Jaume Piquet, Andreu Solà, Josep M.ª Codolosa, Josep Verdú (*Gestus*), Eduard Aulés, Josep Dern, J. Feliu i Codina, Narcís Oller, J. M. Arnau, G. Moliné i Brasés, R. Ramón Vidales, Joaquim Montero, Josep Aladern, J. Güell i Mercader, Apel·les Mestres, Josep Coroleu, Josep Ixart, F. Ubach i Vinyeta, Valentí Almirall, Frederic Rahola, Eduard Toda, J. Molas i Casas, A. March, Matías Bonafé, J. Miró Folguera, Albert Llanas, Santiago Boy, Emili Guanyabens, Xavier Alemany, Quim Artigaire, Manel Marinello, Dàmas Calvet, Santiago Rusiñol, Ignasi Iglesias, J. San Martín Aguirre, Ramón Miquel i Planas, Narcís Gay, Raimond Casellas, N. Bas i Socías, M. Rodríguez Codolá, Joan Serra Constansó (*Jeph de Jespus*), Claudi Mas Jornet, Josep Ponsa (*Pep Llauné*), Josep Burgas i centenars de distingits col·laboradors més que honoraven les planes del periòdic i dels Almanacs, els noms dels quals consten ja en l'història del número 1000, extraordinari publicat el dia 11 de març de 1898.

Artistes: Tomás Padró, Josep Llovera, Apel·les Mestres, J. Lluís Pellicer, Manel Moliné, Mariano Foix, Simón Gómez, Ramón Miró, J. Blanco Coris, A. Font, Sebastià Gay, Ramón Casas, Lluís Labarta, J. Llopart, Nicanor Vázquez, Santiago Rusiñol, Andreu Solà, J. Dièguez, Ernest Soler de las Casas, I Buxó, Angel Pau, M. Pagés Ortiz, Mateu Balasch, J. Lagarde, L. Roig, J. i T. Sala, Eusebi Arnau, Fradera, Félix Urgellés, Modest Urgell, Huertas, Carles Pellicer, Galofre Oller, J. Simonet, R. Latorre, R. Tusquets, J. Pahissa, Aspiazu, B. Gili i Roig, Llorens Brunet, Eusebi Planas, Romero de Torres, L. Bonnin, J. M.ª Marqués, Lluís Graner, V. Buil, R. Riera Moliné, L. Roca, L. Alegret, J. Robert P., Navarrete, J. Casanovas, J. Cabrinety, Argemí i molts altres que's troben també consignats en l'esmentat extraordinari.

Gravadors: Carles i Víctor Labielle i més tard Pere Bonet.

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA va començar-se a imprimir en l'establiment tipogràfic de *Vda. i fills de Gaspar*; passà després a l'acreditada impremta de *D. Lluís Tasso*, i des del 1891 fins al 1900 s'estampà en la important casa *A. López Robert*. Des d'aquesta darrera data el nostre setmanari comptà amb establiment tipogràfic propi, no havent tingut d'anar mai més a lloguer.

CAMPANYES CÉLEBRES

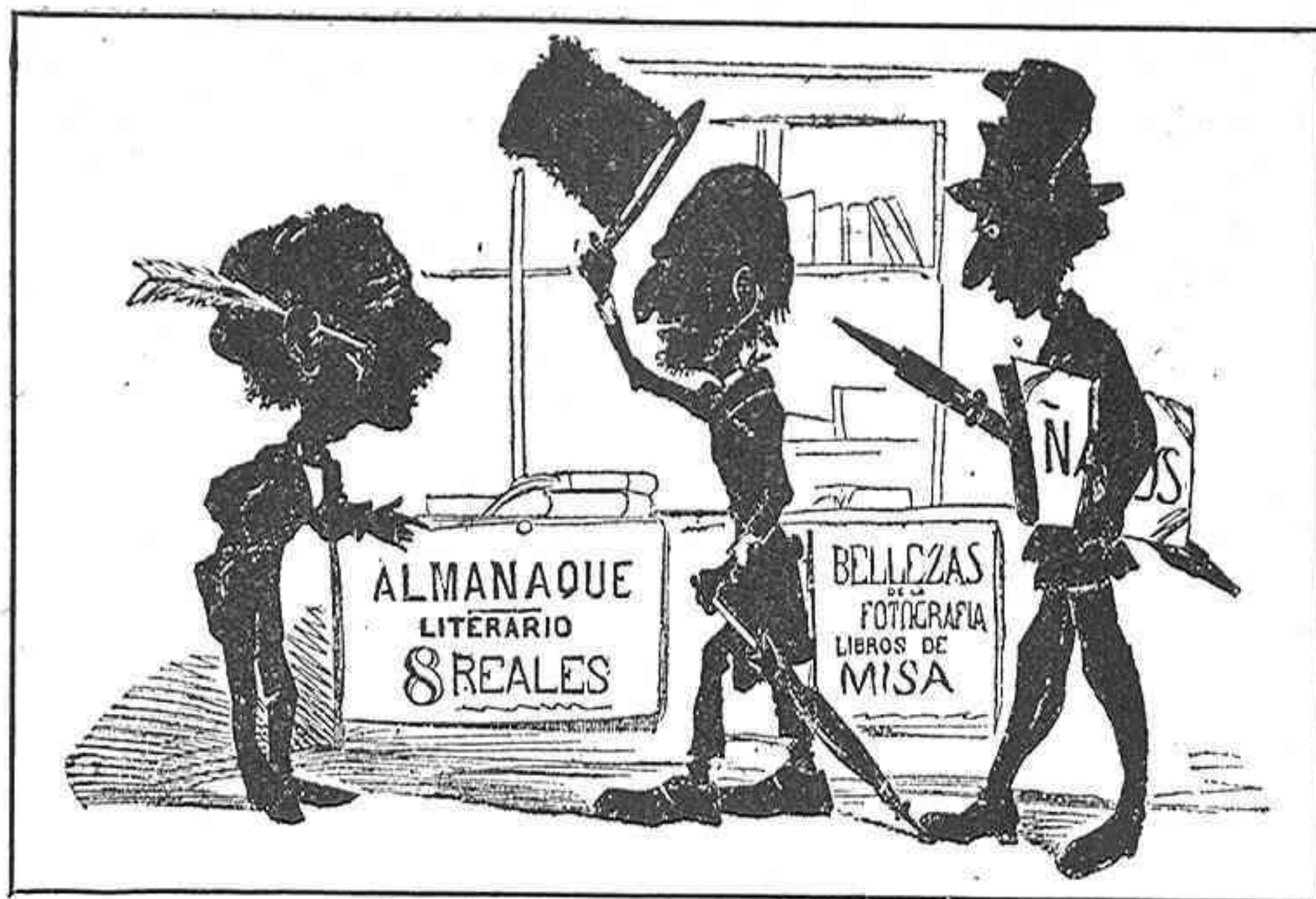
Fent-se ressò dels batejaments de la vida ciutadana, del sentir de Catalunya i de les aspiracions de la nació entera, la nostra ESQUELLA no podia restar sorda ni muda als moviments de caràcter popular. Així caldrà remarcar com a campanyes cèlebres: la dels carlins; les benèfiques a favor de Murcia inundada i de Andalusia, víctima dels terratrèmols; la moralitzadora d'En Gil Maestre, el bon governador; la del Còlera de 1885; les de defensa del Teatre Català; la campanya contra els *Pa-res de Família*, avis dels actuals senyors Esteves de la Defensa Social, la famosa de *La Salvadora*; la de Mossèn Cinto; la dels anarquistes, i tantes i tantes altres a les quals ens ha acompanyat sempre, d'una banda, la raó i la justícia, de l'altra, el favor i l'aplauso constant del públic.

NÚMEROS EXTRAORDINARIS, DOBLES I ESPECIALS

Recordem, entre altres de ben notables, el número dedicat a Cristòfol Colom (2 d'octubre de 1892) i els commemoratius dels cinquantenaris del «Liceo» i de la mort de Donizetti.

*
**

Fins aquí el resum esquemàtic de la primera tungada de L'ESQUELLA, o sia del número 1 al 1000, quals fets, dates, noms, altes i baixes, alegríes i tristors, èxits i no èxits, restaren plenament consignats en el número milenar, que fou un extra famós de 40 planes, que's publicà l'onze de març de 1898, esplèndidament presentat i en el que hi col·laboraren les principals firmes d'escriptors i ar-

El fundador de L'ESQUELLA, En Frederic Soler (Pitarra) i En Josep Lluís Pellicer
Reproducció de «Singlots Poètics»

tistes de la nostra terra. El curiós llegidor que vulgui conèixer més detalls respecte a l'antiga gent de la casa i a la vida i miracles de la primitiva ESQUELLA, pot dirigir-se al número 1000. Nosaltres som relativament joves encara i no ens hi arriben les recordances, per més que hi abastin els bons desitjos. Partint, doncs, de l'esmentat número 1000, comencem la nostra fadigosa però agradable tasca de continuar l'història.

DEL NUMERO 1000 AL 2000

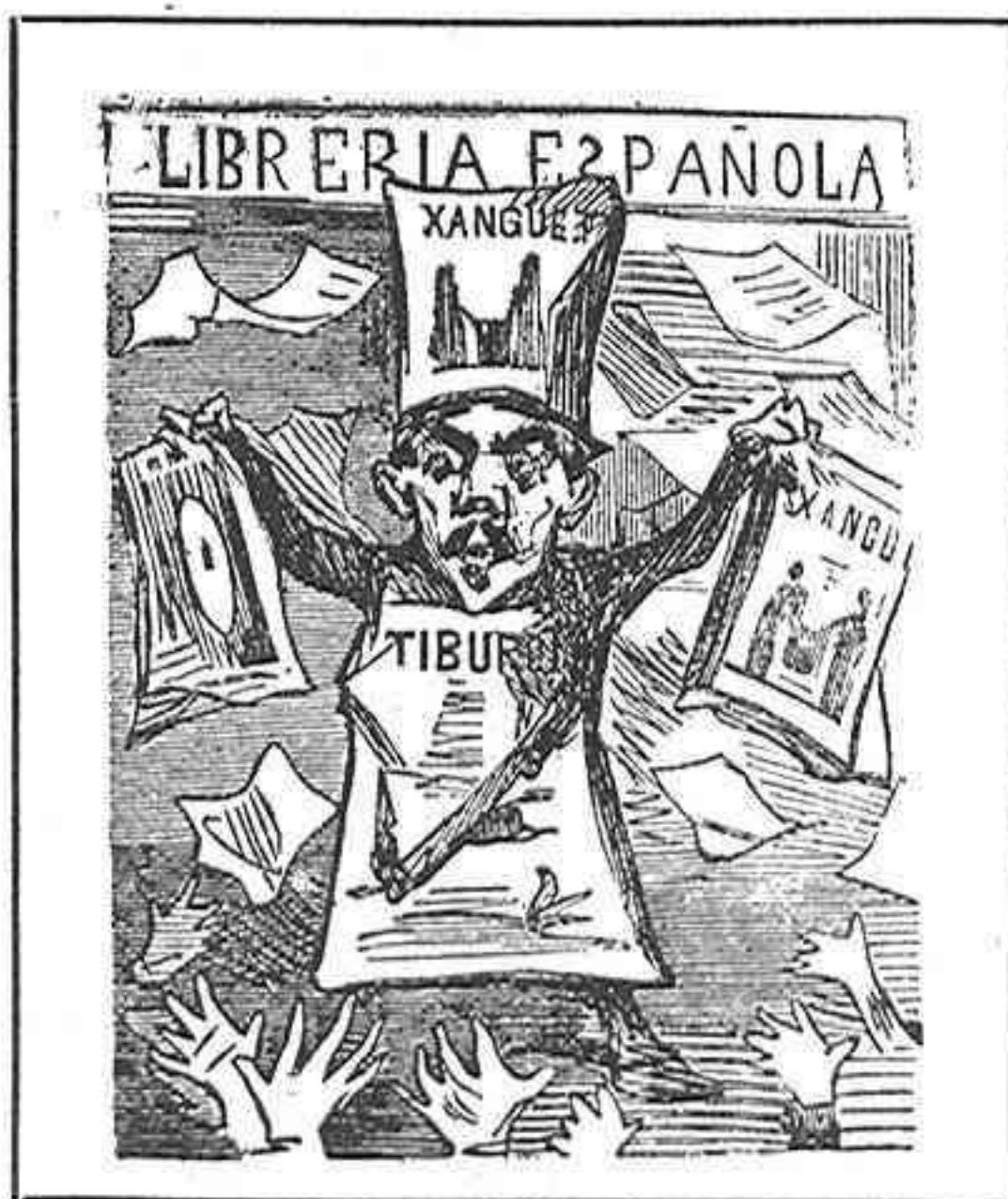
ANY 1898

Després de publicat el número commemoratiu del primer milenari que, com havem dit més amunt, sortí a la llum l'onze de març de 1898, ens trobem amb que L'ESQUELLA no sols no és un periòdic vell, sinó que se'n mostra rejuenit i cada dia més alegre i més vistós, lo que's pot comprovar amb alguns xamosos números, com el dedicat als *Jocs Florals* de primers de maig i amb el molt celebrat *Número Modernista*, imprès damunt de paper d'estraça i que assoleix un èxit *abracadabrant*; alegria que no són capaços de treure-li els desastres de Cavite i de Santiago de Cuba.

El fotogravat, cada dia més perfecte, permet informacions gràfiques de veritable importància. Gran èxit del *Número dels Morts*.

L'ESQUELLA obre un concurs de cobertes per al seu «Almanac» de 1899, enduent-se'n el premi el dibuixant Roig.

Firmes de col·laboradors literaris: *Carbó d'Alzina*, *A. Doria*, *R. Pons*, *E. Suñé*, *A. Bori Fontestà*, *Puig Casanyes*, *Cortina* i *Rivera*, *J. Bover Casellas*, *L'Avi Riera*, *M. Marinello*,

Tres caricatures del fundador de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, don Ignocent López Bernagosi

(Originals d'En Padró i d'En Nyapus)

ELS GRANS EXITS DE "L'ESQUELLA"—COBERTES DE NÚMEROS CÈLEBRES

El dedicat a Cristòfol Colom

El de Fi de sigle

El del Quixot

El de Els Barris baixos

Francesc Comas, Follet, Quimet, Felix Cana, Francisco Llenas, Aguilera, S. Bonavía, Q. Malleu, A. del Singlot.

Firmes de col·laboradors artístics: Moragas i Alarma, Gómez Soler, M. Foix, Apel·les Mestres, V. Buil, Enric Serra, Junyent i Cornet.

ANY 1899

Podria dir-se'n l'any d'En Moliné, car durant ell publicà el xispejant caricaturista infinitat de planes i dobles planes de sàtira purament local barcelonina, que assoliren èxits veritablement assombrosos, com no s'havien aconseguit mai.

Quasi simultàniament entraren a la Redacció de L'ESQUELLA i *La Campana*, els estimats amics Joan Serra i Constansó (*Jeph de Jespus*) i Josep Burgas, *Mayet*. Un i altre, voluntariosos, encara ens acompanyen avui en les nostres tasques.

Entre altres col·laboradors honoren la part literaria del nostre setmanari les següents firmes: *Rapevi*, Ramón Ramón Vidales, J. Pont i Espasa, Q. Malleu, Josep Rosselló, J. Baucells Prat, *Xanigots*, *Escolar*, F. Carreras P., R. Alvaso, Simón Alsina i Clos, A. Rius Vidal, Pere Galindayna, M. Badía, *Ruy del Gorch*, V. Carrasca Gayán, Pere Colomer, *Japet de l'Orga*, *Dolors Mont*, *Sucre Candi*, J. M.ª Bernis, P. A. Moreno, *Alter Ego*, Martí Revoltós, M. Morera i Galícia, A. Deu, J. Usón, J. Castellet i Pont, J. Riera i Bertrán, Emili Coca i Collado, J. Puig i Esteve, J. Got i Anguera, Josep Oliva Bridgman, S. Borrut i Soler i Alfons Maseras.

També de dibuixants augmenta el repertori, però s'ha de confessar que davant l'empenta Moliner, Pellicer i Gómez Soler, que són els més assíduus, tots els altres artistes, molt respectables, resten eclipsats.

ANY 1900

Un faust aconeteixement en els anys de L'ESQUELLA: Des del seu número 1137 (26 d'octubre) disposa d'impremta pròpia, un establiment tipogràfic a l'altura de les circumstàncies, que el benemèrit don Antoni López instal·la en un espaiós local del carrer de l'Olm. Estrenem tres grans màquines vingudes expressament d'Augsburg (aleshores encara no erem al·liadòfils). El nou material ens facilita majors tiratges i ens permet

donar-nos el luxe de aplicar al periòdic totes aquelles reformes i novetats artístiques a que sempre havíem aspirat i que el públic va sapiguer agrair-nos tot seguit, augmentant-nos el seu favor.

El nostre bon amic i company Serra i Constansó (*Jeph de Jespus*) va escampar en aquell número la bona nova, amb uns graciosíssims versets que sintetitzen la joia de l'aconeteixement:

NOSTRA IMPREMTA

Perquè som tan aplicats
i per nostres bones prenes
han regalat una *Estampa*
a *La Campana* i L'ESQUELLA.
Ara si que podrem dir
ben alt que som gent de lletres
i tindrem *lletra menuda*
per dí el que ens vingui a la llengua.
Se'ns podran pujà als *bigotis*
en una forma grossera,
prò com som bons caràcters
en *caixa* entraran depressa
i amb la major *correcció*

hi podrem posar esmena.
Ajustant bé els nostres actes
sabrem de manera certa
com ens haurem de *compondre*
si algú el cap ens *empastella*
Podrem fé'ns tips de *filet*
i sobre certs punts fent gresca
'nirem pels *espals* que mostra
l'ingeni posat en *premsa*.
Però lo que'ns plaurà més
malgrat la nostra modestia
serà sentí a les lectores:
—Quins bon *tipos*, a L'ESQUELLA!

El company *Jespus* estava carregat de raó. Tots nosaltres teníem motiu de alegria amb la nostra *Estampa*, que no se semblava de res a les que reparteixen els clergues a la mainada.

De *lletra menuda* ja n'havíem gastat sempre, satíricament parlant; i respecte a *caràcters* cada hu tenia el seu qui bò qui dolent, però al veure aquell bé de Déu de caixes noves, plenes de lletra acabada de arribar, lletra de totes les lletres, lluenta, bonica, de color de plom, que fa l'efecte de coves de xanguet acabat de pescar, i pensar que amb ella podríem dir, sense haver d'anar a Manlleu, tantes i tantes coses com teníem al pap, als Alcaldes, als Governadors, al clero, i als farandulers de tota mena, ens batejava el cor de satisfacció.

Efemèrides curioses: la publicació de un número especial, la part il·lustrada del qual anà a càrrec d'En Manel Moliné i que representava *La Processó del Corpus Polític Municipal barceloní*. L'èxit d'aquest número fou esclatant i sorollós. També resultà molt notable el número dedicat a commemorar la *Diada dels Difunts*.

Coberta del número 1000

Firmes de col·laboradors: Ll. Bonnin, J. Moret de Gracia, Homedes Mundo, C. Omar i Barreira, J. Costa Pomés, F. Carreras P., J. Alamaliv, Joan Vía, *Oliva Dolça*, Fidel Delfí, Agustí Fals, Jacinto Capdevila, M. Casanovas, E. Vilaret, J. Puig Cassanyas, Faust Casals Bové, *Miquel O.*, *E. Just i Pastor*, *Marangí*, M. Badía, J. Ferré i Gendre, P. Talladas.

Firmes de dibuixants: Cabri-nety, Fradera, *Alegret*, Nicanor Vázquez, P. Roig, O. Junyent, Azpiazu, M. Navarrete, F. S. Covisa, M. Urgell, V. Buil.

ANY 1901

Desitjosa de commemorar degudament la entrada del nou segle, L'ESQUELLA s'engalana amb tots els seus flocs i publica el primer número de l'any, de 48 planes, veritable *tour de force*; un número que porta per lema «Barcelona en el segle XIX» i que constitueix un notabilíssim document històric, atapeït de dates artístiques i d'anècdotes curioses, que tots els barcelonins intel·ligents i profans se daleixen per a adquirir-lo i conservar-lo.

Però si l'any va començar amb una gran satisfacció per a nosaltres, aviat ens donà dues greus punyides al mig del cor: ens referim a la mort, en dos mesos de diferència, de dos grans companys i dos factors irreparables per a L'ESQUELLA: En Manel Moliné, l'inimitable ninotaire, que ens deixà per a sempre el 26 d'abril, i En Josep Lluís Pellicer, el fortíssim i profund caricaturista, mestre dels mestres, que ens abandonà el 15 de juny.

La pèrdua d'aqueixos dos puntals tan fermes, tan sòlidament arrelats, per força havien de produir terrible sotregada en el temple satíric del nostre setmanari. Però els aconteixements d'aleshores, tant els locals com els nacionals i estrangers (la guerra anglo-boer entre altres), exigiren de la informació gràfica una major i més acurada aplicació del fotogravat; i això distragué, en part, al públic de les irreparables pèrdues que el llàpiz acabava de sofrir.

Tornem a honrarnos assiduament amb la col·laboració d'En Conrat Roure (*Pau Bunyegas*), i apuntem les firmes d'altres versaires i prosistes: J. Bosch i Viola, *Fra Juncosa*,

E. del Fat, Oriola Ribes, A. Cantallops, *Peret del Cafè*, Adolf Mas, S. Brugués i Berta, J. Ferré i Roig, *Abel Gaubansa*, *Andresito* i Emili Sunyé.

La part d'il·lustració sembla pendre nou *rumbo*, amb les elegancies que li proporcionen els dibuixants nous Solá, Giné i Cardona, la nota altament artística, moderna i catalana, d'En Francisco Sardá i J. Pahissa, molt ben secundada pels Pons Palau, Pellicer Montseny, Llopart i J. Robert.

ANY 1902

Fou aquest un any de tenebrós començament, socialment parlant, i L'ESQUELLA, que recollí sempre les palpitations del nostre poble, per

Producte de la venda del número 1 de L'ESQUELLA

La primera moneda que's recaudà

força se'n hagué de ressentir. Així veiem que, amb motiu d'una formidable vaga general ocorreguda el mes de febrer, se vegé obligada a aplaçar la publicació d'un dels seus números. Tant per les informacions gràfiques de l'esmentada vaga com per les que donà a arrel de les defuncions i enterraments del doctor Robert, el gran patrici, i de Mossèn Cinto Verdaguer, el gloriós poeta de Catalunya, que tingueren lloc

aquell any luctuós, L'ESQUELLA DE LA TORRATXA es mostrà a l'altura dels millors periòdics informatius d'Espanya, al punt de llençar al carrer, en poques hores, milers i milers d'exemplars de números extraordinaris, un d'ells el consagrat a l'enterrament d'En Verdaguer (edició popular de 5 cèntims), atapeït de fotogravats que el públic ens arrencava materialment de les mans.

Recordem igualment que tingué gran acceptació un número especial publicat en plena Quaresma i dedicat al *Peix*.

Firmes de col·laboradors literaris: Angel Miró, A. Masanas, *Pasteret*, S. Gran e Irurueta, F. Cantimpló, *Sisquet del Full*, Joan Miratelay, *Xim* i *Agustí*.

Firmes de col·laboradors artístics: Antoni Fabrés, Enric Serra, E. Gutiérrez, Tomàs Sala, N. Martínez, Tintorer, Brunet i Andreu Solá.

ANY 1903

Un any bastant anodí per lo que's refereix a efemèrides anecdòtiques o característiques importants. La única cosa que notem en ell és la preponderancia que va adquirint la fotografia artística. Afortunadament L'ESQUELLA disposa d'un excel·lent col·laborador: En Fernando Rus, el mateix fotògraf de que's valgué el nostre editor A. López per a la confecció del famós album «Barcelona a la Vista», que ens proporciona una serie de magnífiques vistes pintoresques de diferents indrets de Catalunya.

El malaguanyat artista Xavier Gosé, que més tard havia d'escampar per l'estranger la gloria seva i la de la nostra terra, fa en les columnes del nostre setmanari ses primeres armes.

També, a títol de curiositat, devem remarcar que pel juny d'aquest mateix any publica L'ESQUELLA el primer dibuix del nostre estimat company Josep Costa (*Picarol*).

Col·laboradors literaris: A. R. T., Jesús Recasens, A. Gandol, V. Caldés i Arús, *Rampells*, R. Orgullosa, J. Pujadas Truch, Angel García, D. Deulofeu, *Silvestre*, *Ego Sum*, *E. Pi Sòdic*, M. Umyon, T. Rusca, Felip Cascalla, J. Alamaliv A. Vilanova, *Fèlix Cana*, G. *Perocafo Ras*, J. Casas, J. Sala Marigó, *L'hereu d'Horta*, *Joanet de Gracia*, J. Farrés Gairalt, R. Muntané, E. Forgas, R. Font, J. Vives Borrell, R. Martí Sastre i A. B. Ribot.

LA ESQUELLA DE LA TORRATXA

Primera ESQUELLA que va sortir en substitució de *La Campana de Gracia*

LA CAMPANA DE GRACIA

Làmina de *La Campana de Gracia* que fou causa del naixement de L'ESQUELLA

LABARTA Un home d'armes tomar

JUNYENT Al·legoria de les estacions.—
Hivern.

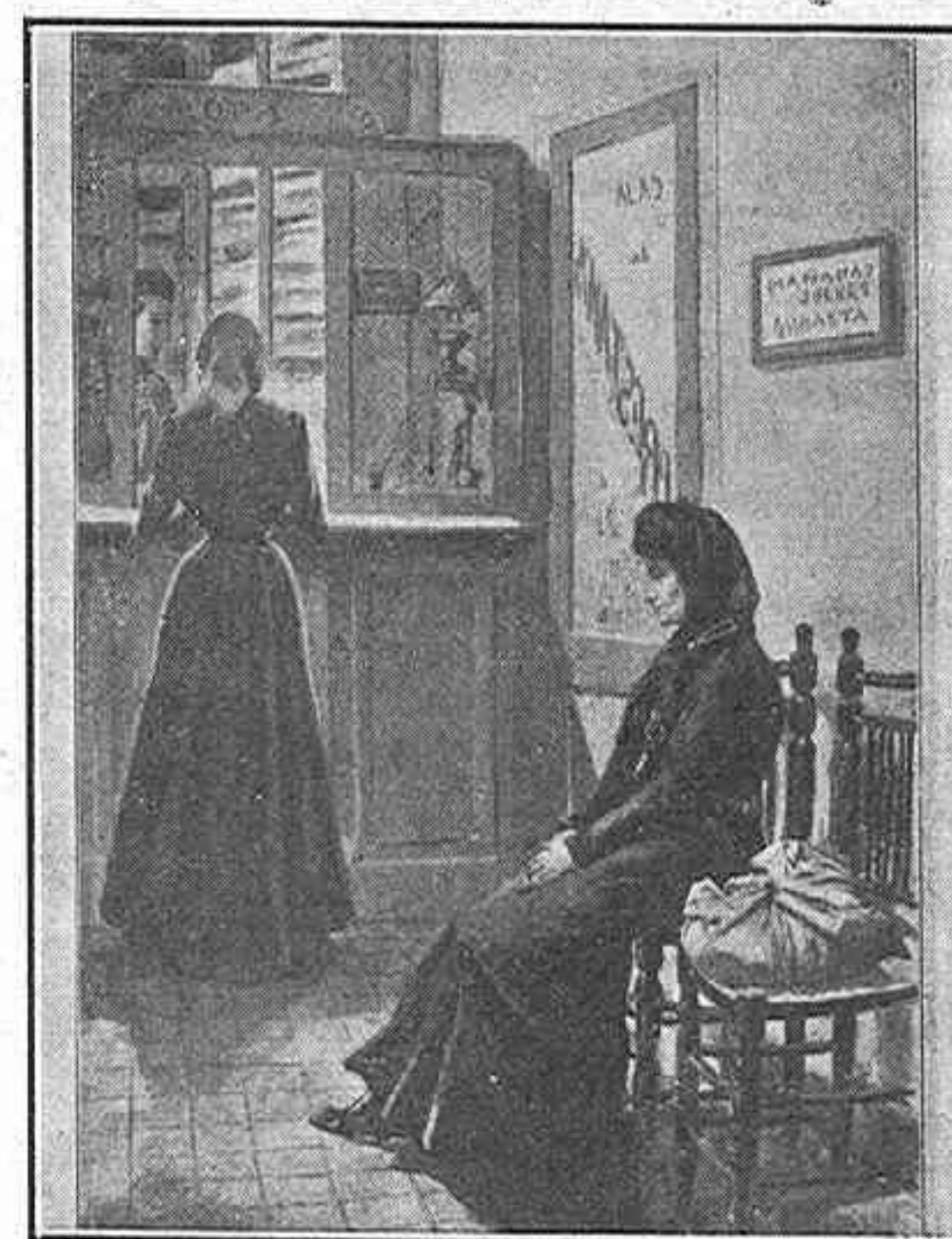
MIRO —Ma queres? —Más que la rata
que llevo dalt del escudo!

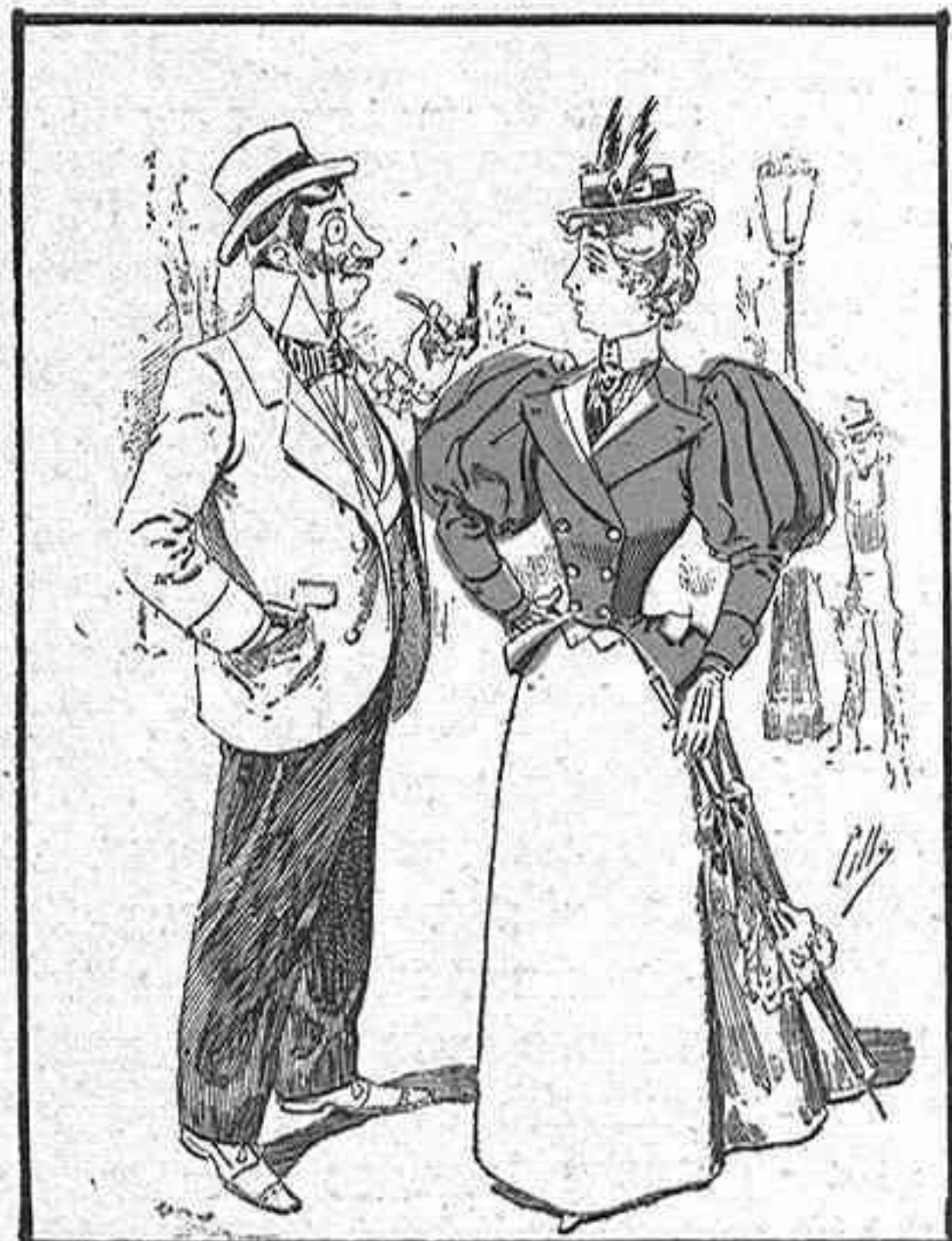
BLANCO CORIS —Si per mar nedo igual
que per terra, ja anirem bé.

VÁZQUEZ —On vas, tan endiumenjat?
—Vaig a rebre a D.ª Solidaritat.

GINÉ El Banc dels pobres.—Anant a pa-
gar el «dividendo».

CILLA —Ja ho sabs que s'ha obert la
caça? —Per mi està oberta tot l'any.

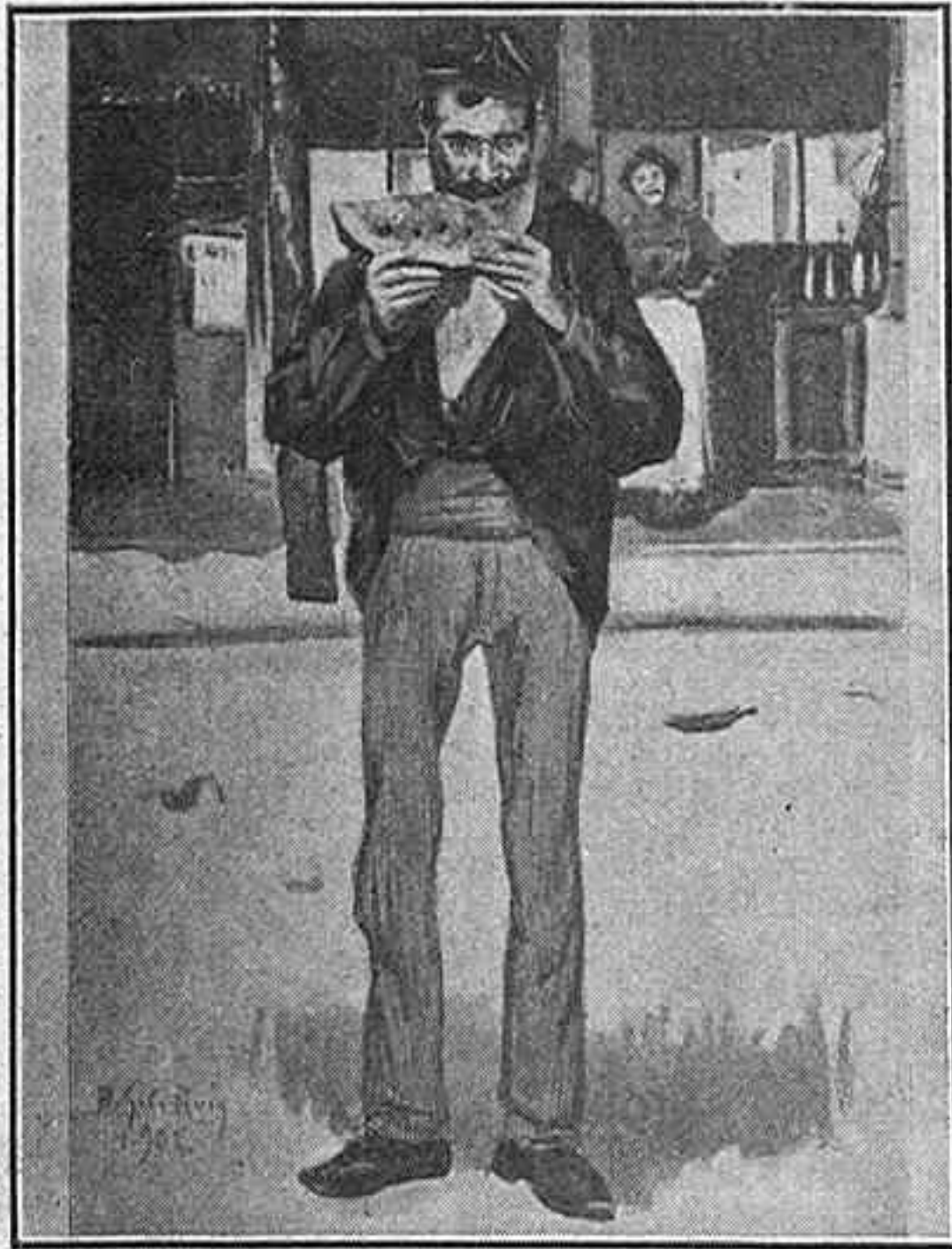

LLOPART A la Catedral.—L'àpet dels
estadants dels claustres.

CORNET El nou uniforme militar.—Al
bon caramel·lo de gomal...

REPRODUCCIONS DE DIBUIXOS I CARICATURES

GILI ROIG —Per cinc cèntims beveu, mengeu i us renteu la fesomia.

TOT —No duc cèntims... Teniu, aneu al cine. —Què hi faré al cine, si soc manco?

COVISA —Estem sense garanties, però d'amor se pot parlar amb llibertat!

ANEM —Senyor, no he dinat!... —Que no veieu que aquí és tenda de begudes?

SALA —Fuera caretas, dius?... Té, ja me l'he treta. Per què no te la treus tu?

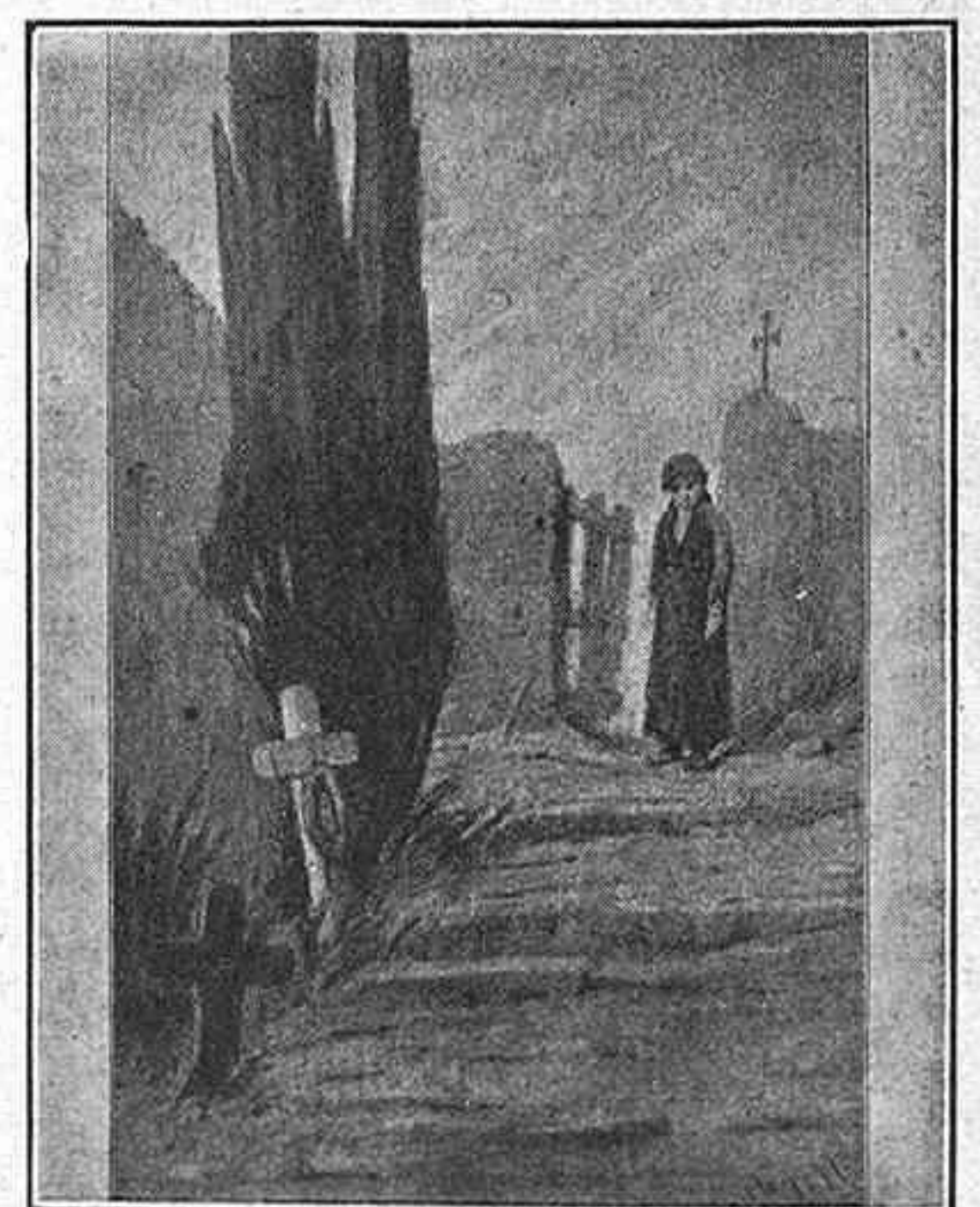
PELLICER M. —Amb el fret ningú's treu la mà de la butxaca.

BRUNET Els hèroes anòmims.—Un foc de nit.

GÓMEZ S. —Aquesta flor? Es un no-me-olvides... —Un no-te-olvides de l'anell.

URGELL El cementiri del poble.—Un record a la mare.

Al·legoria de L'ESQUELLA

(Dibuix de Labarta.—Número 1000)

Col·laboradors artístics: M. Valls, J. Pinós, J. Barrera, Picarol, P. Molinas, V. Giné.

ANY 1904

Per Cap-d'any publiquem un interessant número extraordinari titulat «Barcelona de nit», en el qual tant els nostres habituals redactors artístics com els escriptors de la casa, col·laboradors i gravadors s'hi llueixen de valent. Tots els *trasnochadors*, tant els que van de nit per gust com per feina, trobaren que el tal numeret estava molt bé i l'agotaren en poques hores.

Durant l'any, que fou el de la guerra russo-japonesa, tinguerem ocasió de millorar i augmentar considerablement la informació gràfica, donant notes curiosíssimes referents al curs d'aquella lluita, que aleshores ens semblà formidable i que ara, al costat de l'actual, resulta una *japoneria* o una cafeteria russa.

Nota curiosa: En la pàgina 171 del tom corresponent al 1904 hi consta el primer dibuix d'En Bagarí, revelant ja en ell les extraordinàries disposicions de ninotaire, que el portaren en pocs anys a escalar un dels primers llocs entre els caricaturistes espanyols. També en aquell any comencem a publicar alguna cosa del cultíssim dibuixant, àrbitre de tota mena d'elegancies, Pere Inglada (*Ida*).

Heu's-aquí algunes de les firmes de distingits col·laboradors: Escriptors: N. Picart, Eduard Xuclá, *Noy Pintó*, *J. Sal·tor*, A. Miró Quim, J. Montabliz, Miquel Serrats, *Manso*, J. Oliveras P., *Noy de la Sal*, F. P. Valdés i Roc Quelafert.

Dibuixants: Feliu de Lemus, *Cuka*, *Ida*, Bagarí, Rojas.

ANY 1905

Fou l'any 1905, per a nosaltres, un any de molta activitat, que esdevingué de gran exhuberancia per a les planes del periòdic. L'ESQUELLA publicà, com de costum, un extraordinari de Cap-d'any, que resultà ben notable, amb el títol de *El diumenge a Barcelona*, celebrant també el Carnestoltes amb un número especial; però lo que afermà de valent la seva vitalitat artística i la seva importància literària fou la publicació del número commemoratiu del *Quixot*, número doble, dedicat per complert a la immortal obra cervantina, en el qual hi col·laboraren tots els millors dibuixants amb que aleshores comptàvem, fent especial menció de l'enginyós i elegantíssim *Ida*. Tant èxit obtingué, que ens vegerem obligats a fer-ne una nova edició miniatura, una joia, una monada, que encara avui els cervantòfils se disputen amb febre. Cal

remarcar que, per a aqueix número, obrí L'ESQUELLA un concurs literari artístic, concedint importants premis en metàl·lic, que es vegé molt concorregut.

Vingué a ajudar-nos en les tasques setmanals l'aixerit versaire Josep Ponsa (*Pep Llauné*), qui ja era, de temps, estimat col·laborador nostre.

Baixes sensibles: Durant aquest any se constaten les defuncions del nostre estimat company i amic don Pere Bonet, intel·ligentíssim gravador dels nostres setmanaris, qui havia prestat immensos serveis a les arts gràfiques; i d'un estimat col·laborador, don Emili Vilanova, el gran humorista ca.alà autor de tants celebrats quadres populars, molts dels quals, abans d'esdevenir obres de teatre, foren articles literaris excel·lents, primícies que els nostres llegidors assaborien amb fruïció en les planes dels nostres Almanacs.

En el text veiem les següents firmes de col·laboradors: Lleó Vila Huguet, J. B. Esteva, Antón Isern Arnau, Pere Escofet, *August Poncem*, *Heliús*, R. Abad, *Oclime Oill*, A. Forliani, *C. Cunill de Bosch*, A. Boadas, E. Rimbau Planas, *Quinito*, Manel Noel, *Flor de neu* i F. Fuquit.

En la part artística s'hi veuen també alguns dibuixants nous: M. Carreras, *Flas*, Vallvé, Ros, M. Cuyás, *Pit* i Alexandre Soler.

ANY 1906

Entregada en còs i ànima al generós moviment de Solidaritat Catalana, L'ESQUELLA es distingeix durant un quant temps per les seves intencionades caricatures de política local i per les entusiastes campanyes a favor d'aquell acte grandios, el més trascendental que s'hagués produït mai a Catalunya, afermant d'aquest modo el nostre lema de sempre, Autonomia i República.

Estúpids atentats anarquistes tornaren a dessolar la ciutat, i de tots ells se'n feu ressò el nostre setmanari, publicant notables informacions i fent-ne la crítica satírica corresponent.

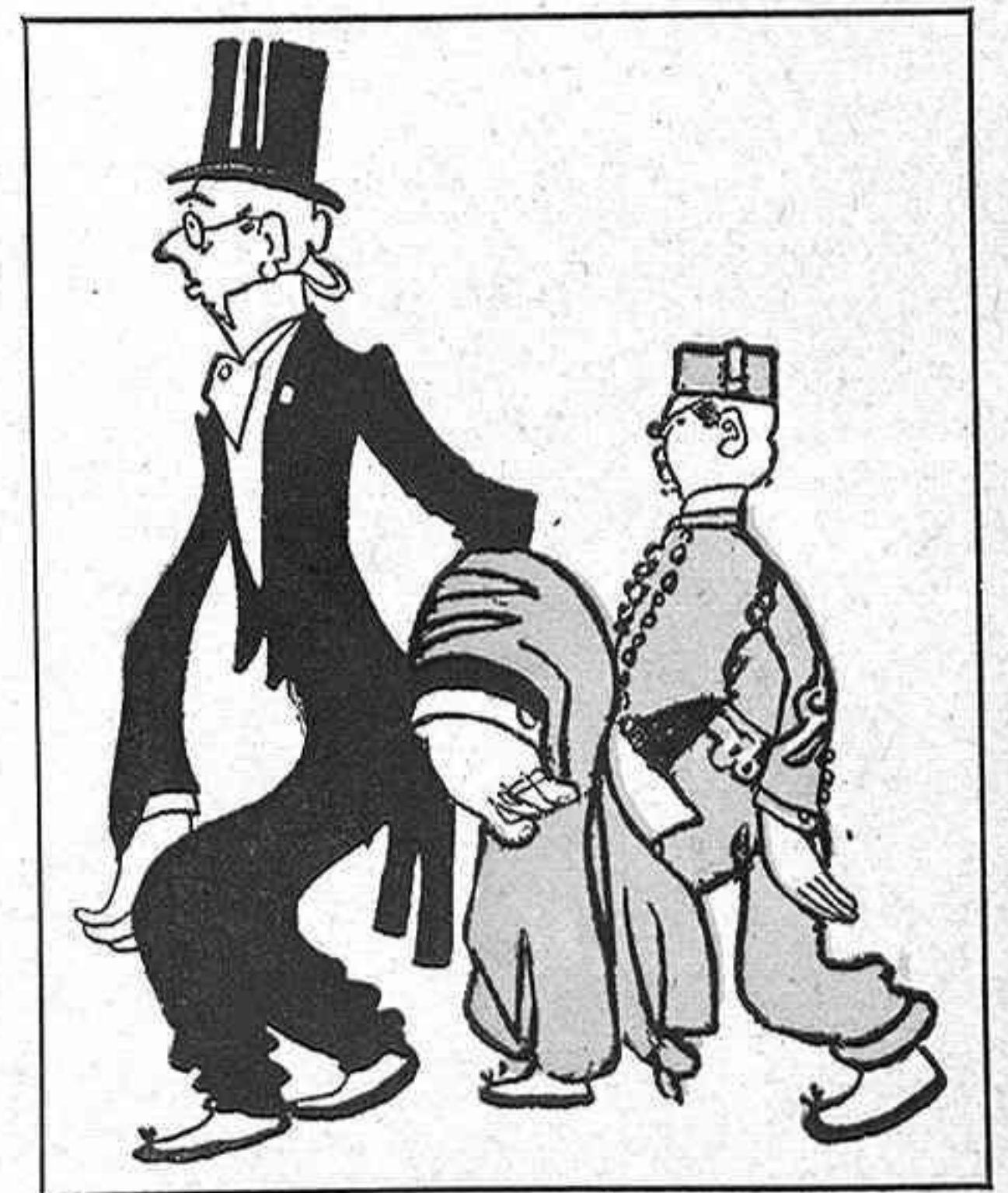
Números extraordinaris publicats durant l'any: el de Cap-d'any, resum de l'any anterior, el dedicat a la festa de Solidaritat Catalana, l'especial publicat amb motiu de la inauguració del monument d'En Frederic Soler (*Pilarra*) i un número de fi d'any dedicat als Ignocents.

Col·laboradors literaris: Felip Gabarró, M. Soler, J. Catalá i Carbonell, A. Costa i Sendra, E. Girbal Jaume, *Kiku Kamamilla*, *Pepet del Pi*, Josep Planas, V. Sagrera Ferri, *Chatarrea* i Pi Aregall.

Dibuixants: Jou, Moragas i Alarma, N. Vázquez.

ANY 1907

Comencem l'any bastant bé, amb la publicació del

En Llapissera abans de nàixer

(Profeclia d'En «Picarol». — Vegl's l'article present.)

consabat numeret extraordinari, que ve a ésser una mena de revista de l'anyada anterior. Igualment cal remarcar l'èxit d'un número consagrat per complert a la Exposició de Belles Arts. Fem constar, com a darrer tribut, en les nostres columnes, la mort de don Adolf Brugada, un vell company, antic i xistosíssim revister musical, que amb el pseudònim de *Pepino* havia fet esqueixar de riure als llegidors de la primera època de L'ESQUELLA. Per a no ésser menys que *La Veu*, el dia 21 de juny publiquem el primer «Glosari», secció encarregada a una il·lustre personalitat literaria, que no cal dir qui és, perquè tothom senyala en ell a nostre entranyable amic don Santiago Rusiñol. Inútil dir que estem reconegudíssims a l'inimitable *Xarau* per la seva incansable i notabilíssima producció durant deu anys. Un altre amic escriptor, pensador i poeta notabilíssim, entra a formar part de l'exuberant col·laboració assídua dels nostres setmanaris: l'il·lustre mallorquí En Gabriel Alomar. A primers de setembre, L'ESQUELLA reb una grossa alegria per la part que li toca. La seva germana gran, *La Campana de Gracia*, celebra amb gran pompa el seu segon milenari. «Dos mil més t'en desitjo, estimada companya!»

Amb el número del 13 de desembre, els nostres volguts parroquians de cada setmana degueren rebre una desagradable sorpresa. Començava així el primer «esquellot»:

«S'ha separat, voluntariament, de la Redacció de L'ESQUELLA, en la qual, des de la fundació del setmanari, havia ocupat el primer lloc, nostre estimat amic el reputat escriptor don Josep Roca i Roca.»

La sensible baixa és coberta, de moment, per altre escriptor plè de modernitat i de reconegut talent, En Josep Miró (*Tulp*).

Firmes de Col·laboradors literaris: *Rhama Shama*, *Laureà Dalmau Rosa Pons*, *T. Rusca*, *Salvador Vidal*, *E. Queralt*

F., *Gabriel Alomar*, *Ferran Anquasi*, *R. Pamonicas*, *Lluís Sureda* i altres.

Firmes de dibuixants nous: *Capuz* i *E. Trentí*.

ANY 1908

Per Cap d'any donem l'indispensable extraordinari,

que continuà essent un resum dels fets ocorreguts a Barcelona durant els dotze mesos anteriors.

Les setmanes següents se descapdel·len plàcidament, amb la novetat de certa preponderància de la fotografia sobre'l dibuix, mercès a unes admirables instantànies que ens envia En *Rol* de París i a les delicioses vistes de pintoresques encontrades de l'Empordà i de la Costa brava que rebem del amic *Esquirol*, de *La Escala*, un veritable artista en l'art de fotografiar la Naturalesa. Dedicuem un número a la mort d'En *Nicolau Salmerón*, el gran patrici republicà que, després de donar-se en cos i ànima a Catalunya, sapigué morir a temps per a no veure les desdites polítiques que vingueren poc després. També cap a les acaballes de l'any dedicuem un piadós tribut al pobre *Pepe Romeu*, el cèlebre ex-cafeter dels *Quatre Gats*.

Fou aquest l'any de les bombes, de les campanyes contra el joc i del pro-

cés *Rull*, fets de relleu que per força hagueren de repercutir en ecos satírics damunt les columnes del nostre setmanari.

El notable i personalíssim dibuixant *Apa* comença també en aquest any la seva tasca a casa nostra, col·laborant assiduament amb enginyoses i ben intencionades caricatures.

Firmes d'escriptors: *A. S. Matrás*, *Joan Fabons*, *Un soci que's perd de vista*, *Johannus*, *A. Ribas Ll.*, *Sept Sciences*, *Un ganxot*, *L'avi de la Montserrat*, *Samatruquis*, *Un bogader*, *P. T. Badaloni*, *El gegant de la Ciutat*, *R. Freixas Cutet*, *Medinè*, *Grill*, *Albert Llanas*, *Mr. Germain*, *Un barceloní*, *Jobico*

Antigues capçaleres del nostre setmanari

Els homes de L'ESQUELLA
 ANTICS REDACTORS I COL·LABORADORS

I
 MANEL MOLINÉ
 Dibuixant

II
 J. BLANCO CORIS
 Dibuixant

III
 JULI F. GUIBERNAU
 Escriptor

IV
 CARLOS LABIELLE
 Gravador

V
 ANDREU SOLÁ
 Dibuixant

VI
 ADOLF BRUGADA
 Escriptor

VII
 F. GÓMEZ SOLER
 Dibuixant

XV
 ENRIC SERRA
 Pintor

VIII
 APELES MESTRES
 Dibuixant

IX
 QUIM ARTIGAYRE
 Escriptor

X
 EDUART AULÉS
 Escriptor

XI
 JOAQUIM NOLLA I ALIU
 Escriptor

XII
 ANDREU LÓPEZ ROBERT
 Impressor

XIII
 TOMÁS PADRÓ
 Dibuixant

XIV
 FERRAN RUS
 Fotògraf

Artista Pobre, Miquel Angel, *Ceci*, J. Valls Clusas, F. Cervelló, J., J. M. Casademunt, *Mossen Flocs* i altres.

Firmes d'artistes: Risques, Josep Junoy, Sprit, Farré, Calderé, *Bon* i altres.

ANY 1909

Les soles xifres d'aquest any ja expliquen tota una tragedia barcelonina; l'any de la revolta, l'any de la setmana gloriosa per a uns, sangnant per als altres, amb el seguici indispensable d'una repressió, molt més cruel i terrorista que la mateixa sedició. L'ESQUELLA rebé les conseqüències d'aquesta, en forma de suspensions forçades i censures rigoríssimes. El número corresponent a 30 de juliol no pogué donar-se a la llum fins al 2 d'agost; i les censures militars i governatives s'estalonaren fins al 10 de setembre. Imaginin-se els nostres llegidors les martingales i equilibris que s'hagueren de fer per a no caure a les grapes del fiscal, que semblava aleshores una guineu famolenca. Cal consignar que abans de tot això L'ESQUELLA publicà un número que obtingué immensa acollida. Ens referim al especial que dedicàrem a don Angel Guimerà amb motiu del seu grandios homenatge.

Alternen amb les Cròniques d'En *Tulp* alguns hermosos articles d'En *Wifret* i d'En *Paradox*, el brillant cronista de avui, que no són altres que En A. Rovira i Virgili i En Marius Aguilar respectivament.

Altres col·laboradors literaris: *Ampurdanès Dolç*, Pere Ferrés, *Pere Pau*, *El Recó de Capdevila*, *Enys*, *Ganxó*, *Titó*, E. Graells, Castells, Victorí Ferrer, *Farineta*, *Joan d'Avinyó*, P. Vallespinós, *D. Cucurulla*, *Lysies*, Domingo Viñas, J. Umberto, *Noi de la Sort*, *Giovanni*, Agustí Esclasans.

Dibuixants nous: En Marco, elegantíssim il·lustrador valencià; Mateu Balasch, *Stern*, *Llamp*, etc.

ANY 1910

L'ESQUELLA es presenta al públic totalment reformada, tant de còs com d'esperit; adopta un tamany molt més gran i formós del que tenia; espaioses planes que permeten esplaiar-se i lluir-se molt més als dibuixants; i adopta també la nova ortografia recomenada per l'Institut d'Estudis Catalans. El públic hi surt guanyant i per això ho fem: lletra nova, paper nou, més dibuixos, més escrits, tot a benefici dels nostres estimats parroquians. Ho cele-

brem, per Cap d'any, amb un numeret de preu corrent, però que sembla extraordinari pel devassall de bones firmes que en ell hi concorren: Ramón Casas, Antoni Fabrés, Olegari Junyent, Mariano Foix, *Apa*, *Picarol*; Rusiñol, Apelles Mestres, G. Alomar. Rahola, *March*, *Xarau*. Els llegidors passant-se'l de mà en mà ho deien: Renoï, que gran que s'ha fet L'ESQUELLA!... Gran i guapa, sí, senyors; i amb etxures i garboseta!

Més endavant sofrirem dues relliscades amb motiu de la campanya contra el jòc. Bé es veritat que l'inepte Suárez Inclán, que aleshores també tinguerem la pega de haver-lo per Governador, ens havia posat una pell de taronja als peus per a que ens clavessim de bigotis.

A mitjans de març el nostre entrançable amic Santiago Rusiñol se'n va a Amèrica acompanyant an En Borrás, per a delectar-nos poc després amb les primícies de les seves admirables impressions de viatge *Del Born al Plata*, que anarem publicant amb gran contentament dels nostres llegidors. Restem concirosos per la separació del bon company fins que per allà al octubre un crit de joia es comunicà per la Redacció: Visca, nois!... Ha arribat En Rusiñol!

Per donar gust an En Pena i als wagneristes barcelonins, que ja comencen a ésser legió, a Déu gracies, publiquem un curiosíssim e interessant número dedicat per complert als festivals Wagner que's celebren al Liceo.

Entre molta i bona col·laboració artística de casa alternen a L'ESQUELLA reproduccions de notables planes estrangeres i algú *sofregit* de ninots cèlebres originals dels nostres dibuixants antics, com En Padró, etc. A les tasques literaries ens ajuda en aquesta època el distingit escriptor i notable periodista Josep Artís.

Nota curiosa: En *Picarol* profeta, En *Picarol* vident. Quan el cèlebre Llapisera com aquell qui diu encara havia de nài-

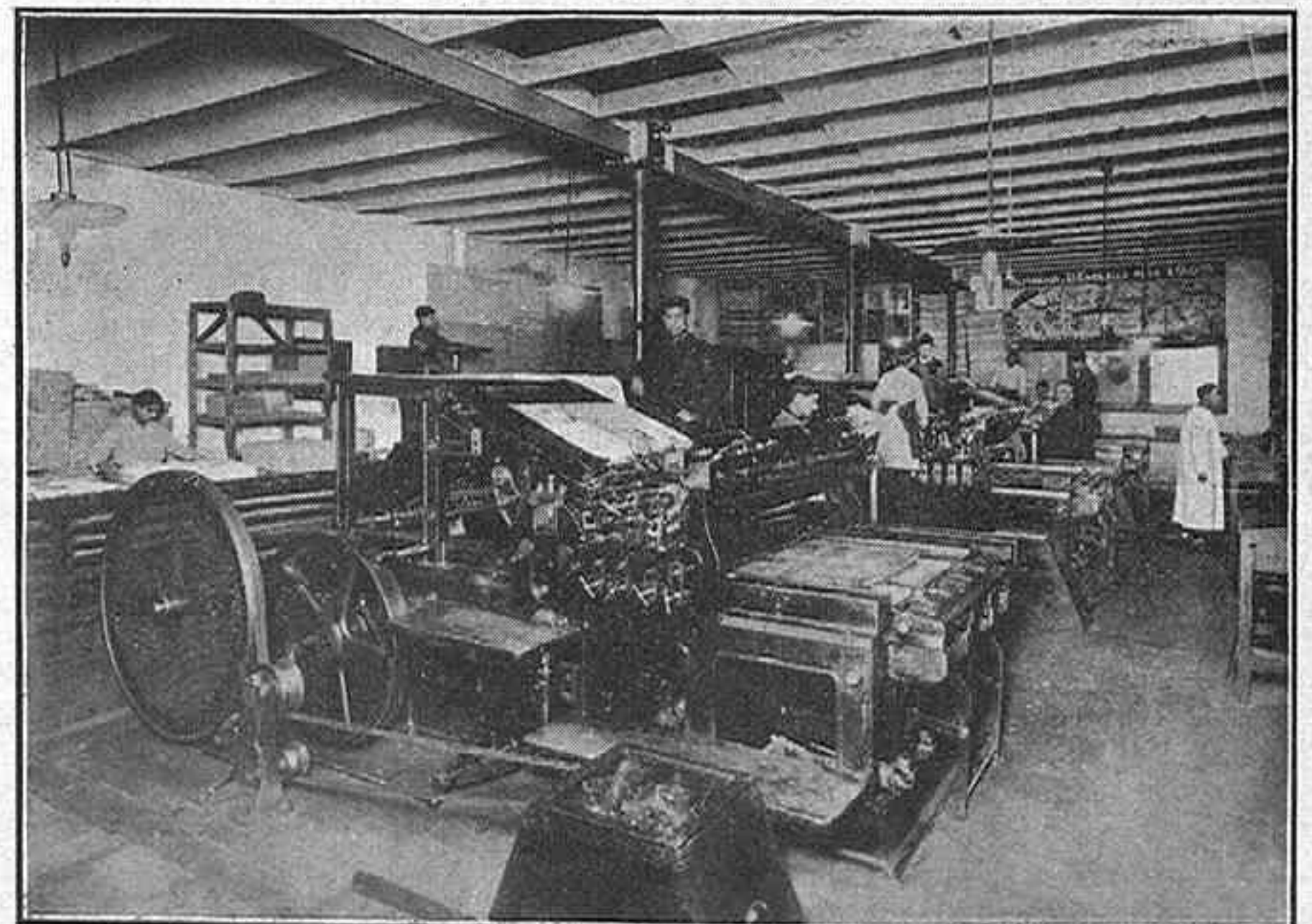

El «Nano»,
el venedor més antic

EN LA IMPREMTA DE «L'ESQUELLA DE LA TORRATXA»

Direcció

Sala de màquines

Els mestres de la caricatura, en «L'Esquella».—TOMÀS PADRÓ

El cèlebre actor tràgic Ernest Rossi, en «Otelo».

Els mestres de la caricatura, en «L'Esquella».—APELES MESTRES

L'ESTIUIG

—¿Sabs que fa molta calor?
—Ves si'n fa, que demà, cantant pidolant, penso tot xano xano començar
a encaminar-me a Sant Hilari.

xer, L'ESQUELLA publica toreros vestits de frac i berret de copa amb grooms al darrera. ¿No troben que'l popular torejador còmic hauria d'indemnitzar al nostre aixerit dibuixant?

Firmes de col·laboradors literaris: *Kikiriki, Foliculari, Inick, Pit, Budog, Just, Carles Rahola, Telepàtic, Chantecler, Nassari Faristol, Zzyyt, Bidasot, Josep Tharrats, Un que no pren cafè ni fuma, Don Ton, Fly, Murulla II, Boy*, etc.

Firmes de dibuixants nous en aquest any: *Roqueta, García, Rifont, Sancho, R. Lago, Salmerón García*, etc.

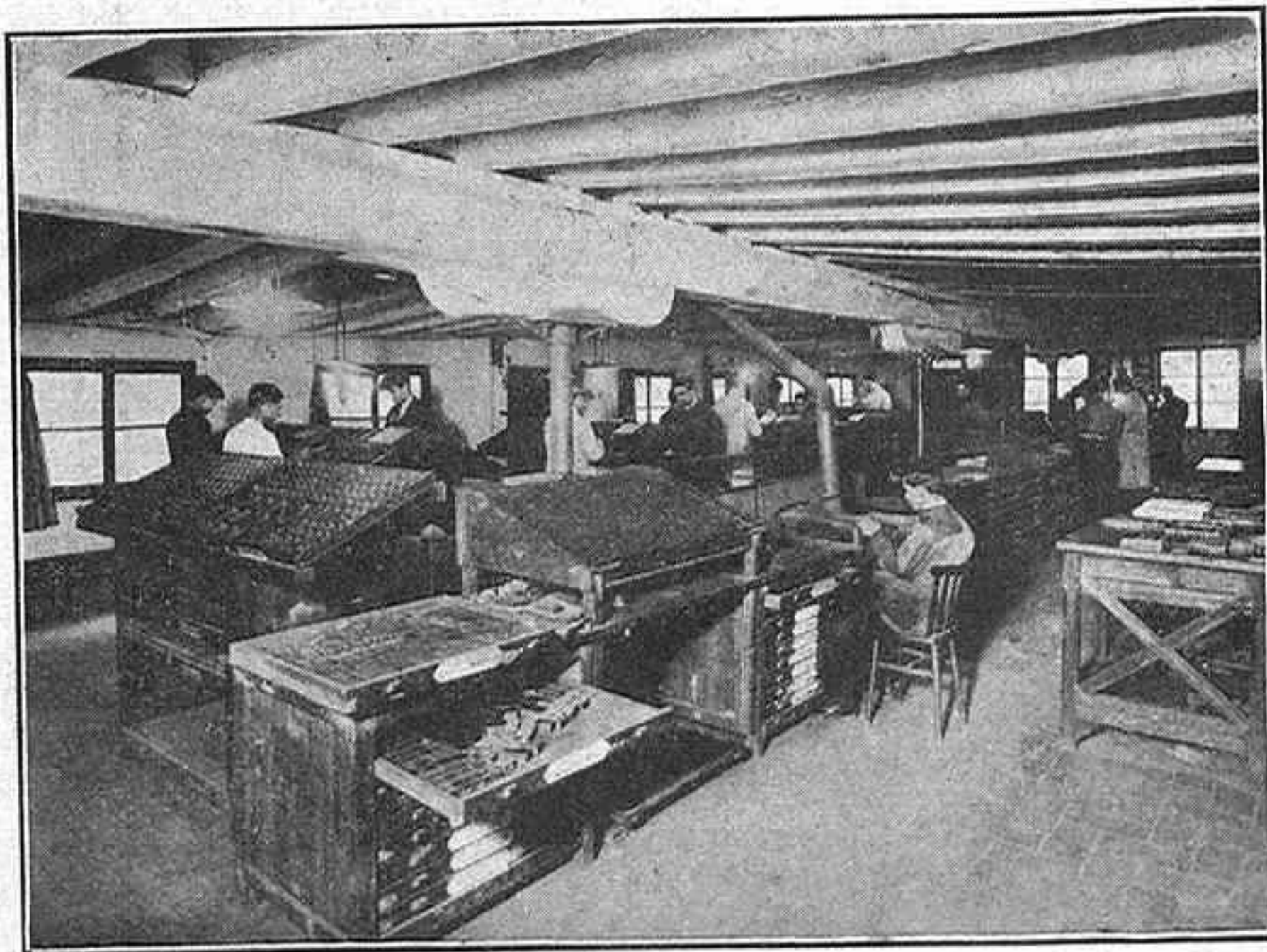
ANY 1911

Comparat amb l'anterior, aquest resulta un any de calma i d'extraordinària placidesa. Se nota en ell una mena de crisi de l'informació gràfica que semblava preponderar durant tota una dècada. Aqueixa crisi és deguda senzillament a que de l'instantània se'n han apoderat els periòdics diaris, amb els quals és impossible que competeixi un setmanari quan de fets d'actualitat se tracta. Com que'l nostre periòdic és essencialment humorístic, no'ns sab pas greu aqueix desamor de la antiartística fotografia envers nosaltres; ans al contrari, ens complau, perquè podem donar més amplitut a les notes satíriques que result millor el llapis, que ha estat, és i serà el rei de totes les elegancies.

Permès que'ns ha sigut aquest esplai del cor, deixin que'ls donguem compte de una sensible baixa. Don Víctor Labielle, antic litògraf de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, que tan i tant bé treballà en la confecció dels nostres setmanaris durant sa primera època, morí el mes de febrer d'aqueix any. En el mes de desembre donarem el darrer adéu al gran Maragall, el gloriós cantaire de la Catalunya nova i forta, que en els dies de sa joventut havia col·laborat també en els nostres calendaris. Començarem una secció de gran amenitat titulada «Del Jardí dels humoristes». Algunes campanyes tingueren molt ressò en les nostres columnes, entre elles una a favor del Teatre Català.

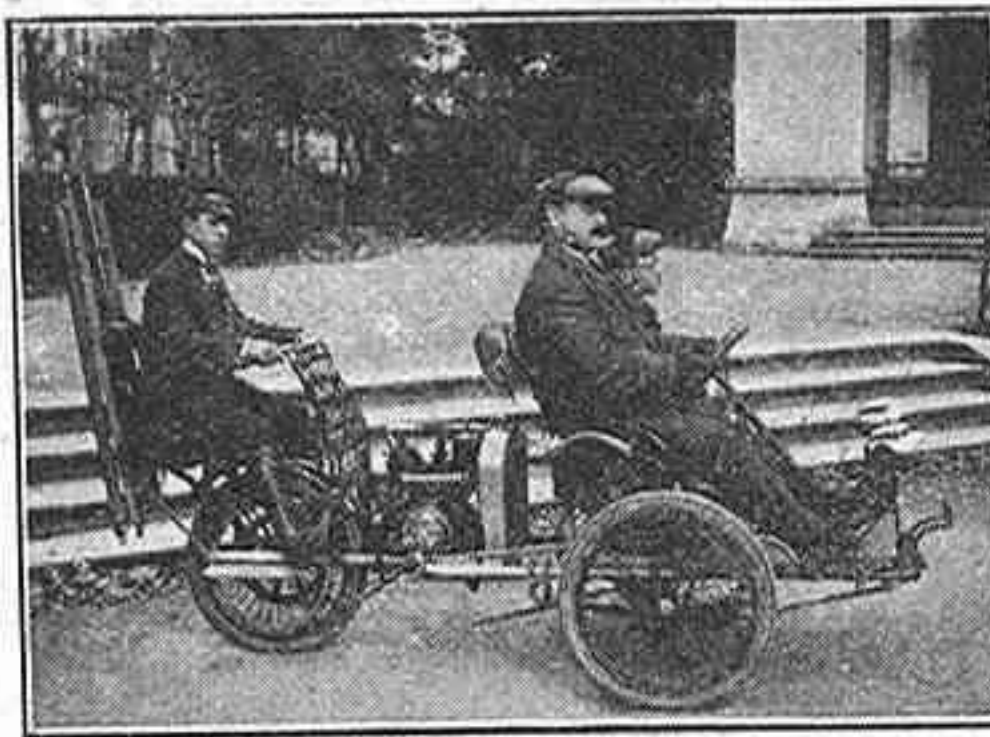
Col·laboradors literaris: *Pepeta Forgeron B., Albertet Valentí de T., Maco, Ròmul, Max Nordau, Joan P. R. i V., Clepsydra, Mito, Ergo, Silvestre Roquerol, Eduard L. Chavarrí, X. X., Pepis, Fulmen, Pompeyo Gener, S. Ordec, J. Antic Puquí, Nyan, Reiani, Lysies, Lluís Sabatés* i altres.

Col·laboradors artístics: *Enric Pascual Monturiol, M. Cardona, Macaya, Anglada, Amyc, Labarta (Lata), Gris, V. Carreras* i altres.

En la Impremta de L'ESQUELLA

Les caixes

Un col·laborador

El fotògraf Merletti, amb la seva màquina

ANY 1912

Resten confirmats els auguris que insinuàvem més amunt sobre el renovellament i la expansió artística. Fullejant les planes d'aquest any s'hi nota un constant esforç en cuidar la modernitat i l'elegancia tractant l'humorisme, per part dels nostres col·laboradors

ninotaires. Vegi's sinó el número de *La Planeta de Barcelona* i el dedicat a *La Mandra*, dos extraordinaris de gran originalitat, aquest darrer, sobre tot, dirigit per l'*Apa*, i en el qual hi col·laboraren artistes tan respectats com En Galanis, En Lapinasse i En Babel. Un número especial, de molta intenció, cal remarcar també: el corresponent a la Setmana Santa, que's titulava «Jesucrist a Barcelona».

Un excel·lent dibuixant que'ns havia honorat assiduament, desapareix del món dels vius: En Francisco Sardá, autor de tantes i tantes pàgines de garbosa factura i de forta realitat que'ls nostres llegidors havien admirat sempre.

La part literaria s'enriqueix amb les firmes d'En Pere Corominas, el aleshores leader nacionalista; En Prudenci Bertrana, el fortíssim prosista de les proses bàrbares, que passa més tart a ésser l'habitual cronista, i En Diego Ruiz, el filòsof bohemí, que amb la firma de *L'Estudiant de l'Entusiasme*, inicia en el nostre setmanari una nova secció titulada «Emotionarium».

La part artística s'engalana amb les noves firmes d'En Bruno Angoletta, jove dibuixant italià, elegantíssim de forma, de ferma intenció, més valent que En Cadorna, i que avui és tinent a les trinxeres de l'Isonzo; i de En *Remigi* i En Marián Andreu, xicots de casa que'n saben un niu i que mereixen tota mena de respectes.

Altres firmes d'escriptors: *Arnau de Vilanoveta, P. de Manta Pollosa, O. Vilella, Blet, Nogueras Oller (Espatec), Florentí, Vidrims, Romà Jori, Un precursor, V. Solé Tor, Pere Farró, Amichatis, Pep Cistellé, Abel Ortiga, Verdum, Xato de la Busca, Pipistrello, Mitu, Milia, Pipa, Narcís* i altres.

Altres firmes de dibuixants: *P. Sabaté, Tato, Dauriell, Mus, Tullot (Tot)* i altres.

ANY 1913

Dos números veritablement extraordinaris: el de començament d'any, *Barcelona es diverteix*, i un altre que en publicarem pel abril, titulat *Els Barris Baixos* i dirigit per l'eminent autor dramàtic i mestre en gitaneries don Juli Vallmitjana. Sobre tot aquest últim, obtingué una acullida esplèndida. També cal remarcar un aixerit numeret en el que s'explaià degudament En *Picarol* i que duia per lema «El senyor Esteve en Setmana Santa».

L'ESQUELLA constata dues morts que'ns interessin d'aprop: la del popular Eduard Aulés, antic col·laborador dels nostres setmanaris, en els quals no sols havia escrit assiduament durant la primera tongada, sinó pels quals, ara, al tornar d'Amèrica, sentia totes les seves simpaties, afavorint-nos encara amb algú treball inèdit fruit del seu enginy; i la del bon amic don A. López Robert, antic impressor de *La Campana* i L'ESQUELLA.

Degut al impuls que a Catalunya, i sobre tot a Barcelona, comencen a tenir els jocs a camp lliure, inaugurarem una Secció deportiva, que és molt celebrada pels

Els homes de L'ESQUELLA

ANTICS REDACTORS I COL·LABORADORS

<p>I </p> <p>II </p> <p>III </p> <p>IV </p> <p>V </p>	<p>I JOSEP LLUIS PELLICER Dibuixant</p> <p>II J. ROCA I ROCA Escriptor</p> <p>III JOSEP COROLEU Escriptor</p> <p>IV JOSEP IXART Escriptor</p> <p>V RAMÓN MIRÓ Dibuixant</p> <p>VI JOSEP DERN Escriptor</p> <p>VII JOSEP VERDÚ Escriptor</p> <p>XV PERE BONET Gravador</p>	<p>VIII </p> <p>IX </p> <p>X </p> <p>XI </p> <p>XII </p> <p>XIII </p> <p>XIV </p>
---	---	---

El «papeletero» dels corresponsals

aficionats, publicant així mateix un número especial dedicat a tota mena de sports.

En aqueix any s'inserta el primer article del nostre estimat company *Moni*, el refinat humorista Ramon Reventós. També té lloc el debut d'En *Passarell* com a ninotaire molt personal, retratista excel·lent, de molta intenció.

Acaba l'anyada amb un concurs de bellesa dedicat a les noies casadores, que obté, com totes les coses que'ns proposem, un èxit remarcable.

Firmes de col·laboradors literaris: *Romànticus*, *Sherlock Holmes*, J. Bresca, *Restitut*, F. Llaveiol, *Robert Mestall*, *Punch*, L. Pascual, *Pleim*, *Letta*, *Anton dels Ases*, *Ros*, *P. Català*, *M. Rei*, etc.

Firmes de col·laboradors artístics: M. Dudowich, *Pitus*, J. B. C., Manaut, *Osle*, E. Agustí, Aguilera, *Bialó*, S. Lope, *Passarell*, Nav, *Prat*, *Mercè*, etc.

ANY 1914

El consabat número extraordinari de Cap d'any va dedicat a *La Dòna*; i com aqueix és un tema *damunt* del qual tothom, qui més qui menys, li agrada esplaiar-s'hi, resultà un recull de treballs plens de gràcia i espontaneïtat. Són així mateix notables el número especial dedicat a la Diada dels Difunts, el titulat *Barcelona Torera*, el de Setmana Santa que, valga'ns Sant Jordi!, fou denunciat, i un originalíssim número capiculat, mig francòfil mig germanòfil, que dedicàrem als senyors neutrals per a que triessin.

Allà pel mes de febrer L'ESQUELLA celebrà, amb sinceres paraules i la reproducció de gravats, el cinquantesimari de *La Esquella de la Torratxa*, famós singlot d'En Pitarrà, del qual prové el títol del nostre setmanari, com havem tingut ocasió de dir al començament.

Amb pocs dies de diferencia moren En J. Pellicer Montseny i En Mariano Foix, dos intel·ligents artistes i entranyables amics que havien il·lustrat durant anys i anys les planes del periòdic; el primer era nebot i deixeble del eminent Josep Lluís Pellicer; el segon, notable i originalíssim il·lustrador, tan conegut al estranger com aquí, se feu cèlebre principalment amb un seguit de làmines pintoresques, plenes de realitat i molt barcelonines, que amb el títol de *La nostra gent*, se publicaren en L'ESQUELLA.

Esclata el terrible conflicte europeu i, naturalment, nosaltres, gent de la flamerada, creuats del Sant Esperit, amics de la llibertat dels pobles, ens posem al costat del dret i de la justícia que creiem representada en la bona causa dels aliats. I com que allà aon posem el cor i el seny posem també l'activitat i el *puntillo*, ens lensem de cap a favor de l'Entente, i sobre tot a favor de la noble França, veïna i germana nostra, podent dir-se que des de primers d'agost de 1914, fins avui han passat ben pocs números sense dibuixos satírics al·lusius a la guerra, la major part dels quals s'han reproduït en infinitat de periòdics estrangers; i cabent-nos l'alta honra d'ésser els

iniciadors de la primera i formidable protesta contra la barbarie dels alemanys, en forma d'un Missatge de simpatia al Rei dels belgues, i de protesta per la estúpida destrucció de Lowaina.

Col·laboradors literaris: *Uarax*, R. Palanca, F. Olives, Joan Casas Vila, J. Bernet Torras, *Ignocenci*, *Ship*, *Rei*, *Calipso*, Josep M.ª Sucre, *Brillante*, *Mitu*, *Llamps*, *Mitre*, *Ningú*, etcètera.

Col·laboradors artístics: Frederich Beltrán, Torné Esquiús, Xiró, Cirera, Rogés, Evelí Torrent, R. Costa, Barradas, R., Rosa Riera, P. León, *Mon Pol*, etc.

ANY 1915

Podríem dir-ne de l'activitat i de la varietat, car són molts i de molt diferents aspectes els números extres i especials publicats dintre el mateix any. En primer lloc tenim el de *La Pau* (la pau futura... i per dissòrt llunyana, naturalment). Es un va-i-tot de garbosos escrits i un devassall de joies artístiques. Venen després l'especial dedicat a *Les bestioletes ciutadanes*, per a lluïment del gloriós Sant Francesc d'Asís Reventós; el d'*Els Estiujadors*; el de *Les Festes Majors*, que obté un èxit gros; l'indispensable número doble dedicat als Morts; i finalment, a fi d'any, un de molt escaient consagrat a la nostra mai prou ponderada Llengua Catalana.

Segueix la guerra, cada dia més furiosa i més terrible i, és clar, nosaltres continuem la nostra campanya a favor del aliats amb més coratge i més fè en la victòria final que mai.

Fets que es remarquen aqueix any i que tenen certa relació amb la vida de L'ESQUELLA: Per un esquellot publicat en el número 1882 s'enteren els nostres llegidors de que «Ha deixat de pertènixer a la Redacció de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, don Prudenci Bertrana». El substitueix en la delicada tasca de confeccionar les cròniques nostre company, l'elegantíssim ironista Marius Aguilar (*Paradox*).—Des de primers de març s'encarrega de la secció *Els Deports* el conegut crític deportiu i ferm catalanista J. Bertrán i Bellet (*Hip*).—Ens honorem amb la publicació de dibuixos d'un nou caricaturista de empena i molt original: en *Pal* (Pasqual Monturiol, segon).—Tenim la debilitat de sentir-nos crítics de la *fiesta nacional* i fem unes quantes revistes de *Braus* encarregades al company Reventós (*Aixelleta*). Com que ens en enfumem sovint, la broma no dura gaire.—Mor, encara molt jove, a Lleida, el celebrat dibuixant Xavier Gosé, de mundial reputació, que havia fet ses primeres armes artístiques en L'ESQUELLA.—El fiscal no vol que ens burlem del Kaiser i, com que no ens en sabem estar, sortim a denuncia per número.—També rellisquem amb una auca innocentona que representa la processó de la Setmana Santa i amb una graciosíssima caricatura que figura el bateig d'En Muley Hafid.—Un company nou, En Rafelet Marquina, conegut en el món de la crítica teatral per *Farfarello*, ens ajuda a fer esquellots i s'encarrega de la secció d'espectacles titulada *Teló Enlaire*.—I l'any acaba amb

«Artículos Numerados»
El venedor més modern

una nota negra: la mort del gran humorista i eminent autor dramàtic catatà N'Albert de Sicília Llanas, vell amic que en els seus bons temps havia sigut col·laborador assíduu dels nostres setmanaris.

En «Pepito»
el quefe del moviment

Noves firmes d'escriptors: *Palelus, Jordi Català, F. Costas Jové, Adeli, Bum, El Caballero Fugaz, Aixelleta, Amicus, Joaquim Montero, Jordi Apams, Marcel, Xim, Manuel Fontdevila, F. Camps Margarit, Pay, etc.*

Noves firmes de dibuixants: *Pep, Ramon Jou, Tetin, Ele, Vilá, Milillu, Pal, Soler, V. Castany, P. S., F. Latorre, Vidi, etcètera.*

ANY 1916

Foren tres els extraordinaris o números dobles: el primer, dedicat a la *Rambla*, el de *Carnestoltes* i el consagrat als Morts. Recordem també un de senzill dedicat quasi per complet a les subsistències i el de fi d'Any o d'Ignocents, en el que s'hi veuen invertides les valors; és a dir, els escriptors dibuixen, i els dibuixants escriuen.

Fets dignes de remarcar: Com és natural, la guerra segueix essent el plat fort de la nostra cuina.

L'ESQUELLA és invitada a la visita fraternal que els significats francòfils de Catalunya fan al Rosselló. Portant la seva representació, van a Perpinyà don Antoni López i don Santiago Rusiñol, que tornen encantats de la cordialitat i de la fe en la victòria al·liada dels francesos.—Amiga de les bones causes, emprèn una ferma campanya en defensa del Bloc i altra a favor de la Llengua Catalana bescantada en el Congrés i en la Reial Acadèmia Espanyola.—En el número 1949 inaugurarem la nova secció *A cau d'orella*, de la que se'n encarrega un mestre en l'art de llençar indiscrecions picaresques. Un nou èxit, gens sorollós, però dels que s'arrelen al cor de la parroquia.—El 16 de juny compareix davant dels Tribunals el nostre director, acusat d'haver escarnit el dogma. Com que no hi ha tal cosa, el jurat l'absol sense reserves.—Sofrim varies denúncies, totes de caràcter germanòfil, acusant-nos d'haver fet caricies al Kaiser.—Per allà al juliol, amb motiu d'un important conflicte social, ens veiem obligats a portar els originals a la Capitanía General i a publicar ninots que resulten veritables geroglífics o absurdes ignocentades. El públic ens ho perdona, perquè sab que no és culpa nostra. En el número de Difunts publiquem un hermós article d'En Samblancat, escrit per ell mateix en català. L'Angel és nostre!... Publiquem un Almanac dedicat als «Catalans Il·lustres», que obté un èxit formidable.

Una baixa sensible: la mort del reputat decorador Miquel Moragas, un gran home per dos motius, per lo que valia intrínsecament i per ésser oncle del nostre entrançable amic En Salvador Alarma, altre puntal de l'art escenogràfic a Catalunya.

Firmes d'esquellotaires: Duch i Salvat, R. Alsina Marras, *Aristarchus, Maximino, Lluís Vía, Mau, Joan Puig Pujol, Pic, Ramón Roselló, Calderer Morales, L. Fortolís, Tenu, Letta, Papitu Farriols* (Santiago Vinardell), *Taxenius, Noel, Indiscret, Joan Puig Carreras, Victor Canigó, Philos, Sipi, Pascó,*

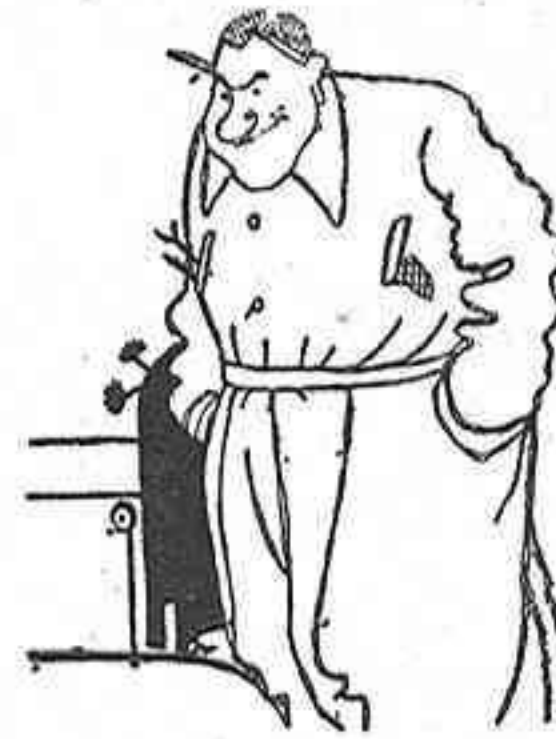

En «Guillermito»
comptable de l'impremta

Rhawe, Socrasti, Guenyu, Josep Carner, i alguns altres, Altres Firmes d'artistes: Billy, Riba, Vidi, Xavier, Gü. Prat, Bagaría, Núñez, Asha, Roca, Berth, Pope, Bob, Joan, Sun, Anem, Niko, Urge, Sarmiento, Poste, Roqueta, i altres.

ANY 1917

De l'any actual poca cosa podem dir-ne, tenint en compte l'antelació que havem hagut de donar al present treball. Començarem amb l'*extra* de costum. Constatàrem la mort de un estimat col·laborador, l'inspirat poeta Francisco Bartrina, germà del il·lustre Joaquim. A darrers de gener, assistirem al banquet d'homenatge que's donà an En Samblancat. Ens adherirem al Missatge an En Joffre, salvador de la França, primer mariscal de la República.

En Casas
el nostre regent

En el número 1989 comença a dibuixar el ninotaire *Ovi*, imitador de «boixos», d'una forsa grotesca incomparable.

Col·laboradors literaris: M. Sitges i Comas, J. Pons i Martorell, P. M. Oliván, M. Fontdevila, M. Doménech, M. Guinart, *Tinet, R. de Riba, Rui Blas, Eduard Maria i V. Rafart.*

Altres dibuixants: Morales i Velloso, *Ariel, X. Güell, etc.*

I amb això acabem, a primers de març, aquesta ressenya, que pot-ser haurà cansat al llegidor—li demanem mil perdons—però que era indispensable per a deixar les coses ben sentades.

LA LLISTA NEGRA

Durant els vint anys transcorreguts del número 1000 al 2000, s'han mort molts, masses!, estimats col·laboradors nostres, literats i artistes, uns de ressò gloriós, altres més modestos, que havien honorat amb llurs treballs les planes de L'ESQUELLA, assíduament o de tant en tant, ja en el periòdic, ja en els Almanacs. Recordem entre els tals, apart dels que deixem consignats en l'històric, els següents: M. Figuerola Aldrofeu, A. Bori i Fontestà, Amadeo Fernández (*Amadeo*), Miquel Balmas Jordana, Adolf Camps i Cortés, Abelard Coma, Julià Carcassó i Font, Antoni Deu, Joan Gorina Roca, Claudi Mas i Jornet, Joan Oliva Bridgman, Antònn Isern Arnau, J. Pons i Massaveu, J. Plana i Dorca, R. Picó i Campamar, Manuel Pérez (*Maco*), Francisco Rosell (*Ego Sum*), J. Bové Casellas, Domingo Bartrina (*Dominango Bartrinanga*), Casimiro Ribó i Malla, Joan Tomás Salvany, F. Ubach i Vinyeta, Jaume Vila Riera (*L'Avi Riera*), A. Cortina Rivera, Antònn Gibert (*Antonet del Corral*), J. Pont i Espasa, Francesc Comas, F. Rus Busquets, R. Foyé Puig, Francisco Llenas, J. Diéguez, Félix Cana, R. Ramón i Vidales; i qui sab si algun altre que deixem de consignar, més aviat per falta de memòria que de voluntat. Vagi un pietós record per a tots ells.

INTERIORITATS I PUNT FINAL

Els dibuixos de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA es graven encara avui en els acreditats tallers de foto-gravat de la Viuda de Pere Bonet, distingida senyora i amiga nostra, que a la mort del seu marit, el plorat company que ja ens servia de molts anys, deixà la part tècnica de l'establiment a mans dels intel·ligents germans Marián i Manuel Solano. An ells devem bona part dels èxits obtinguts per infinitat de números en els quals hi abundaven les làmines nomenades «directes» i altres en colors, com

En Castro
el nostre maquinista

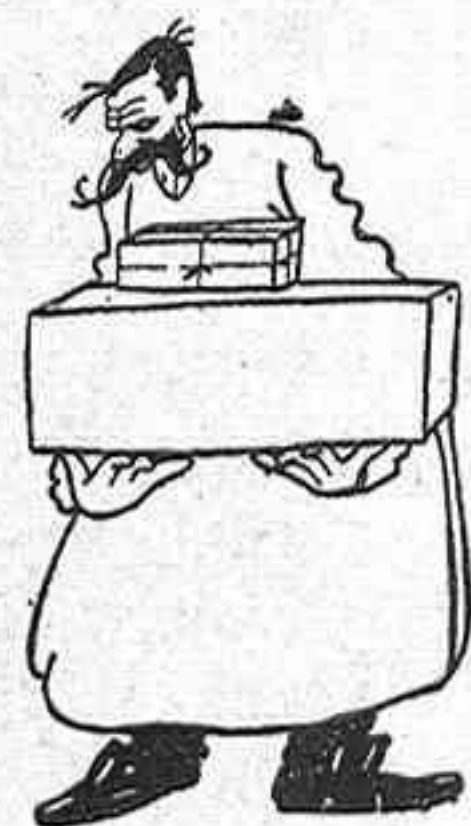
les que consten en aquest 2000; i, per a fer-los la deguda justícia, volem que aixís consti en el present esboç històric.

Fotògrafs de la Casa: ha tingut sempre els millors de Catalunya: En Napoleón, l'Esplugas, En Rus, En Ballell, En Fernández i Carbonell, i avui tenim En Merletti, com reporter diligentíssim i que coneix el seu art com el qui més.

Els treballs de composició i tiratge s'efectúen en els magnífics tallers tipogràfics que expressament per a la estampació de *La Campana* i L'ESQUELLA, tingué la gran pensada d'instal·lar don Antoni López, el seu propietari, en el carrer de l'Olm número 8, interior. Allí, en aquell floret de caixes i de maquinaria, además dels periòdics i dels treballs de remenderia que encarrega el «Bazar de la Unión», altra botiga florent i acreditadíssima, propietat del mateix senyor López, i regentada per En *Rafaelito*; s'hi imprimeixen les noveles i els drames d'En Rusiñol, l'autor fecondíssim, capaç ell tot sol de donar menjar a quatre rotatives; s'hi tiren l'Anuari Bailly-Riera, la «Colección Diamante», el butlletí dels banquers i borsistes, el *Resum Bibliogràfic*, les obres d'En Rovira i Virgili i tota la feina que porten de fora de casa, que no en manca mai, gracies a Déu, perquè la gent que sab de què va no ignora que en aquella impremta s'hi fa bona i acurada tasca; per alguna cosa tenim un regent simpàtic, pulcre i voluntariós que es diu Casas, i un maquinista intel·ligentíssim i bona persona, En Castro, tan vell a la casa com les mateixes màquines, al davant d'un personal actiu i entenimentat.

D'aquí, de l'impremta, passa el setmanari, confeccionat, a la *Llibreria Espanyola* de la Rambla del Mig, número 20. No ens entretindrem en descriure aqueixa botigueta del gloriós tamboret, ni els seus moradors que es mouen activament baix les sortoses iniciatives del propietari i l'entenimentada gestió directriu del seu lloc-tinent l'Antoni López Llausàs, el seu fill gran, perquè ja ho férem detingudament no fa gaire temps en un número dedicat als Ramblejadors. Allí, totes les tardes, En Burgas encarregat del catàleg bibliogràfic de la casa, s'inventa xistos, i escriu articles i versos, i de tot, amb aquella fè, aquell mai desmaiar i aquella puntualitat cronomètrica que, segons diuen, el caracteritzen.

Les ESQUELLES van directament al soterrani, on En «Salustiano», altre vell company bò com el pa de pessic i fidel com un cà, que no té altre defecte que la toçuderia de no volguer parlar en nostre idioma, amb l'ajuda d'altres homes, les plega, les enfaixa amb els papeletes revisades pel llicenciat en caligrafia i diligent tenedor de llibres de la casa, senyor Gispert (a) *El brillo de los caireles*, i un cop enfaixades, lligades i segellades, són aconduïdes al Correu.

En «Salustiano»

Allí en poques hores queden des-

patxats, a punt de enviar, milers i milers d'exemplars, piles immenses de paper destinat a escampar-se per tots els indrets, a tot arreu on se troben catalans o amics de Catalunya que coneixen la nostra llengua.

On van tantes ESQUELLES?... En el número 1000 ja tractàrem de demostrar com del nostre setmanari se'n enviaven grans partides a les cinc parts del món. Avui no ens cal sinó afegir que els tiratges i les remeses han augmentat en proporció a l'empenta que de vint anys ençà s'ha donat a la part material, artística i literaria del periòdic. Fixem-nos en la presentació, en el text, en els dibuixos. No hem de fer sinó cotejar a la vista un número qualsevol dels antics amb un d'avui. Es veritai que hem tingut la desgracia de constatar pèrdues irreparables, tan d'escriptors com de dibuixants, firmes que enyorarem sempre i que no tornaràn, però aixís i tot, no hi caben comparances. Deixant de banda la modestia, tenim de confessar que ahir L'ESQUELLA era una noia eixerida, gràcil i joganera, que prometia; avui és una

dòna esplèndida, una matrona alegre i formosa que no concedeix favors sinó rialles, franques rialles a canvi del veritable favor i de l'aplaudiment amb que el públic la galanteja cada dia més.

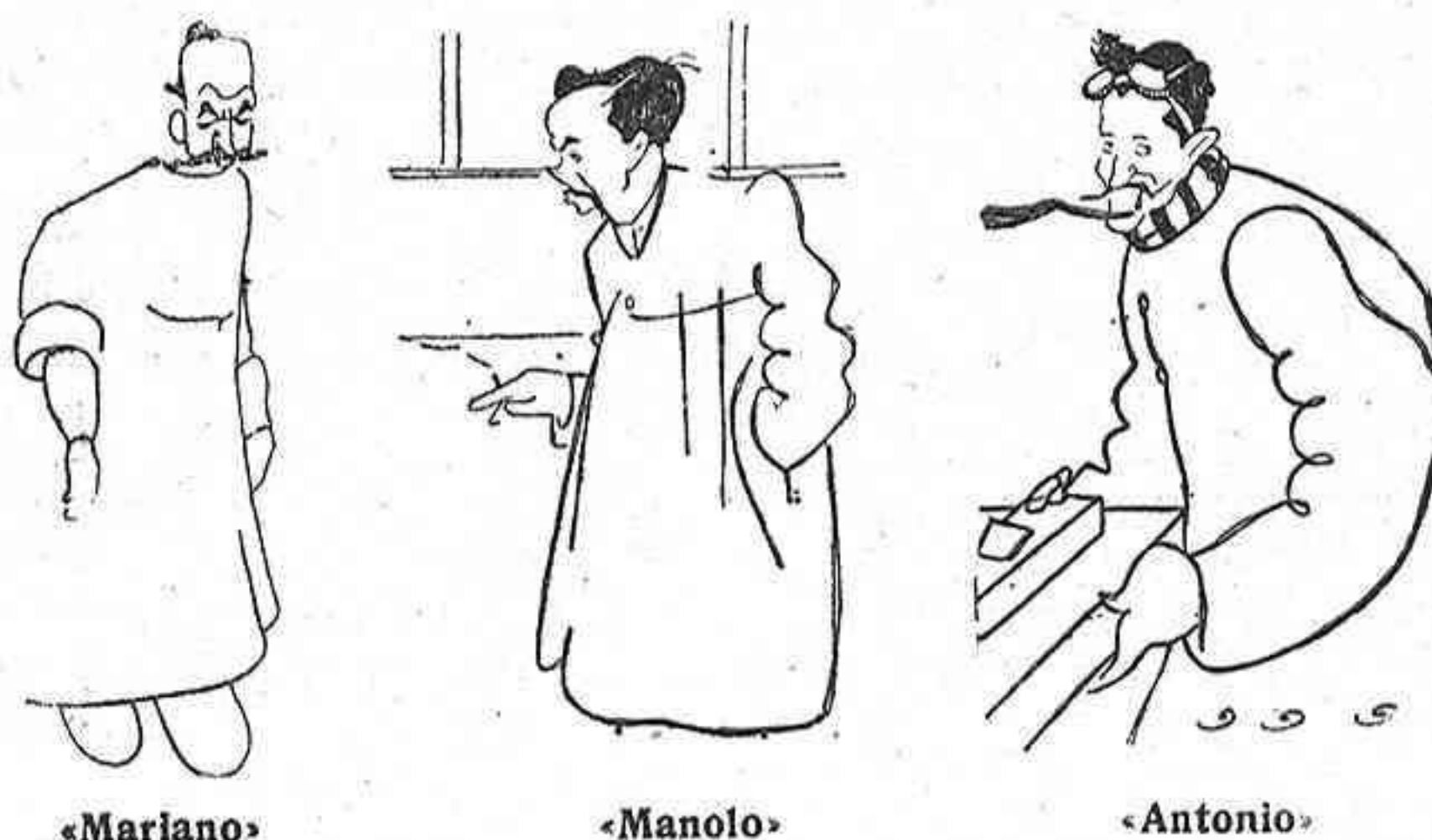
Per alguna cosa L'ESQUELLA i *La Campana*, com digué molt encertadament un antic cronista, es gloriaràn mentres visquin—i la bona acullida creixent per part de la parroquia ens augura una vida llarguíssima—d'haver sigut les publicacions que han ensenyat més gent a llegir en català i a aficionar-se al nostre idioma. Això sols, quan no fós la llealtat dels nostres sentiments ens obligaria a sortir a la defensa de tot lo típic, de tot lo característic i genuí, de tot lo que pot donar llustre i esplendor a l'estimada terra que ens ha vist nàixer.

L'ESQUELLA ha conreuat sempre amb preferència la actualitat barcelonina i catalana, i com que els nostres caricaturistes estàn constantment al tanto i als comentadors cronistes i esquello-taires és molt difícil que se'ls escapi cap fet transcendental o curiós, ni cap nota digna de restar consignada, resulta que la col·lecció del nostre setmanari constitueix el millor historial gràfic de Barcelona i de Catalunya. Heu-se'l aquí el veritable secret de la seva poixant existencia; aqueix secret que li permet, sense desitjar la mort de ningú, asseure's de tant en tant al portal de casa seva per a, amb tota tranquil·litat d'ànima, veure passar l'enterrament d'un enemic irreconciliable o d'un groller imitador.

FRA NOI

NOTA.—Si omissions involuntaries havem sofert al escriure el present historial, sien-nos perdonades. Procurarem subsanar-les en el número 3000.

ELS GRAVADORS DE LA CASA VDA. BONET

dòna esplèndida, una matrona alegre i formosa que no concedeix favors sinó rialles, franques rialles a canvi del veritable favor i de l'aplaudiment amb que el públic la galanteja cada dia més.

Per alguna cosa L'ESQUELLA i *La Campana*, com digué molt encertadament un antic cronista, es gloriaràn mentres visquin—i la bona acullida creixent per part de la parroquia ens augura una vida llarguíssima—d'haver sigut les publicacions que han ensenyat més gent a llegir en català i a aficionar-se al nostre idioma. Això sols, quan no fós la llealtat dels nostres sentiments ens obligaria a sortir a la defensa de tot lo típic, de tot lo característic i genuí, de tot lo que pot donar llustre i esplendor a l'estimada terra que ens ha vist nàixer.

L'ESQUELLA ha conreuat sempre amb preferència la actualitat barcelonina i catalana, i com que els nostres caricaturistes estàn constantment al tanto i als comentadors cronistes i esquello-taires és molt difícil que se'ls escapi cap fet transcendental o curiós, ni cap nota digna de restar consignada, resulta que la col·lecció del nostre setmanari constitueix el millor historial gràfic de Barcelona i de Catalunya. Heu-se'l aquí el veritable secret de la seva poixant existencia; aqueix secret que li permet, sense desitjar la mort de ningú, asseure's de tant en tant al portal de casa seva per a, amb tota tranquil·litat d'ànima, veure passar l'enterrament d'un enemic irreconciliable o d'un groller imitador.

FRA NOI

NOTA.—Si omissions involuntaries havem sofert al escriure el present historial, sien-nos perdonades. Procurarem subsanar-les en el número 3000.

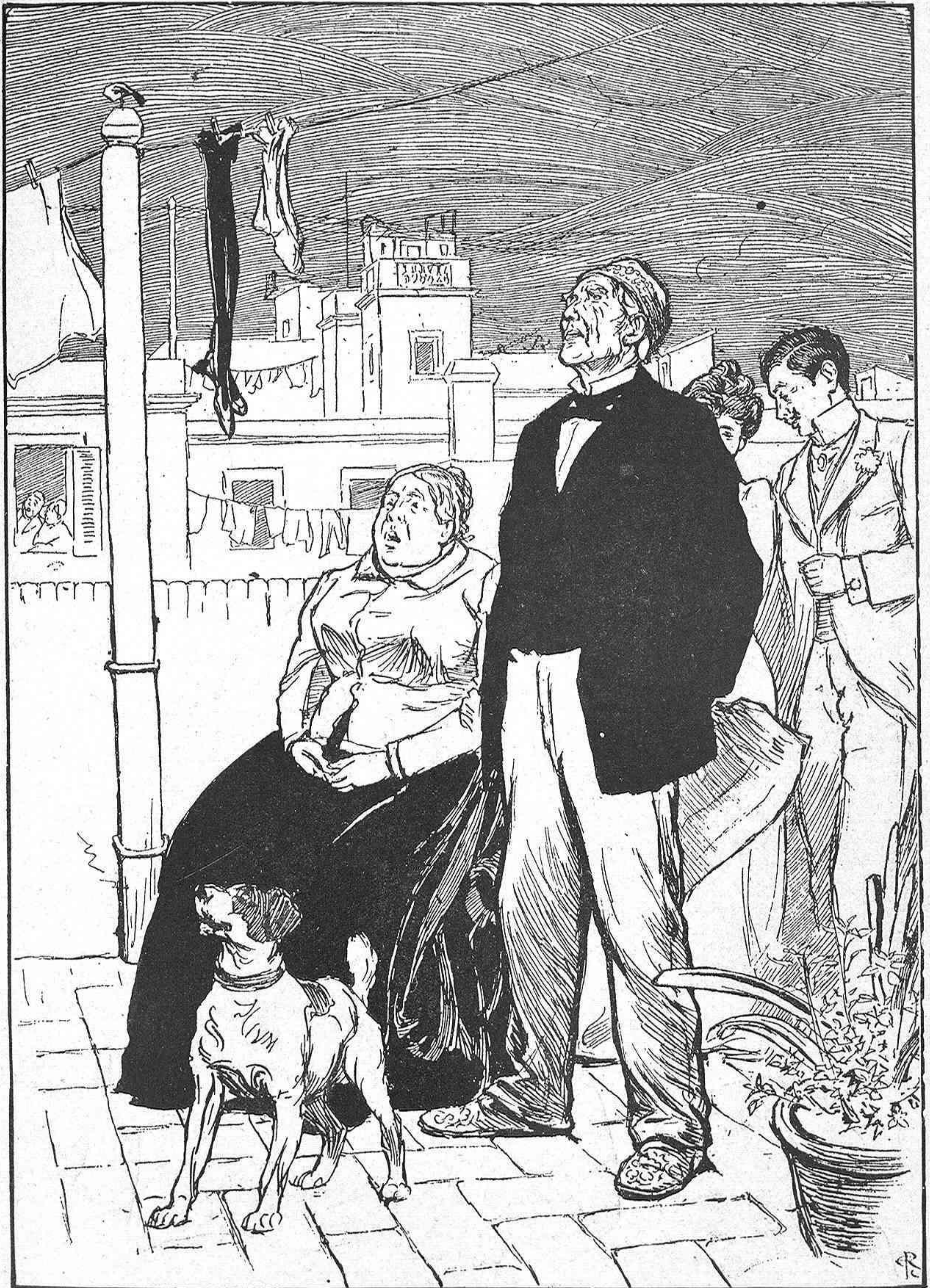
El senyor Gispert

EL MÓN DE L'ART

—Què hi fas aquí, Joanet?
—Foto-gravats.
—Fes lo que vulguis, però parla bé!...

Els mestres de la caricatura, en «L'Esquella».—J. LLUIS PELLICER

AL TERRAT

—Això és tot allò que havia d'ésser l'eclipse?... Coses dels diaris!

Gent d'avui de L'ESQUELLA. - Redactors, col·laboradors i amics de casa.

ELS VELS SETMANARIS CATALANS

SENSE setmanaris, la resurrecció política i literaria de Catalunya no hauria arribat a port, amb tot i els esforços que s'han vingut fent més de seixanta anys de carrera.

No era perdut ni de bon troç el llenguatge nostre, que entre els catalans no hi és la lletja costum de disfregar-nos un cop ja hem fet Cendra. Ben al revés, que respirem més a pler quan, expatriats, podem obrir el nostre cor a un que haja nat en aquestes terres.

Però si el llenguatge parlat mai ha desdit, el llenguatge escrit havia arribat a un punt que donava pena. Tot ho havia abassegat el que parlen els que ens començaren a doblegar a Balaguer i ens acabaren d'agarrotar ara fa un xic més de dues centúries.

I un marit i muller que s'haurien posat a riure si en la conversa un d'ells s'hagués posat a estrafer el castellà, no bé s'allunyaven d'aquí a Granollers, que ja no es sabien contar per carta les intimitats de família en la mateixa llengua de sempre.

Donà el crit l'Aribau, i al seu crit respongueren tots aquells que allà a mig segle darrer tenien sang a les venes. I s'hi afanyaven de debò en la regeneradora feina; però amb l'idea de purificar, caigueren en l'arcaisme i molts en cosa pitjor: en l'invenció de paraules per a expressar un pensament que qualsevol pagès o qualsevol menestral de ciutat hauria expressat amb tota justesa, sense fer cap tort a la llengua mare. I tants i tants torts se n'hi feren de primer moment, que quasi tant se valia que haguessin seguit fent-los a la llengua castellana, per la que mai s'ha sentit aquí ni un bri de simpatia.

Pobre llengua nostra, que de moment no hagués tingut un Milà i Fontanals, un Gaietà Vidal, un Adolf Blanch, un Francesc Bartrina, un Marià Aguiló i un Francesc Pelay Briz, que la revifalla primera hauria sigut la de la mort, que és la que és més de tème.

I en contraposició a la manera artificiosa d'escriure de molts, que no tenia per cert res de literaria, s'arborà per En Frederic Soler en sos *Singlots poètics* el llenguatge parlat a ciutat, que de literari en té molt més que el que gastaven alguns escriptors del primer desvetllament i que el que gasten avui en dia els que ells mateixos s'han aixecat un pedestal per a que els vegin de lluny els que de la vora no els veurien.

Entre arcaïsmes i paraules inventades per gent que desconeixia i desconeix del tot el nirvi de la llengua catalana, s'hi ha anat posant una muralla entre els que escriuen i els que llegeixen, barrera que han vingut rompent En Collell, En Roure, l'Anicet Pagés, En Rusiñol, En Guimerà, En Matheu, En Verdaguer, En Martí Genís, En Riera i Bertrán,

donya Dolors Moncerdá, En Martí i Folguera, En Vayreda, En Bosc de la Trinxeria, En Pin, l'Oller, En Nadal, la Pilar Maspons i altres i altres, en prosa i en vers; però que encara ens entrebanca i ens seguirà entrebancant, perquè no s'acaba mai al món l'atreviment i la deria d'originalitat entre els que no arriben a la mida.

Entre el *pu* mal posat i que tant bé posen al cantó de Berga; entre el *boy* que al Vendrell posen sempre a tò i aquí la meitat dels que escriuen ni saben com posar-lo al mig de una frase que bé hi escaiga; entre el *llur*, que si alguns el posen bé en el sentit i malament del tot en el lloc que pertany a l'usar-lo, altres l'esguerren en el sentit i en sa col·locació; entre un empedrat de termes purs de diferents regions catalanes; entre arcaïsmes i termes inventats; entre modernismes que els nous invents imposen, és ben segur que hauria tingut més llarga durada la feina empresa amb tant de daler i que ja lligà de moment la resurrecció de la llengua amb les idees de nacionalitat que una llengua sempre encarna. Prou que ho adverà En Picó i Campamar en son discurs de presidència dels Jocs Florals l'any que va ésser cridat a aquest honorífic càrrec.

A haver dominat l'esperit pràctic als albors del desvetllament literari català, més depressa hauria vingut la purificació i més embestida hauria prè de moment el moviment polític, que es topava, a la regió barcelonina sobre tot, amb els entrebanca que els interessos materials de gent que sab poc de comptar li oposava i amb els que el desviament de la classe obrera envers les idees socialistes li va oferir també. Que lo que al fons del fons de la *Camancia* hi havia, no hi va ésser, no, en la revolta de Gracia ni en l'aixecament de Sarrià: un ideal de llibertat individual en estret lligament amb l'ideal de llibertat de Catalunya. I encara Déu n'hi dó d'aquells ideals de llibertat individual desgafats del tot dels egoïsmes que el Socialisme ha despertat en la classe obrera, egoïsmes que altres, els que tenien interessos compromesos en la gran industria i en el gran comerç, sentien també massa endins del seu ser per a entregar-se de tot cor als ideals nacionalistes.

Però deixem-les les tristesses a que em volia entregar al recordar-me de lo que succeí poc després de perdre les colonies. Deixem-les, que, a despit de tot, l'idea nacionalista farà el seu camí mentres els setmanaris catalans segueixin parlant al poble en la seva llengua i mentres les revistes se'n emportin a tot el jovent que val. No hi vol dir res que el moviment de reivindicació hagi viscut darrerament uns quants anys a l'esgarriada, que les esculleres també cauen a l'embestida dels temporals i també es tornen a fer sense que desmai l'enginyeria. No hi vol dir res que uns per un cantó i altres per altre hagin volgut separar als catalans en dues castes diferents. No hi vol dir res tot això, que escrit està lo que el catalanisme hauria fet en bé de la classe obrera, abominant del servei forçós i donant-li camí per a entrar en la menestraleria.

Deixem-les les tristeses i no ens moguem del tema que ha posat la ploma a la meua mà: del mal camí seguit per alguns dels que al crit de l'Aribau es deixondiren i de l'influència que la publicació de setmanaris populars ha exercit en la literatura i en la política catalanes.

Es cert que, anant a qui anaven dirigits, alguns, per força, tenien de sofrir l'influència del medi en que tenien de moure's, aixís com la dels fets que en una terra de tanta vida com la catalana es van seguidament desenrotllant. Es clar que uns per un cantó, altres per altre, en plena guerra civil tenien de sentir la dels odís que interessos dinàstics i aspiracions a la forma de govern més noble i digna fan naturalment brollar. Es clar que en una època de fonda tranzició en les creencies la qüestió religiosa tenia de desbocar als esperits més inquietos, que veien les mateixes bregues a l'altre cantó dels Pirineus i fins més enllà del Rhin, on tampoc mai paraven, i que si avui semblen mortes del tot és perquè a Alemanya per damunt de les religions de Divinitat hi ha la religió de Patria.

Jo no diré si s'havien de fer d'aquesta o d'aquella manera les campanyes dels setmanaris polítics, perquè hi ha mals de vegades que produeixen un gran bé, ajudant a centrar als que, lluny de les batuces, després de passar per una temporada de passió, atemperen els esperits dels altres sense per això recloure'ls en aquell «tant se m'en dóna» que tot ho enmetzina i que deixa planer el camí als Governos per a fer les més grans fellonies fins a deixar als rics sense diners i als pobres sense sang a les venes.

Tot, tot és millor que el «tant se m'en dóna» esglaiador d'avui, que ens ha posat als peus dels que s'en riuen pla bé de les bregues socials en que Catalunya es debatega. Que aucells de pas arriben i s'en entornen, i no s'en entornen, no, tal com havien arribat, que si aixís com hi ha carrils que no els hi vé de vint quintars, haguessin de fer el viatge de retorn a Madrid dins d'una diligència, tindrien de fer-hi posar dos cavalls més darrera del del çagal. Parlin per mi les caricatures dels setmanaris, i les mal-intencionades llatinades dels que fan diari cada dia. Parli per mi aquell troç de Rambla que havia sigut lo millor de Barcelona. Parlin per mi els carrers Nou i de l'Unió. Parlin per mi els que fabriquen roba de color d'herba. Parli per mi el tom que ha donat la prostitució, que ara mateix no es coneix quines són les dones que poden anar amb el cap alt i quines són les que sempre hi van com si tinguessin dret de fer-ho.

Els setmanaris! N'hi ha que aviat els tenen batejats els setmanaris: una maquineta de fer diners. Com si fós cap deshonra fer diners entretenint agradosament a la gent sense fer política! Com si fós un crim fer-ne una, sia la que sia, sense acudir a les baixeses dels que escampen a canvi de diners l'immoralitat a raig fet! Per ventura no està permès enriquir-se plantant una botiga o fent de gran mercader o de gran fabricant? No la va fer un dia una fortuna *El Brusi*, sense que ningú hi tingués res que dir? No ho és avui dia *La Vanguardia*, que, ni com *El Brusi*, té la franquesa de defensar ben al descobert l'ideal polític del seu propietari?

Doncs, per què tantes llatinades contra els que es deixen veure cada dissabte o cada dijous?

Sense el camí obert pel *Tros de paper*, pel *Noy de la mare*, per *La Rambla*, per *La Pubilla*, per *La Barretina* i per *La Campana de Gracia*, l'Almirall no hauria pogut publicar el *Diari Català*, ni els meus companys i jo hauríem pogut fer de *La Renaixensa*-revista *La Renaixensa*-diari. I no parlo

de les dotzenes de dotzenes de setmanaris que nasqueren i moriren de l'any setanta ençà, però que, abans de morir cada un d'ells havia fet la seva propaganda entre gent diferenta.

Els, ells obriren el camí per a la gran propaganda, i de passada posaren a tò a molts escriptors, que, poguent escriure bé, s'havien empeltat la mania de les estranyeses que de temps en temps torna a treure brotada.

Digui's lo que es vulgui dels *Singlots Poétichs* d'En Frederic Soler, molts d'ells són un veritable model de llenguatge ciutadà, que no està, en la menestraleria sobretot, tant perdut com alguns suposen. Al revés, que té molt de catalanesc, té molt de lo que no té el que gasten aquests escriptors que formen una comandita d'alabances i que s'assembla tant al llenguatge pur que es parla en moltes encontrades de la nostra patria, com els refilets dels rossinyols als cassins dels corbs o de les gralles. Barreja informe de frases ciutadanes, de termes vinguts de més enllà de les *Alberes* amb paraules del tot perdudes en el llenguatge parlat i amb altres que pel seu us s'han empescat, ja hi escau, ja, amb la manera d'ésser dels que del matí al vespre van doctorejant sobre temes quasi sempre ensopits, burlant-se, sembla, dels seus llegidors, que, igual que els que els hi volen treure la llana del clatell, desconeixen la terra-mare del tot, creguts, de segur, de que el pla de Barcelona ho és tot i de que, més enllà de la veïna serra ni pel cantó de Ponent ni pel de Llevant, hi ha res que s'ho valgui en tot Catalunya. Escriptors i llegidors són uns pels altres, que cap d'ells ha llegit en les bones fonts del llenguatge català, i ni de petits sentiren les cançons de breçol o de puntaire, ni de grans han estudiat en les col·leccions que d'elles s'han publicat lo molt i bò que, per a exercir a consciència l'ofici a que es venen dedicant, hi haurien pogut apendre. Perquè lo bò del cas és que, sense llebre, han menjat anys i més anys *cibet* de llebre els llegidors, i, tal com cert escriptor d'un diari que ja he anomenat, i avui és difunt, són capaços de trobar que és ordinari el clàssic llenguatge ciutadà de l'Emili Vilanova. Tal també com els hi passa als que s'avesen al cafè amb un xic de xicoira, que després ni al millor *moka* hi troben gust de cafè.

Gran ha sigut l'influència dels setmanaris catalans en la vida política i literaria de Catalunya. Per ells han passat els grans escriptors, i per ells han passat els més grans artistes.

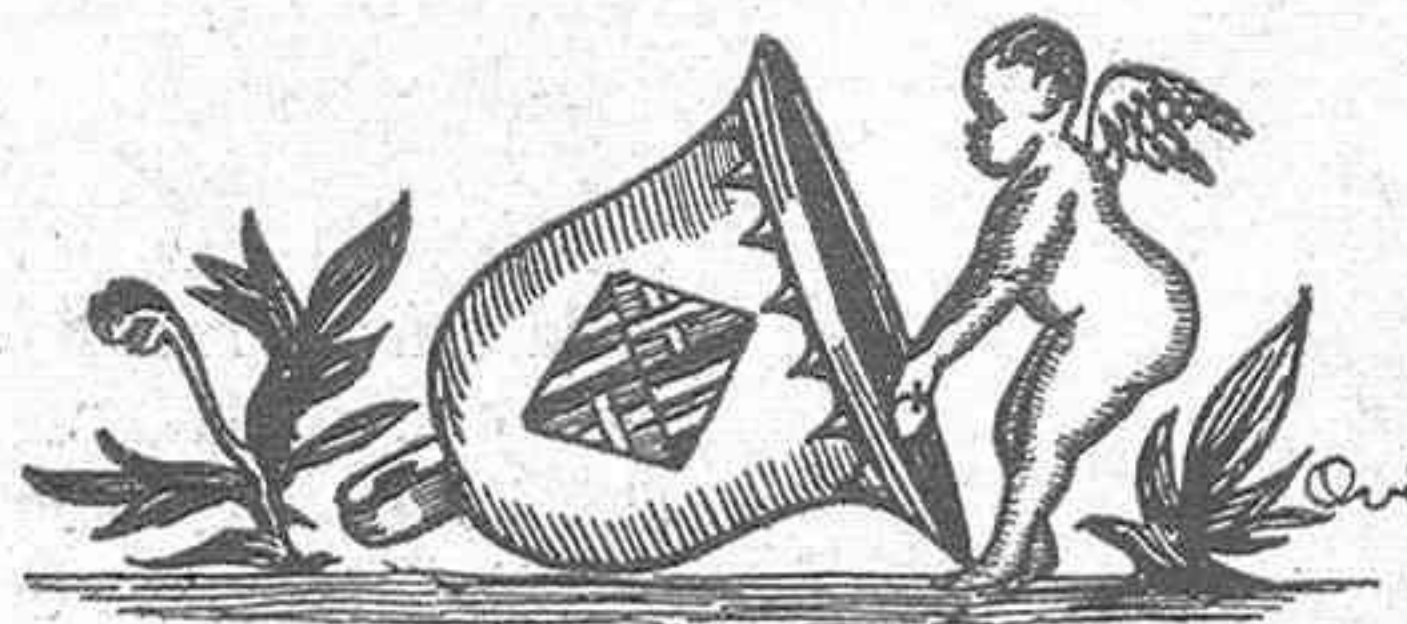
I d'això darrer n'és prova aquest número de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, rebrot que *La Campana de Gracia* llençà al seu degut temps, i que no té en sa ja llarga historia una taca d'obscenitat, amb tot i tanta alegria com hi ha en ses planes escampada.

I aquesta és sa gloria major, donada la manera com es va posant la Moral en aquests ditxosos temps de «tant se m'en dóna» polític.

Quan no batega el cor és quan més les humanals passions s'encenen: en escriptors igual que en llegidors; en homes i dones fets, igual que en xicotets i en homes i dones encara impúbbers.

Es xacra aquesta de tots els pobles i de tots els temps, i per haver-se cregut els grans directors de l'hegemonia alemanya, des del Kaiser al darrer saberut, que l'immoralitat se havia fet senyora i majora de tot França i que d'una bocada se la podrien dragar, és per lo que ha vingut l'espantosa guerra que va fent de tota l'Europa un carner i de mitja humanitat un immens remat de feres.

P. ALDAVERT

40 anys de política republicana

L'ESQUELLA perteneix a una família republicana fins al moll dels òssos. Sa germana gran, *La Campana de Gracia*, força entesa en coses de política, ha sigut la seva mestra, i no cal dir que han marxat sempre ben avingudes.

Mentres l'actuació política de la noia gran no s'ha limitat a Catalunya, ni s'ha aturat a Espanya, sinó que ha donat constantment un cop d'ull a tot lo que ha passat al món enter, L'ESQUELLA, la noia xica, ha concentrat tot el seu interès en les coses barcelonines, encara que no descurant mai les qüestions que han afectat en general a Catalunya.

Quaranta anys compta de vida L'ESQUELLA, però tothom reconeix que's conserva xamosa, fresca i alegre com si una fada benfactors li hagués concedit la gracia de permanèixer en uns eterns disset anys. En tot aquest temps, si n'ha observat de coses! Amb lo que ella ha vist i comentat se'n podrien fer quaranta volums del seu tamany.

Va venir al món quan els conservadors, capitanejats per En Cánovas, acabaven de pegar un cop de puny a sa germana *La Campana*. Compteu si va nàixer ja amb prou motius per a servir en son cor un odi constant a la gent reaccionaria.

La de després

La d'abans

Va encarinyar-se amb el possibilisme i amb el seu quefe En Castelar. Aquell partit republicà feia goig. Les lliçons del 73 havien creat una opinió republicana prudent, seriosa, un troç aburgesada. La massa seguia essent *federal*, però la gent republicana que llegia era dels nostres. Als casinos teníem aquella República d'En Padró, formal, reposada, amb les balances ben a nivell i amb cara de bona noia.

L'evangeli, a Barcelona, era *La Publicidad* amb els articles d'En *Sebio* i les cartes de Madrid d'En *Felipe*. En Vallés i Ribot comandava als federals, i En Sol començava a lluir amb ses defenses de *La Campana* i sos discursos progresistes. En Planas i Casals quan manava el *monstre*, i En Rius i Taulet quan manava l'*home del tupé*, feien les delícies dels barcelonins.

Aixís, entre En Cánovas i En Sagasta allà dalt, i En Planas i en Rius aquí baix, vàrem entretenir-nos una colla d'anys, recullint L'ESQUELLA, per les conseqüències que portava a la vida política de Barcelona, tots aquells fets memorables, com el naixement de *la fusió* (1880), la formació de *l'esquerra* (1882), el còlera (1885) i tota la colla més de desgracies que tingueren digne

coronament amb la mort del rei En Alfons XII (1885).

Amb la Regència no varen canviar les coses, i continuà el torn pacífic dels partits. Sagasta i Cánovas, Cánovas i Sagasta continuaren fent la felicitat dels espanyols. L'ESQUELLA, una mica escamada per la significació reaccionària de la reina Donya María Cristina, va tornar-se

(1899), trobant desseguida entusiastes partidaris aquest simpàtic lema.

L'Angiolillo havia tret d'escena a n'En Cánovas (1897) i els anys i les tares an En Sagasta i En Martínez Campos. S'acabà aquell torn dels partits. No havíem de trigar molts anys a veure'n un altre de començat.

I a tot això entrem al segle xx. No cal entretenir-nos massa en aquests darrers anys, perquè viu a la memòria de tothom tot lo ocorregut. La vinguda a Barcelona d'En Lerroux cap-girà al partit republicà. Els obrers que procedents de totes les regions espanyoles fan niu a Barcelona, abandonen l'anarquisme a que se sentien inclinats i nodreixen les *Fraternitats Republicanes*. El *lerrouxisme* s'imposa i la nostra República queda convertida en aquella bagassa despentinada que capitaneja una colla de *tabals*.

La *Solidaritat Catalana*, a la que'ns adherim entusiàsticament, posa de relleu l'escassa catalanitat del lerrouxisme, i L'ESQUELLA s'abraça més fortament que mai als seus dos ideals: República i Catalunya.

Accentuant, ademés, el matís socialista que sempre ens ha fet figurar a l'esquerra del republicanisme, i amiga L'ESQUELLA de les realitats xamoses i no de les enterques al·legoríes, avui la nostra República és una encantadora modisteta, alegre i honrada, que acabarà per a enamorar a totes les classes socials, perquè a la capsa hi porta la Llibertat i la Justícia que han de sustituir aquest règim, amparador de les repugnants oligarquies que se'ns menjén de viu en viu.

JEPH DE JESPU

La de més tard

més revolucionària. La nostra República ja no era aquella bona noia d'En Padró, sinó una matrona valenta, espi-tregada, amb ulls llampegants, que s'ho volia menjar tot.

Al veure'ns tan *fieros*, En Castelar ens va llicenciar (1893), entretenant-se en escriure l'Historia d'Espanya mentres nosaltres ens afanyavem per a continuar-la.

Uns elements, encara no s'ha esbrinat quins, més *fieros* que nosaltres, començaren els atentats terroristes. A la bomba de la Gran-Via succeí la salvatjada del Liceo (1893), i ja durant molts anys seguiren sense llargues interrupcions els crims covards que tan trista fama dugueren a Barcelona.

Mentrestant començava la guerra de Cuba (1895), després l'intervenció dels Estats Units (1896). Ni En Martínez Campos amb promeses i diners, ni en Weyler a cops de sabre, pogueren sortir d'aquell tripijoc que'ns va deixar sense colònies.

La palla rebuda ens va fer tornar encara més revolucionaris. Tothom estava conforme en que'ns convenia regenerar-nos, però l'esmena necessària no s'endevinava en lloc. Veient que la mateixa gent que'ns havia dut al desastre continuava manant, vàrem decidir *no pagar*

La d'ara

AHIR I AVUI

Fa quaranta anys la nostra Barcelona ja era una gran ciutat; no tant com ara, que's tuteja amb París i es tracta amb Londres i té delegacions per totes bandes; però, per tradició, seria i modesta, amb lo que posseïa es contentava i, seguint pas a pas la seva ruta, vivia «ni envejosa ni envejada».

No's parava un moment. Mentres, feïnera, la ciutat s'adornava amb sobries gales i estrenava el Born nou i arreu seguia allargant els carrers i obrint més places, el Parc mostrava el ple de sa bellesa i, cobert de banderes i garlandes, entrava aquí per la primera volta, xiulant amb noble orgull, el tren de França.

I en tant que les formigues feien feina, les lletres i les arts, àuries cigales del jardí de la vida, ens daven notes d'una grandiositat mai igualada. ¿Com oblidar que fou en aquells dies quan amb més viu esclat brillà En Pitarra? ¿Com esborrar podem de la memòria aquell moment de glòria i d'esperança, en que el brau Guimerà, tot sol, s'enduia els tres premis dels «Jocs», i en que, enfilant-se d'un salt allà on ningú arribat havia, En Cinto Verdagué ens dava *L'Atlàntida*?

Barcelona, llavors, era «ella», amb el seu esperit, amb la seva ànima, pensant a sa manera i pel seu compte, laboriosa, senzilla, oberta, franca. Del llevat ancestral conservant pura l'essència, en els seus fets i en ses paraules, sos fills més ideal no coneixien que'l de viure i morir a la catalana.

Però heu's-aquí que un jorn corrents exòtiques s'ajunten a les nostres clares aigües i per l'ambient s'escampen unes infules que de Tarascó semblen importades. Una estranya infecció tartarinesca invadeix lentament la nostra plana i, ofegant el bon seny, es fa senyora dels que aquí dirigeixen i comanden. S'han de fè exposicions, grans avingudes, ponts, metropolitans, parcs de muntanya; s'ha de capgirar tot, costi el que costi, i depressa, depressa, a pas de càrrega.

¿Que'ns falten els diners?... Això ¿què importa?
Un emprèstit, o dos, si amb un no basta,
que els mil'ions, al saber perquè se'ls crida,
vindran, sols, a nodrir les nostres arques.

I així es fa. El màgic dring de l'or que corre
desperta l'atenció de tota Espanya
i ens porta aquí la gent de vint províncies
que's figuren que això és un'altra Xauxa.
I Barcelona s'omple i omple i omple
de sers útils i sers... *indesirables*,
i dels seus nous carrers la xarxa immensa,
com un gran polp que creix, va dilatant-se.
—Això és meravellós!—diuen els cànids,
contemplant, eternits, el panorama:—
Mireu, en tan pocs anys, quina embranzida!...
¿Pot donar-se una prova més palpable
de la força creadora que aquí alenta?...

Ah, ignocents! Les creixences massa ràpides
tan fatals resultats donen als pobles
com als homes. La bella exuberància
d'aquests estiraments no és fortalesa:
així no hi creix l'alzina; hi creix la canya.
¿Què vol dir que la pila sigui grossa?...
S'ha de veure de què i com s'és formada.

Setcents mil habitants, diu l'estadística;
però, entre tant, ¿on és la nostra parla?
¿On són les costums sanes de la terra
que heredarem un jorn dels nostres pares?
D'aquests setcents mil sers que'l cens ajunta
entre dos rius, un mar i una muntanya,
¿quants n'hi ha que sentin per la ciutat nostra
el carinyo filial, l'afecció santa
que en el cor li guardem els que hi nasquerem?
¿Quants, que estimin ses glories venerables
i entenguin lo que'ns diuen amb veu fonda
els vells murs i les pedres patinades?
Barcelona ha crescut, sí; però, al creixer,
no ha comprés que's ficava a les entranyes
el ferment que la desnaturalitza
i que, a l'inflar-li el còs, li mata l'ànima.

¿Que, així i tot, ho aplaudiu? Sigui en bona hora.
Al cap i al fi, l'empenta està donada
i ja ni el mateix Hèrcules podria
fer baldeig d'aquests nous estables d'Augias.
Admireu l'expansió de Barcelona!
Dediqueu-li cançons!... Hosanna! Hosanna!...
Mes, la *juerga*, sabeu sols com comença...
Ja veureu, algún dia, com acaba!...

C. GUMÀ

ASOS I REIS

Es a dir: lo bò i millor de la baralla de mil cartes que formen els escriptors catalans d'humor més o menys apacible, però d'humor al cap d'avall, que han escrit des de que L'ESQUELLA repicà per primera volta, fins an els moments actuals.

* * *

Fills de Wifredo el Pelut!
(Això vol dir catalans.)
Soc un home molt menut,
però tinc pensaments grans.

En *Pitarra*, estimats llegidors, s'acaba de presentar a si mateix. I ara, aquí una aclaració, no pensem parlar per a res de don Frederic Soler, Déu-nos-en-guard!; nosaltres parlem, única i exclusivament, de don *Serafi Pitarra*, amic i inspirador del cèlebre Nyapus.

Doncs sí, el senyor Pitarra és, en nostre pobre concepte, una figura cabdal i potser la més representativa de l'humorisme en nostra terra. Ell sol representa tota una època, la de les societats de *corridos*, la dels teatrets de aficionats, uns que *treballaven* en locals *ad hoc* i altres que representaven *La butifarra de la llibertat* en una sala i alcova, alegrant la vida a pares, parents, veïns i coneguts.

El senyor *Pitarra*, profundament català i barceloní, era aficionadíssim a burlar-se de totes les coses, i com més sublims fossin millor. Les seves parodies em privaran de mentir. El senyor *Pitarra* fou el poeta dels caps-verds coetanis; *Don Jaume* ens privarà de mentir. En fi, el senyor Pitarra és el que fa viure i farà viure d'una manera perenne la època del «Gavilàn», del «Taller Embut», del «Niu Guerrer», de guerra d'Àfrica, de Pontón i de Ciutat d'En Nyoca.

Si anés per ordre d'edat, ara vos parlaria d'En Peyo, però els morts són sempre més de respecte, i amb això dedicarem unes quantes ratlles al plorat don Albert Llanas. S'ha de confessar que l'humorisme d'En Llanas era bastant una mena de brometa de cafè, que no era català de soca i arrel com el senyor Pitarra, no perquè no en vingués de mena, sinó perquè les *peñas* dels cafès madrilenys l'havien encisat i s'estimava més un xisto que una situació còmica, i que les ganes de viure humorística-

ment i el sentir-s'ho celebrar feren que les moltes coses que hauria pogut fer, hagin quedat reduïdes a molt poquetes. En *Un troç de paper*, en *El Nunci*, en molts altres diaris i periòdics d'aquell temps, poden trobar-se deliciosos articles d'ell, però qui els busca? Don Albert Llanas passarà a la posterioritat com un personatge de llegenda, com un Moraguetes bò, i lo més trist és que pot-ser lo millor que deixà escrit són aquelles *Dotze dotzenes de pensaments en vers*, on s'hi llegeix:

Si d'una unsa en fas xinxons,
ja li pots donà expressions.

Don Emili Vilanova, molta gent creurà que dic una heretgia, que trenco el respecte al difunt, i res d'això: ningú l'admira més, ningú l'admira tant; però, amb tot i no haver-se'n ocupat més que de gent catalana i es pot dir barcelonina, amb tot i la gloria d'ésser el millor bastidor d'envelats que hi ha hagut al món, amb tot el seu amor a la barriada de Marina, En Vilanova és un andaluc. No sé si els Quinteros coneixen les noveles, les narracions i els sainets del mestre Vilanova, però lo que és si els coneixessin, podrien apendre-hi molt en lo pertocant a ponderacions i adjectius i *gracia*.

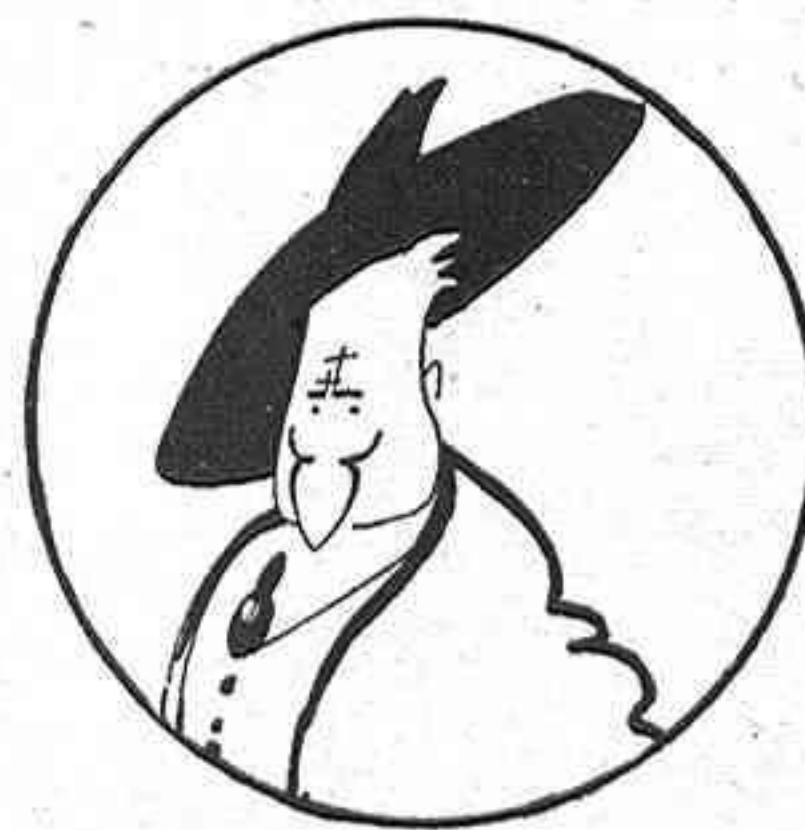
Recordeu aquell dinar de bodes de *Tristeta*; aquells bastaixos del moll, són d'aquí? No, no, no, certament no. Si els tinguéssim a la vora aniríem a riure-hi cada dia. La maduixaire que s'estudiés el *Qui... compra?...* guanyaria una fortuna; si un pogués escoltar an aquell majoral que conta les seves aventures en el Cafè del Recó, pagaria el cafè a duro.

En Vilanova inicià un camí que després ha seguit i segueix amb gran èxit un altre senyor de qui se parlarà més tard, i és que després de les rialles no venen sinó les ploralles, els enterniments, les notes de sentiment. Recordem el final de *Les bodes d'En Cirilo*, el monòleg aquell del professor de francès.

I anem an En Pompeius Gener, ex fabricant d'aixarops. La seva brometa té dos caràcters: per una banda és broma d'erudit, per l'altra és d'embustero; com En Llanas pateix una mica de bromista de cafè. Les seves obres cabdals són indubtablement: *Els cent conceyls del Conceyl de Cent*, i l'altra ell en persona que, com els francesos resisteixen als alemanys, resisteix

Serafi Pitarra

Pompeu Gener

l'empenta del temps, i als cent cinc anys fa conquestes, és amic dels joves i s'atipa com un lladre.

I anem per un altre; jo sento per don Pere Aldavert una verdadera admiració; ara li tinc una mica de rabia perquè no vol acceptar les normes, però això no és res. L'Aldavert és l'home que ha tingut la gràcia de tractar les coses més series casualment, a flor de llavi de tothom.

I això és admirable. Aquells *Nos amb nos* on se parlava de política interior i exterior, on se tractava de la economia municipal, on (hi ha que dir-ho) abans que els Pi i Margalls i Ganivets i Costas, quan la horrible tragedia de la guerra de Cuba i Filipines, se marcà una línia a seguir i lliberar generosament als pobles que demanaven la llur llibertat, eren fets d'un humorista, de don Pere Aldavert que, rient rient, feu por an En Cánovas (a) *Monstruo*, i que feu florir en nostres Rambles aquelles roselles en forma de barretina que's col·locà tot el jovent, tant de l'estudi, com del comerç, com de l'industria.

Després ha publicat un seguit de llibres; en un d'ells hi ha un article titulat «Si ens torneu els pobres, torneu-nos els rics», que firmaria amb urc Marc Twain, que firmaria commogut Carlyle.

I anem an En Santiago. Jo, per raons que'm sé, no voldria parlar mai d'En Rusiñol. Però com que és as o rei (com vulguin) i de totes maneres trumfo d'una manera decidida, no'm toca més remei que parlar de l'obra d'aquest bromista sentimental, que no sé si és el meu amic o el meu oncle o el senyor que m'ha corprés més en la vida.

En Rusiñol escrigué la seva primera obra per al teatre, *L'home de l'orgue*, i la estrenà En Fontova el dia de son benefici. Es d'una broma trista el tal monòleg, cert; però quan el gran actor començà:

—Cavallers, soc home mort!
les llàgrimes rodolaren cara avall al noranta per cent dels concurrents.

Després En Rusiñol ens ha anat donant obres i més obres; en totes elles un agre-dolç hi és, però lo que encanta, sobre tot en tota la producció d'aquest autor, és la bondad, el somris paternal amb que ho beneeix tot, com si fós un Budha amb barba blanca i puro de ral a la boca.

I hem arribat a En Carner, a Mícer Josep Carner, el depurador de nostra llengua, el successor de l'Aguiló i

Santiago Rusiñol

Josep Carner

Francesc Pujols

Mossèn Cinto. Mícer Carner és un burleta. El seu humorisme no és mai cosa sortida de dintre d'ell, és sempre reflexe de les petites debilitats dels altres, que ell amb una traça extraordinària sab posar en ridícol.

I això, ajudat pel seu lexe pur i riquíssim, el porta a produir veritables obres mestres.

Llegiu:

A LES GARIBALDINES

PRODIGIOSAMENT MULTICOLORS QUE
EXPÉN MON AMIC E. DORCA, D'OLOT

Jo vui cantar les teves llampants garibaldines,
oh, Esteve Dorca! Ensemps tenen un verd

[potent,

un blau marcial, un roig assassí furient,
(no aquell roig candorós de vostres barretines.)
Són per anar COFOI, es fiquen bé, són MAQUES;
en elles es barallen clarors de mil istius.

Oh, sumptuoses! Duen brodats i voravius;
tenen dos rengles de botons, tenen butxaques!
Enlluernen i deixen el cap avalotat,
com un diumenge, com un dia de mercat,
com una orquestra amb molt metall i molt

[encesa!

Són tes garibaldines record del Paradís.
Si feu una obra d'art Adam, la feu aixís;
més viva de color que la Naturalesa!

I acabem; ara ve el gran Francesc Pujols, el filòsof *Xaró*, el que destarota sempre, aquell de qui no pot saber-se mai si va de broma o de serio, l'amo de totes les expressions pintoresques de ciutat o de muntanya. D'En Pujols n'esperem, a més de lo que fins ara ens ha donat, una obra definitiva, i ell, l'autor de les poesies admirables, del rialler *El nuevo Pascual*, ens la fa guar, fent com si parlés en serio i fent-ho en broma.

S'han acabat asos i reis; és clar que en la baralla hi resten cavalls, sotes, vuits, nous i cartes que no lliguen, però no te-

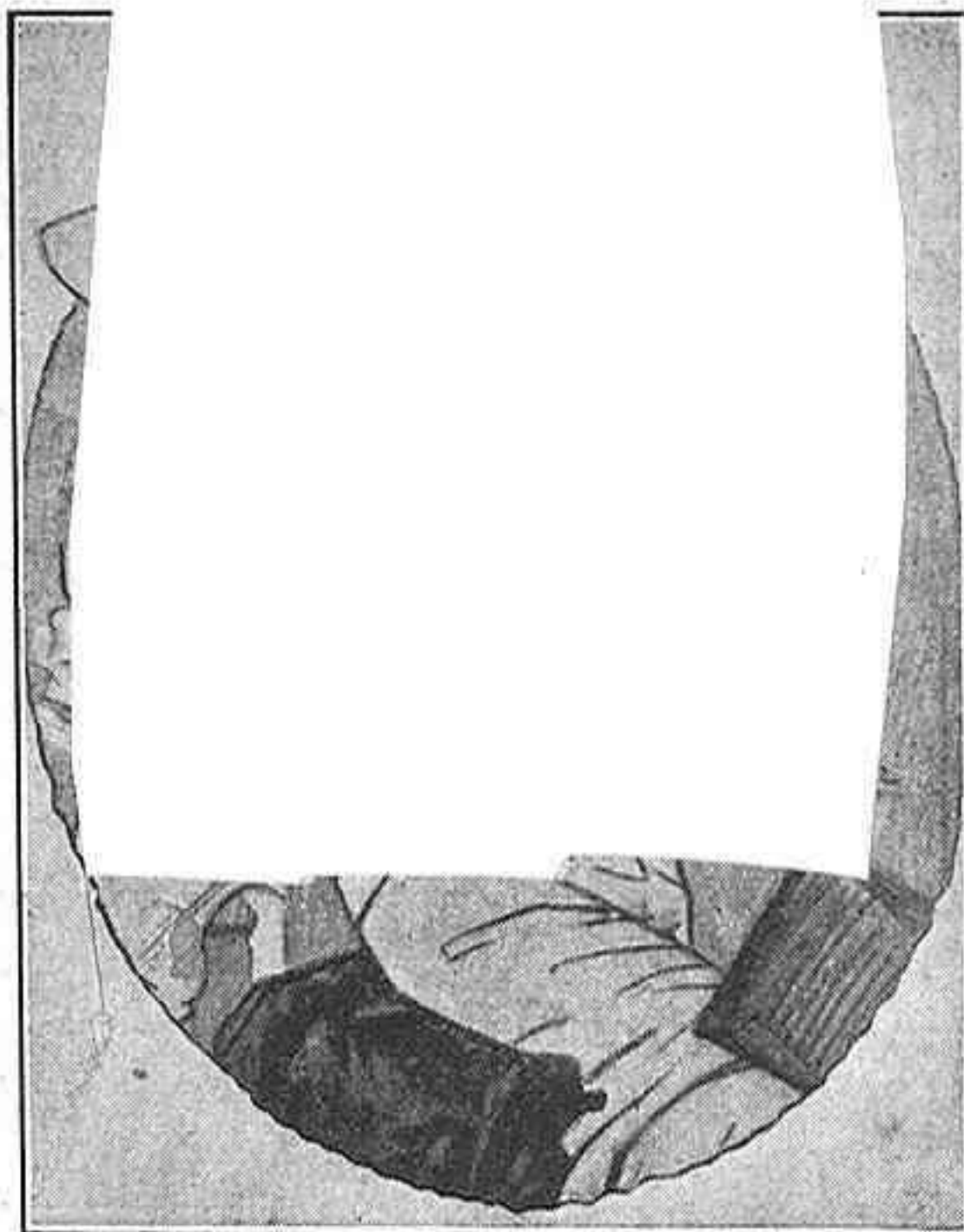
nim espai per a ocupar-nos d'ells i el lector deu felicitar-se'n.

Ademés hi ha el dos d'oros en la baralla, el cru-piers d'aquesta carta ne diuen els testículs del gran turc. Aquesta carta soc jo en l'humorisme català, i si volen, un oro jo, i l'altre en Samblancat. Guau!

RAMÓN REVENTÓS

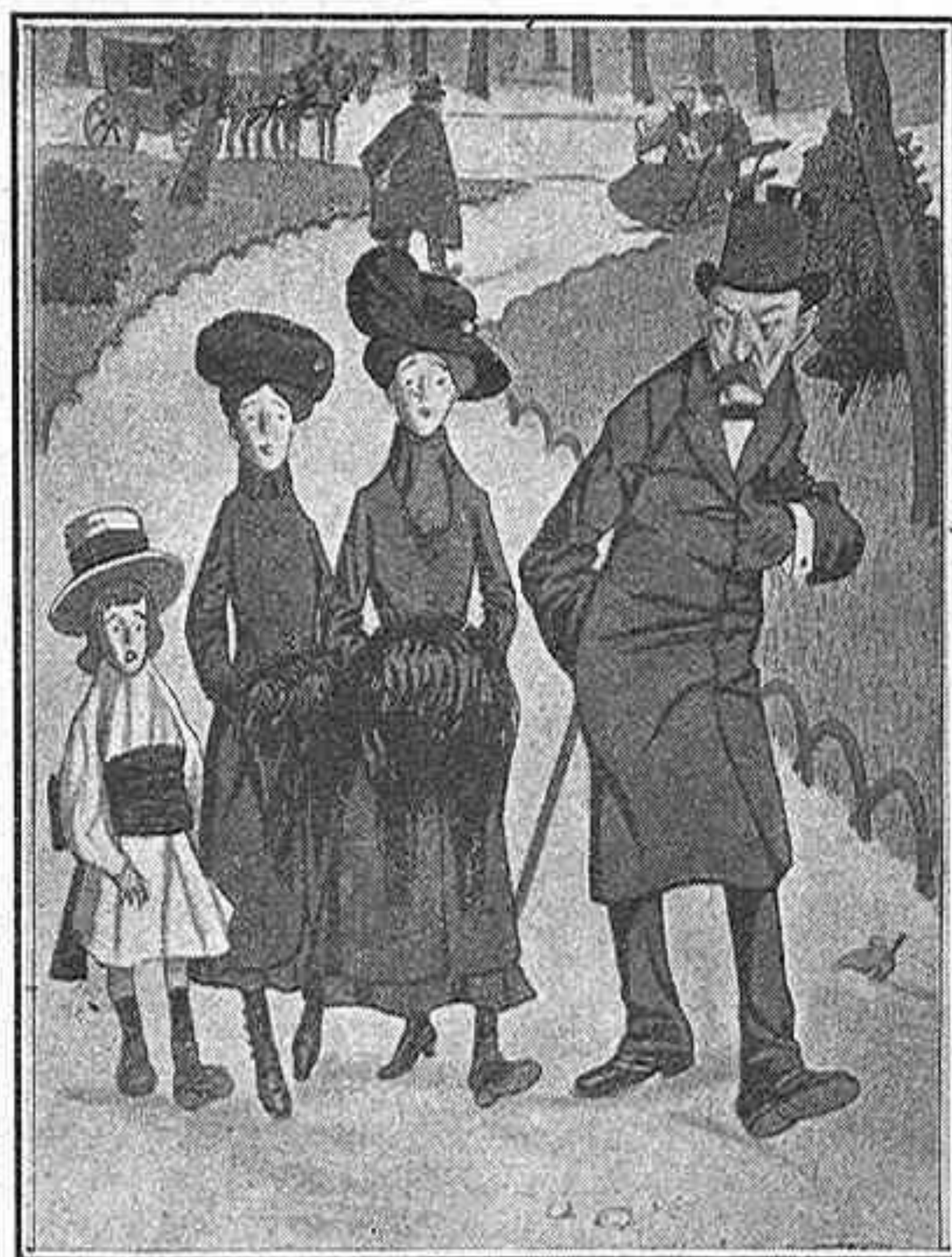
FARRÉ — Dius mal dels homes?... Què t'han fet?—Res,... d'això em queixo.

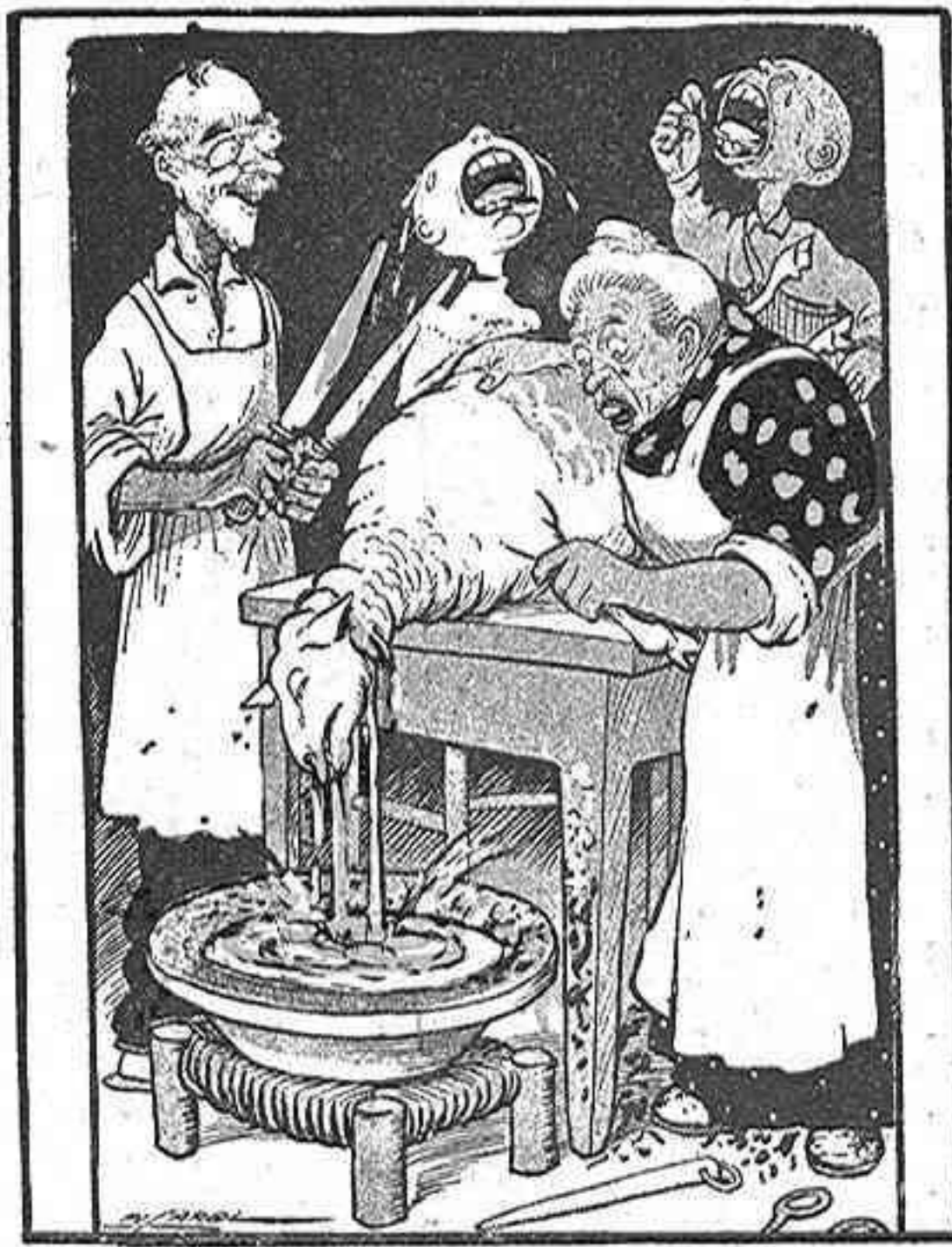
CAPUZ —21 de març!... Si que deu ésser la primavera, això que sento!

ROS L'anglès ensajant-se a la conquesta

TITO —Que també mamen de les dides, els soldats?...

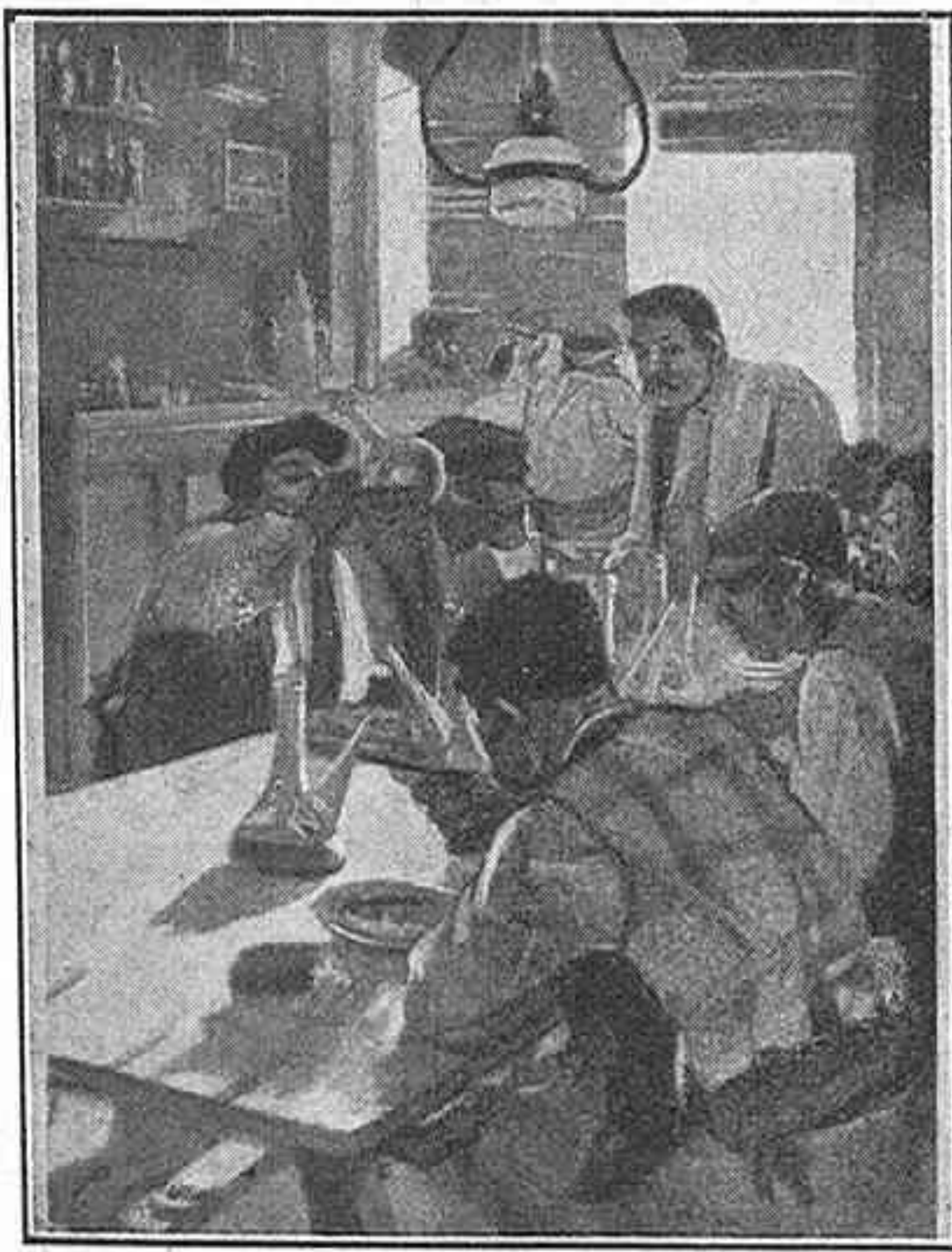
PICAROL —Pobret! No'l veurem més!... —A taula us en podreu despedir.

CARDONA —Oi, lector, que me la cordaries?...

ROBERT El Sol ja comença a «picar».

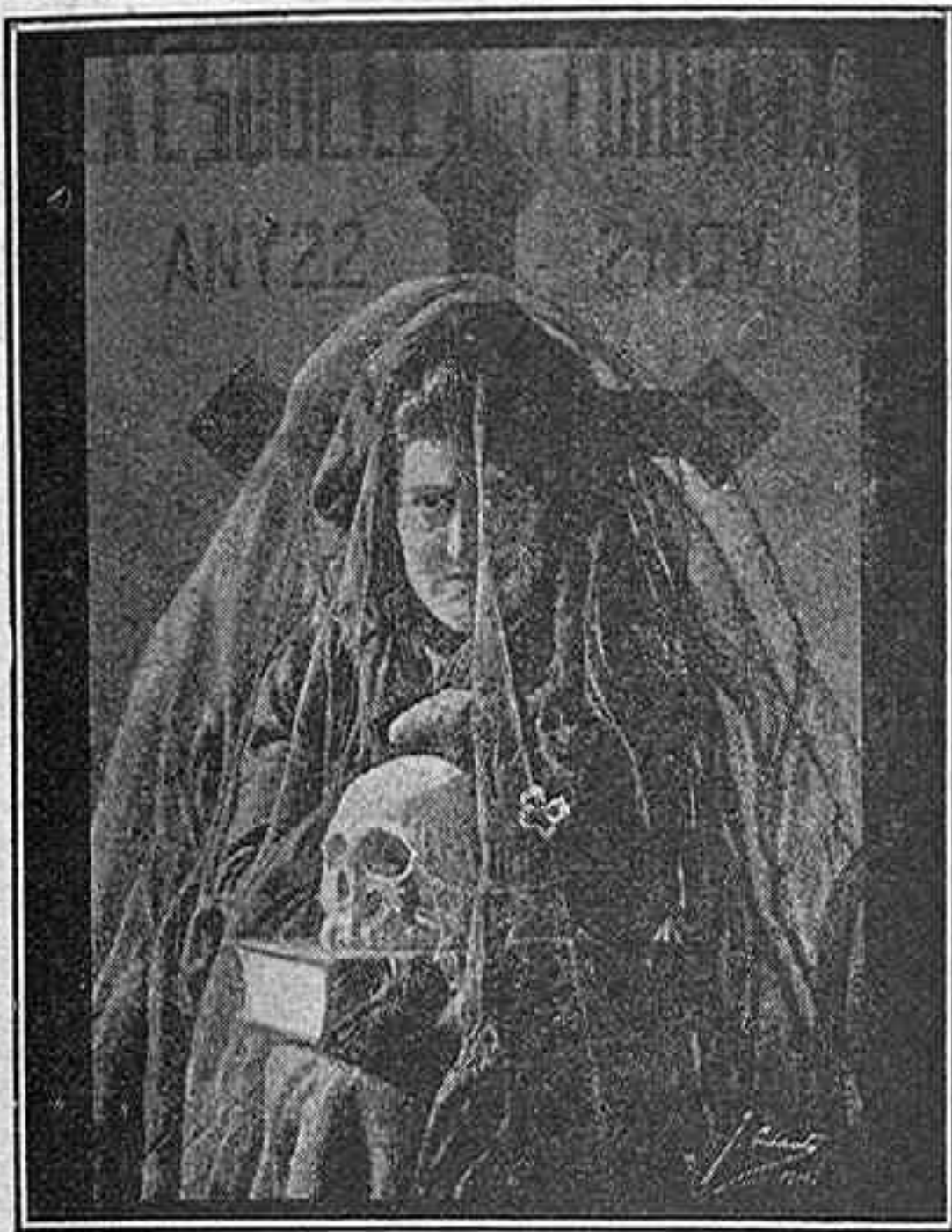

P. ROIG —Avui mengem... demà, ja en parlarem.

SAUBIDET —No sé perquè em sembla que avui faré sortir!

REPRODUCCIONS DE DIBUIXOS I CARICATURES

CABRINETY Coberta d'un número dedicat als Morts.

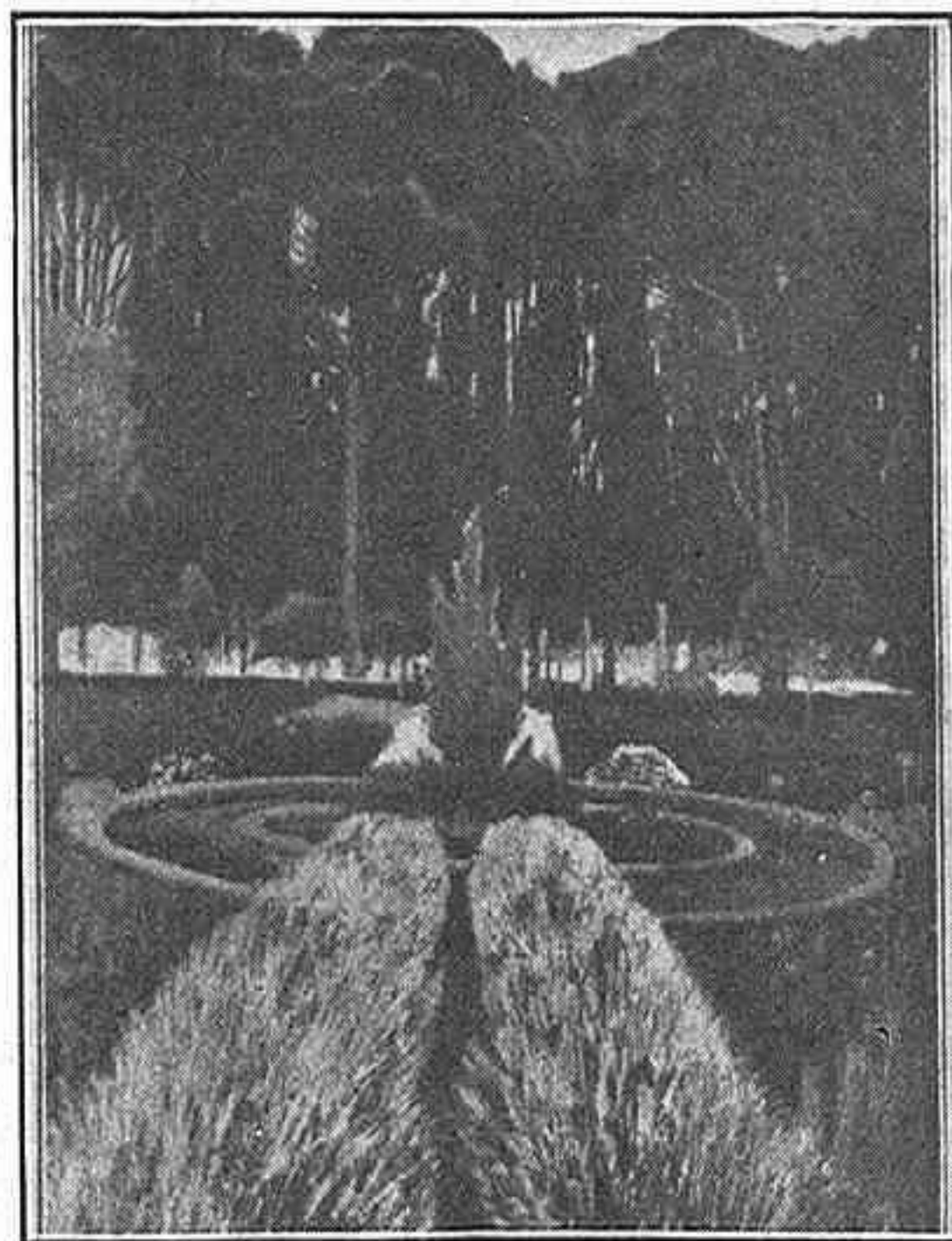
R. JOU —Fes la bona!... —Ara rai, la policia està enfeïnada amb els obrers.

CASAS —Me disfrego d'Eva?... Però si ara les parres no tenen fulles!

REMIGIUS —Un germanet?... Vaja! La mamà estarà vuit dies malalta!

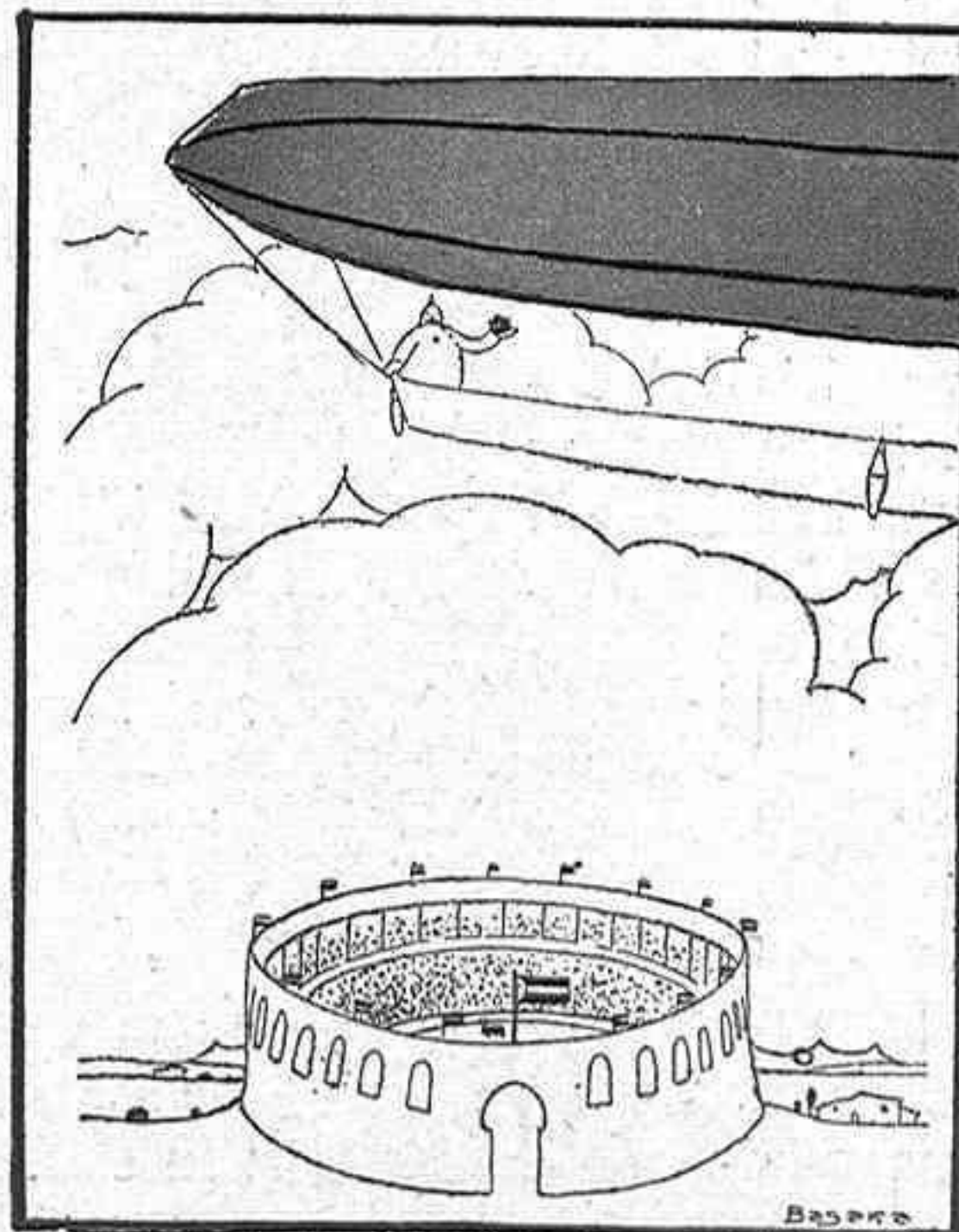
RUSIÑOL Jardí d'Espanya

ELE —De peix, avui, també?.. I doncs la butlla de la neutralitat?

MARQUÉS —Vés, per un minut de goig, quantes hores d'amargura!

BAGARÍA —Unic medi de trencar la neutralitat espanyola.

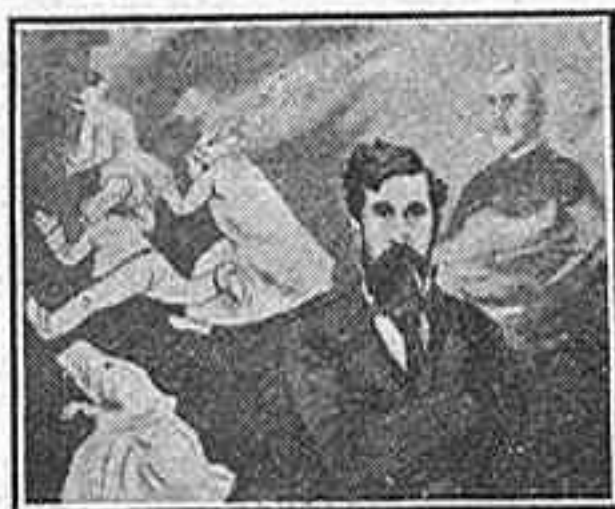

SARDA La noia diumengera

En Rusiñol i "L'Esquella"

Si anés preguntant an els meus companys pels anys q ue porten a la casa, En Gumà diria que trenta, En Burgas vint, En *Picarol* quinze, En Marius vuit, En Reventós sis, En Marquina un parell. I En Rusiñol? En Rusiñol tota

la vida. Perquè ell ha estat sempre a L'ESQUELLA. Lo que hi ha és que, com succeeix amb els que tenen relacions, no havia entrat a la casa encara, però ja ens estimavem. Ara hi escriu, però abans escrivíem sobre ell. El pintavem de verge preraphaelista amb un lliri a la mà i una corona en la cabellera a lo

Daudet, o bé oferint una ceba grillada, o de pintor montmartrès amb uns pantalons Montgolfier i una xalina com un babero. Era de la casa, però ja ho hem dit, no hi entrava.

Va entrar i ja no ha tornat a anar-se'n. Aquí ha tornat a trobar els seus Quatre Gats que li varen fugir, i el recó on descansar quan se sent la fatiga passatgera de l'anar pel món, i el cau on troba el caliu de l'amistat admirativa. En aquella banqueta famosa de la nostra redacció, que ha sostingut totes les glories d'Espanya, ell cada dia ens dóna una injecció de joventut. Per aquesta banqueta, que demanarem sigui declarada monument nacional, han passat tots els patriarques del federalisme, els cimats de la Solidaritat, totes les glories literaries d'Espanya i totes les gloriotes de Catalunya; però s'han assegut com el qui fa visita. En Rusiñol la va tentar, va veure que era bona per a descansar i fer broma i, com si allò fós un Malakoff, digué allò de «j'y suis, j'y reste». Ara roda el món i torna a L'ESQUELLA. Es la seva central, la seva casa matriu, el seu zènit. Si la redacció de L'ESQUELLA aconseguís dret d'enterrament com la Sagrada Família, aquí l'enterrarem, en la nostra cripta.

*
**

Un dia, En Reventós me deia tot entristit: «Nosaltres, els humoristes cíncics, no som més que uns pobres sentimentals.» I ho som tots de sentimentals a L'ESQUELLA. De mica en mica, En Rusiñol ens ha ficat la seva ànima en la nostra, i de broma, sí, a en fem, i de reventades ja n'escrivim, i de cinisme ja en gastem, emperò posant en tot aquell suau perdó que En Rusiñol, tot rient, deixa caure sobre totes les coses.

Abans L'ESQUELLA tenia quelcom d'esquerp i d'eixut, com si estigués escrita per cuàquers bromistes. Hi posavem alguna cosa de tenedor de llibres fu-

riós contra els comptes tèrbols del municipi. Ara no. En lloc de donar un cop de puny als brètols, tot lo més els hi fem aquell gest que's fa amb el braç dret aixecat pel cop que li dóna la mà esquerra.

En Rusiñol ha substituït an En Juvenal, que era una mena de Adolf Marsillach de Roma, i tots som ja una mica Rusiñol. Damunt l'antiga verdor biliosa o la vermillor de les indignacions, hem posat una mica de blau rusinyolesc. ¿Per

a què er d'apòstols — sembla dir-nos, — si els apòstols sempre reben? ¿Per a què indignar-se, si la gent vol riure? Entre el drama i el vaudeville, tothom se'n va al vaudeville. Doncs riem tots, però deixant veure que en el fons estimem les coses series, per a que la gent no ens prengui per ximplers.

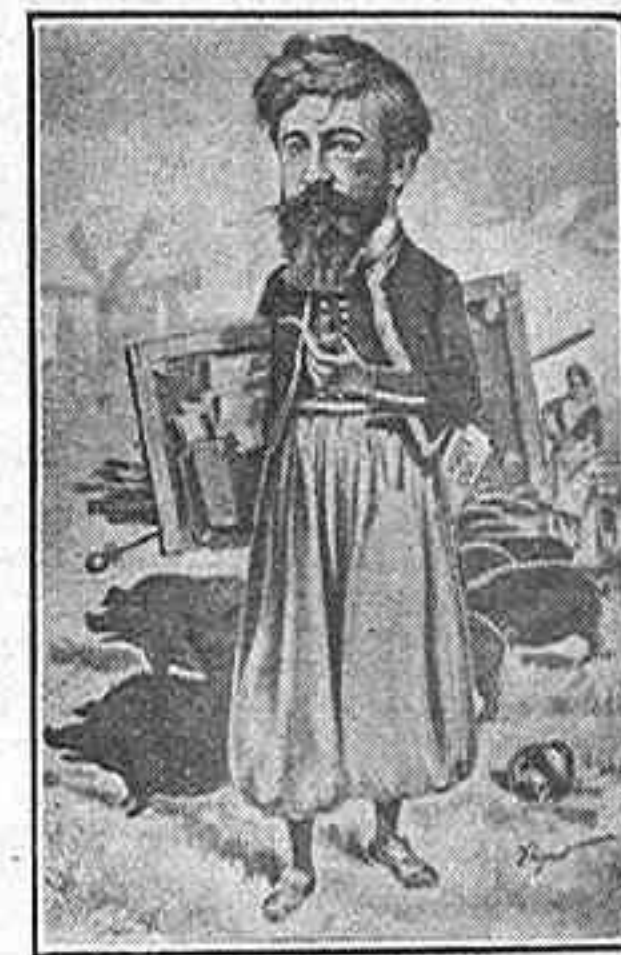
De farses n'escriví En Rusiñol, però també drames; resa a la Bellesa, però troba al Català de la Manxa o a la «niña gorda», i els hi fa la biografia; sembla el pintor errant i no podria viure sense Barcelona; ha rebut de Madrid totes les estimacions i tots els homenatges i no ha escrit mai en castellà. Amb tants viatges, amb tant conèixer gent i escriure lo que veu i lo que rumia, amb aquest saber-se la vida de memòria, ha esdevingut una mena de Jesús de la broma que ho perdona tot, perquè ho comprèn tot, i de lo que no pot perdonar s'en riu. Així és L'ESQUELLA. Com *La Campana* és l'Alomar. Estàn baix l'advocació de les dues ànimes més grans de Catalunya. Si En Rusiñol tingués de fer un setmanari seria com el nostre, i si nosaltres ens dediquéssim, com aquell famós llicenciat Torralba, descrit per En Campoamor, natural de Cuenca i parent de l'Aguilar, a fabricar un home, el fariem com En Rusiñol.

*
**

A Madrid li diuen el «padrazo». An aquí no li podem dir pare, perquè el pare català és una cosa massa seria.

—Anem a fer beguda?—ens diu cada dia a la una. I fem beguda.

—Anem a «La Buena»? I anem a «La Buena», i a la dolenta, i a la mitjana sala, on tornen els flamencs a cantar i a ballar com quan En Rusiñol, adolescent, protestava d'ésser fabricant quan tothom ho volia ésser.

—Cantem, nois? I cantem. Això sol passar als finals dels banquetes solemnes, quan els exaltats voldrien engegar *La Marsellesa* o *Els Segadors*. Aleshores En Rusiñol dirigeix i el chor canta el *Baja al jardí*

«Vaca al cardín!
Vaca al cardín!»

—N'hi ha d'haver tres—
ens diu ell—o sinó no baixa

«Vaca al cardín!»

«Niiiiña!... Niiiiña!
Vaca al cardín!»

—Ara sí que ha baixat—afegeix—
perquè aquest última súplica de enamorat és dita amb un tó, més que imperatiu, imperialista.

I la cançó del Terriçaire:

—«Puja paret amunt
el mateix que una rata;
veu al senyor rector
que anava sense calces

—Ai!...

—Ai... Ai... Ai... Ai... Ai... Ai... Ai!...

dres En *Tiago* i la burgesia. On aquesta descansa, ell treballa i lo que ella fa per distracció, ell ho emprèn com a labor, que no hi ha més remei que fer-la perquè l'ànima també té els seus deslliuraments.

Quan va exposar les seves teles de Cuenca, jo li preguntava:

—Per què heu fet una Cuenca verda, si és ocre; alegre, si està plena de tristesa?... Per què, amic Rusiñol?

—Per què la vaig pintar a l'istiu i no podia esperar-me a l'hivern; el treball no té hora, ni estacions. Mireu, una vegada, un deixeble meu pintava capvespres. Pintava un quart d'hora cada dia; pintava el moment i com que'l quadre no s'acabava mai, naturalment, li vaig dir: mireu, no us vui per deixeble. Això no és pintura, això és mandra.

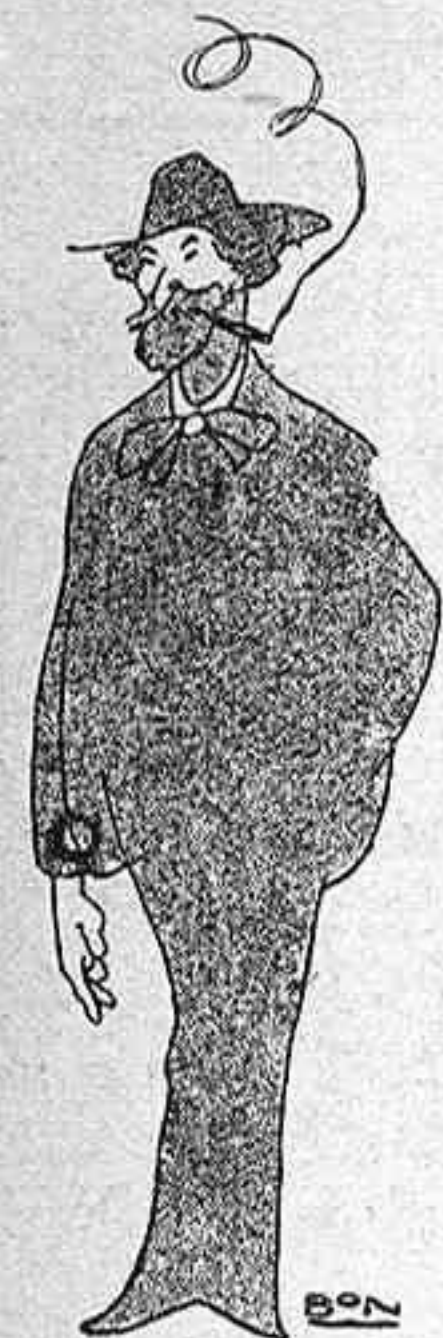
En Rusiñol viatja molt, viatja sempre, «viatja més que un vagó» que diu ell mateix, i tanta és s'afició al treball, que mentres els seus companys passen hores i més hores darrera els vidres de les finestretes contemplant ara l'horta de Valencia, ara les terres ermes

de Castella, ell amb aquella ploma estilogràfica, que per lo groixuda sembla un canó del 42, escriu durant tot el trajecte; d'aquí a Girona, un monòleg, de Girona a Valencia, un sàinet i de Valencia a Madrid, un drama en tres actes.

Així seguirà En Rusiñol i seguirem nosaltres, fins al número 4000. Ell, en el seu cau de la botigueta d'En López, que és botiga de llibreter i Redacció de setmanaris satírics, tot d'una peça, assegut en el tamboret històric, fumant el seu puro etern, embolicat en la bufanda

verda i acabant d'arribar d'Aranjuez o a punt de anar-se'n a Mallorca. Nosaltres convertint el cau en capella, en la capella de Sant Rusiñol, patró de L'ESQUELLA, un sant blau i alegre com Sant Joan.

PARADOX

Tot això amb un pare no's pot fer. Un pare, com el mestre, com el caser, com el metge, com el cobrador, és una cosa respectable. Ademés, un pare fa treballar i En Rusiñol no fa treballar a ningú més que an ell mateix. A

L'ESQUELLA ens dona l'alegria i l'esperit, mes no pas el treball, perquè ell pot convidar a fer beguda, a una nit de trons i a cantar cançons alegres i picaresques entre

els senyors serios, a treballar no. Es clar que ell ho fa, i al fer-ho, ens en serveix de exemple, no pas de paternitat. I com que sigui a París o a Aranjuez, a Buenos Aires o a Cuenca, el «Glosari»

anirà sempre, nosaltres li fem companyia i darrera de les quartilles d'En Rusiñol van les nostres. Això sí, triguen, amb desesperació d'En López, que, sobre tot quan se tracta de original destinat a números extraordinaris, sempre les troba o massa curtes o massa llargues, i ens empaita a tot arreu, al Ateneu, al bar, a la oficina, fins en la dolça escalforeta dels llençols ens vé a reclamar l'article perquè creu que tothom és com En Rusiñol, que fins el treball

li dona alegria, fent així broma amb el mateix Déu, car Déu imposà la feina com a càstic i En Rusiñol la pren com un gust. Això del treball potser és l'única virtut burgesa d'En Rusiñol, però ell la practica precisament per a no ser-ne. El camp per a el burgés és el repòs, el passeig hivernenc o la mandra de l'istiu. Per a En Rusiñol és el

Consideracions sobre la pena de mort a Barcelona

Els que's facin l'il·lusió de que en aquest article que serà curt i groixut, hi han de trobar un estudi acabat de la pena de mort, se quedaràn amb un pam de nas, perquè no passarem de fer quatre consideracions històriques i morals, sense importància, dient que des de l'any 39 del segle passat que va ésser el XIX i que fou quant van matar a un tal Pau Breu, que li van dar garrot a la vora de la mar perquè quan va ésser mort segons marcava la sentència, el van tenir de tirar a l'aigua ficat a dintre d'una bota, que diu qui hi havia pintats un goç, un gall, un escorsó i una mona i, d'aquest cas fins al cas d'En Rull que és del nostre record, i que va anar al pal el dia 8 de agost del any 8 d'aquest segle, i va ésser el primer que va tenir de morir en sessió privada, si la pena de mort ha sofert moltes i variades modificacions sense canviar de procediment perquè tots els que han hagut de pujar els quatre graons, han mort al pal, en canvi se poden citar varies modificacions com són les d'haver suprimit tot el cerimonial que s'hi feia després de mort, com el que hem citat de la bota amb figures pintades i com el que després se va suprimir de deixar al sentenciat exposat al patíbol fins a posta de sol perquè tothom l'anés a veure, i encara que no hem suprimit la capella hem suprimit la meitat de les hores que la llei marcava, sense contar el que com hem dit parlant d'En Rull, la cerimònia ha passat de pública a privada, que és un gran pas que ha fet perdre la costum que hi havia de venir gent de fóra amb carros i tartanes per anar a veure com el mataven, com també ha anat desapareixent la costum, que era molt antiga, de sortir pel carrer a captar per l'ànima del condemnat, i no solament se va escursar la processó que's forma per a acompanyar al reu sinó que's va escursar el curs que feia, i si encare hi van els congregants d'una congregació que'n diuen la Congregació de la Sang, que hi van portant el penó i llur Amo clavat en creu,

que morí per a salvar-los
en una afrentosa creu

segons la creencia relativament antiga que professen els cristians, i que és una creencia que també se va perdent, però que és molt apropiada a la pena de mort perquè la creu no deixa d'ésser un patíbol com un altre, ja no hi van el timbals que marcaven el pas del suplici ni les tropes que formaven el quadre als quatre graons del patíbol.

I si del ordre material passem al ordre moral, veurem que des d'aleshores fins ara, cada dia hi ha hagut menys penes de mort, perquè aixís com abans, com aquell qui diu se tocaven les unes a les altres, que els morts quasi se

podien dar les mans, avui cada dia són més clares i contant-hi els fusellaments d'En Ferrer i dels altres fusellats pels fets de juliol, podem dir que hem arribat a passar una temporada d'aprop de vuit anys sense haver-ni cap.

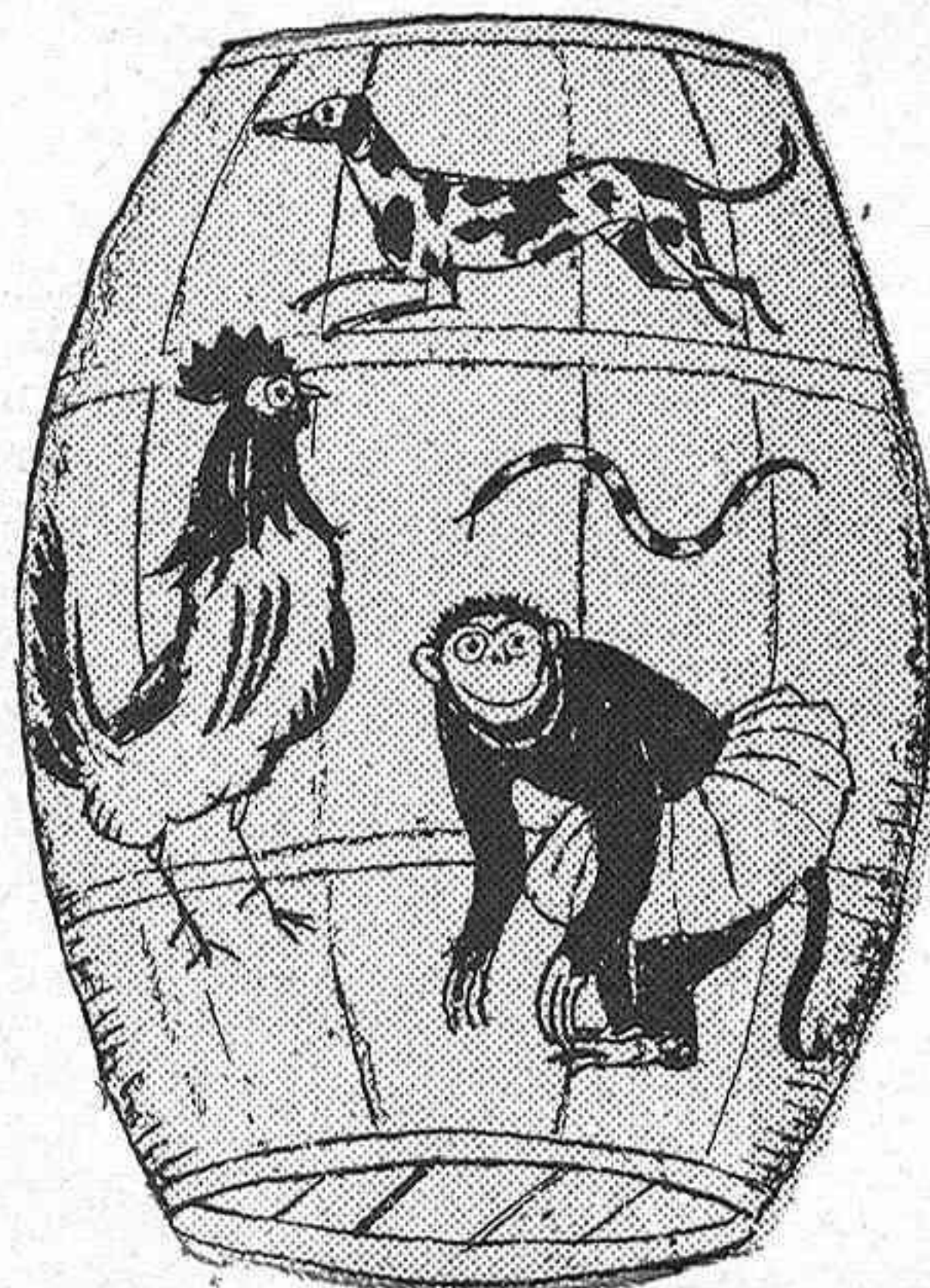
Però de totes les modificacions que han acompanyat i acompanyen cada dia més aquesta última pena, no n'hi ha cap de tant significativa com el creixement de les peticions d'indult que abans quasi no's coneixien, i avui són moneda corrent i sobre tot presidint-les a totes hi ha la modificació, que encara no ha dat els resultats que en volen tocar els que la demanen, que és l'abolició de la pena de mort, que és una doctrina que a Barcelona s'ha extès en el període de temps que historiem. Sense dir si

som o no som partidaris d'aquesta pena, que és la més trista de totes, direm que considerant les tristeses de la vida, segons i com se podria dir que el que s'ha d'arribar a veure condemnat per haver fet una mort, no solament no mereixeria un castic sinó que més aviat mereixeria un premi, per la senzilla raó que tothom la compendrà desseguida de que matant a un home se li fa el favor més gran que se li pot fer en aquest món de penes perquè ja se sab que hem nascut per patir i la mort és el fi de tots els mals, apart de que és un camí que tots l'hem de fer un dia o altre qui més aviat qui més tard i qui de malaltia, qui de desgracia i qui de vellesa perquè de vell no's passa.

I davant d'un fet aixís, que serà cego qui no'l vegi, sembla que el criminal hauria d'ésser considerat com un benefactor de l'humanitat sobre tot si mata sense fer patir, fent

per manera que el mort no tingui temps de dir ai, que és la millor mort que hi ha perquè el que mor no se'n adona.

Al primer cop de vista sembla que això podria ésser invocat com un argument en favor de l'abolició de la pena de mort, però nosaltres no'l recomanarem als abolicionistes perquè els que són partidaris decidits d'aquesta pena i no's cansen de recomanar-la, com que són gent que saben el dimoni on geu i sempre troben la manera de contestar, dirien que estàn conformes de tota conformitat amb els que demanen un premi pel que ha fet una mort i ha estalviat els sofriments d'un home, que per medi del crim ha acabat de patir, perquè ja no és de aquest món, però no's descuidarien de dir que, com que ells creuen que de la mateixa manera que s'han de castigar les males accions s'han de premiar les bones, respondrien que per premiar al que ha fet una obra tan bona com la de matar a un altre home que ja no pateix, se l'ha de recompensar amb un premi equivalent i aquest premi seria la pena de mort, perquè aixís quant el crimi-

Babel

nal ja no seria d'aquest món tampoc patiria i quedaria recompensat.

Aquestes són les consideracions històriques i morals que hem promès que fariem, dedicades an aquesta pena, que dels defensors que té els uns la recomanen perquè diuen que serveix d'exemple, com ho corrobora allò de quant hi havia un compliment de sentència les mares portaven els fills a veure com el mataben els hi daven una bofetada al moment que el butxí li dava garrot perquè aquell càstic els hi quedés gravat a la memòria i se'n recordessin tota la vida, o com diu aquella cançó del condemnat que diu:

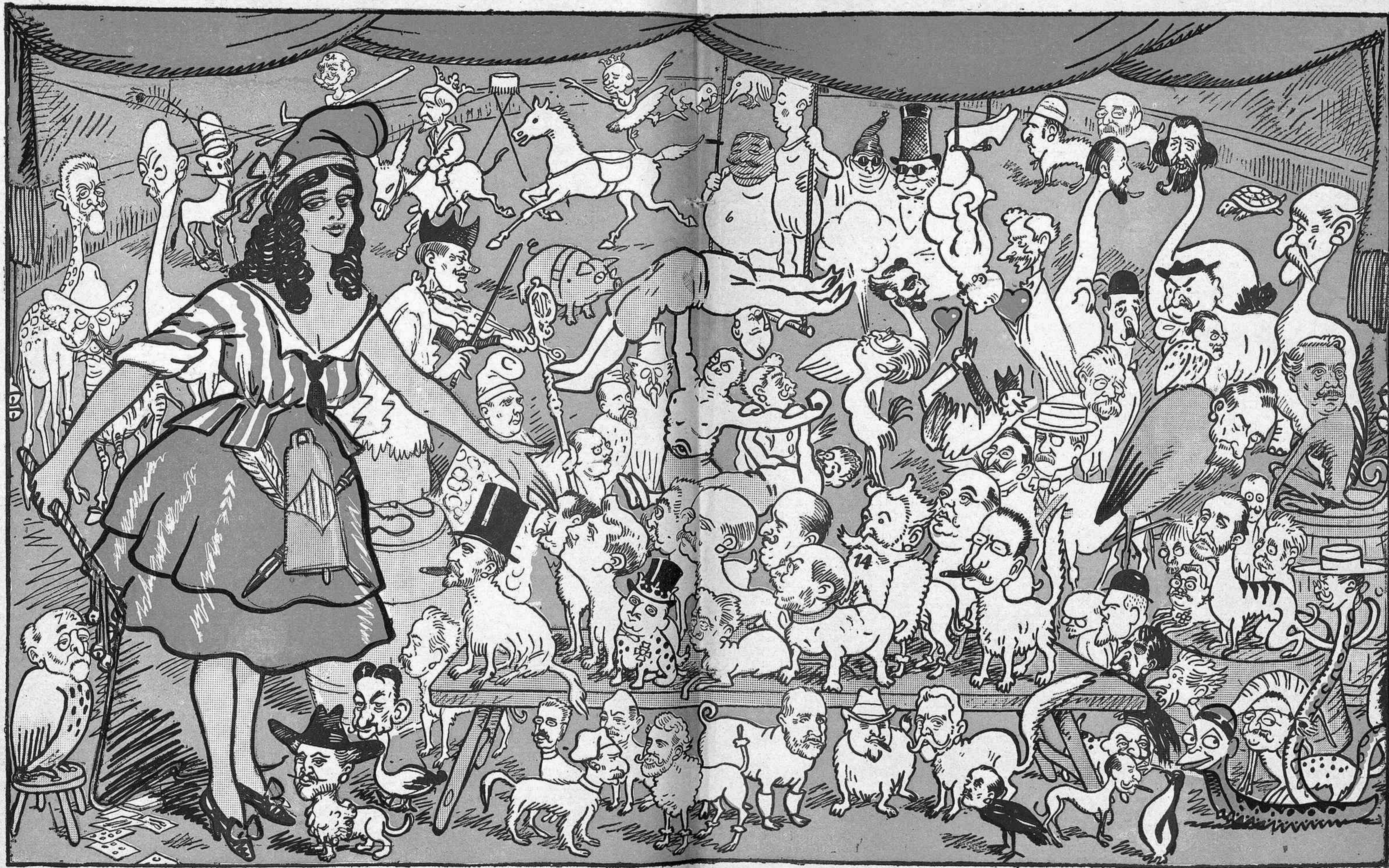
els que veniu al suplici
preneu exemple de mi

i altres defensors diuen que la defensen no per l'exemple

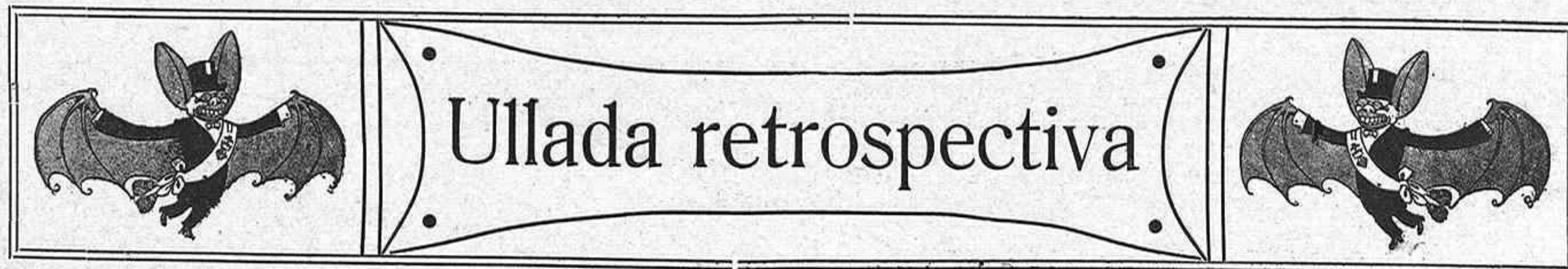
que pugui dar sinó per a satisfer la justícia; doncs bé, als primers o sí als que recomanen la pena de mort com a exemplaritat, els hi aconsellem des d'ara, que un cop el processat sigui condemnat a mort retardin l'execució tant com puguin perquè com més la retardin i la gent hagin oblidat l'impressió del crim, més fredat els hi farà, i als segons que la defensen com a justícia seca, no ens cansarem de recomana'ls-hi que l'apliquin *ipso facto*, és dir si pot ésser l'endemà mateix del crim a cop calent i a sangs calentes, quan l'impressió encara sigui fresca que's quan el poble compren la relació que hi ha entre el crim i la pena, com ho demostren els linxaments que hi van haver a Barcelona durant el període de que hem parlat en aquest article que s'acaba aquí.

FRANCESC PUJOLS

DEL NÚMERO 1000 AL NÚMERO 2000

Gent que ha fet ballar L'ESQUELLA

Tornant la vista enrera, podem recordar successos preterits, avui quasi esborrats de la memòria, i ens trobem en l'any 1879 amb el jubileu i la inauguració de les obres de Moncada, que donaren motiu a caricatures i a platxeries pels qui no pogueren fruit de les caçolades d'arroç ni de les visites a les fonts d'aquella aigua, que era goig i orgull de nostres conciutadans.

Se celebren, a l'any 1880, les festes del Milenari de Montserrat, i un Congrés Catalanista acorda amb entusiasme aixecar una estatua a Pau Clarís, que encara l'espera.

A l'any 81 empunya la vara d'alcalde, per tercera vegada, el perinclit Rius i Taulet, qui marxa cerimoniosament a Madrid, pel Centenari de Cervantes, a fer lluir la Pubilla, emportan-se'n hi uns quants municipals de cavall que donen el cop a la Coronada vila.

Són derruïts els magatzems de Muralla; s'inaugura la Cascata del Parc i funciona per primera volta a Barcelona el llaç escorredor.

L'any 1882 ens porta l'estrena dels cotxes «Rippert». Més endavant comença el rebombori del tractat de comerç amb França, que havia d'anorrear a l'industria catalana, segons comptaven els economistes; ve el gran esclat de les barretines, lluint-les per Rambles i carrers la joventut escolar, entre la qual, apenes eixits de l'ou, s'hi comptaven molts dels qui avui figuren de capítostos de la «Lliga».

Per les festes de la Mercè del 83 s'allarga la Gran Via des de la Universitat fins a Hostafrancs, i a mitjans de desembre ens visita Frederic Guillem, pare del Kaiser actual, essent ben rebut. No hi havia al·liadòfils.

L'any 84 ens ofrena dos alcaldes: don Albert Faura i don Joan Coll i Pujol. I l'Ajuntament ens promet, en solemni acord, que l'Església de la Ciutadella serà convertida en Pan-teó de Catalans Il·lustres. I, efectivament... paraula és paraula.

Ve el 85, i els teutons intenten apoderar-se de les Illes Carolines. Més tard ens les venguerem als mateixos alemanys per una baconada de pessetes. En mig de tanta dissort, En Serrano Casanova s'empesca l'Exposició Universal i sol·licita al Municipi un troç de terra per a començar-la.

L'honorable Rius i Taulet empunya la vara per quarta vegada, començant el seu regnat de cinc anys.

S'entaruga la Rambla el 86 i el projecte d'Exposició grilla amb tanta ufana, que pel setembre es voten 500,000 pessetes pel concessionari.

Arriba pel nostre Ajuntament el període megalomànic, que segueix desenrotllant-se a l'any 87. Tot són projectes, obres i diners a carretades. Així se dona principi a la bola de neu del deute públic, que's triplica en l'espai de pocs anys. El fill pròdig obre l'aixeta dels desgavells econòmics, repetint enfàticament: —Això no és res per a Barcelona!

Aprenen el francès cent municipals, i així no'ls poden entendre ni els veïns ni els forasters, i pas a pas arribem a l'apoteòsica Exposició de 1888.

Venen reis i prínceps i alteses i personalitats. Corre el xampany, fuig el diner, s'arma la gresca, i entre l'espetec dels canons dels vaixells de guerra i el xim-xim de les musiques passem els jorns en plena borratxera malgastadora, en plena disbauxa administrativa, agreujant-se les càrregues comunals amb nous empleats, pensant que *molta gent fa molta feina*, no recordant-se de que a la Casa Gran passa al revés, doncs *quanta més gent menys feina*.

A l'any 89 l'Ajuntament va a passejar el garbo i la san-

dunga per Granada, aprofitant la coronació del poeta Zorrilla.

El 90 ens troba al llit, estornudant i tussint, malalta Barcelona per intensa epidemia de grippe. Cosa mai vista: aquells carrers deserts, sense ànima viventa, fent els apotecaris les medicines a calderades i carregats els metges de feina mal pagada, ja que cobrant per una visita havien de cuidar un grapat de malalts a cada casa.

El còlera i les maniobres guerreres de Calaf ens entretenen a l'octubre i a fi de mes el Marquès d'Ayerbe guanya el plet contra Barcelona.

1891.—Temporada de corredices. Arribada d'En Salmorón amb acompanyament de cops de sabre. Agitació obrera: reunions, vagues, persecucions, garrotades i demés arguments policíacs. Per l'agost s'intenta assaltar el Quartel del Bon Succès, que fou un mal succès.

El 92 comencen les explosions de caràcter greu. La intransquil·litat pública creix; la gent està excitada, les vagues són tumultuoses, i l'Ajuntament fa un emprèstit nou de més de set mil·lions de pessetes, acceptant de passada un arreglo o conxorxa amb el Marquès d'Ayerbe. Resulten un fracàs les festes del Centenari de Colom, cares i dolentes.

Sigué l'any 93 una tongada de notes tristes. Les bombes de la Gran Via i del «Liceo» ofegaren l'animació i l'alegría de la ciutat; la inquietut i la pena s'ensenyoriren de la gent. El terror roig aplanava el camí al terror negre.

Al 94 comença la llegenda tràgica de Montjuïc.

El fusellament de sis calificats d'anarquistes encongeix més l'ànima. Plana damunt de la urb un pes misteriós. Arreu s'imaginaven complots infernals, espionatges, paranys; tot són ombres, vaguetats, dubtes i llàgrimes. La Inquisició funciona. I en mig d'aquest tripijoc s'obre al públic el carrer del Marquès del Duero, aquell «Paralelo» que serà al cap de pocs anys el centre de la gatzara i el punt més cosmopolita de la ciutat.

Ve pel 95 l'exportació de soldats a Cuba. S'enfonza el *Reina Regente*, i un alcalde, petit de còs però gran d'esperit, neteja la Plaça de Catalunya, ordenant l'enderroc de cases i barraques, sens témer els escarafalls dels propietaris ni les comminacions del Jutjat.

Augmenten pel 96 les remeses dels soldats a Cuba i se inicia l'envió d'homes a Filipines. La bomba dels Canvis Nous acreix la inquietut.

En Rizal és dut a Montjuïc, d'on ha de sortir-ne més tard per a batejar amb la seva sang la independència de la Perla del mar d'Orient.

S'engrandeix Barcelona pel 1897 ajuntant-s'hi els pobles del pla, exceptuant Sarrià que conserva la seva autonomia.

Nous fusellaments al castell i arribada d'En Polavieja, al qui es dedica un Arc triomfal com a pacificador de les Filipines, que mai més han sigut espanyoles.

Ja som a l'any del desastre, el 98. Molta «Marcha de Cádiz», manifestacions cridaneres, els diaris ens atipen de boles; vivim en ple entusiasme patriòtic una temporada, i ben just va anar que no complíssim aquell disbarat de donar «el último hombre y la última peseta». Comença pel setembre el retorn de repatriats.

Pel 99 segueixen aquelles processons macabres de físics i famèlics, espectres de joves amb la pell i l'òs, de color de safrà, defensors de la Patria, que marxaren *rojos* i tornen *gualdos*.

Ve la esquadra francesa i En Robert petoneja a l'almirall

Fournier. Es xiulada al «Tívoli» la Marxa Reial, amb gran consternació de les sangoneres de l'Estat i dels qui retallen cupons cada trimestre. Els industrials, enèrgics, tanquen les caixes. El governador Sanz i Escartín publica el bandol de més braó que s'haja mai enganxat per les cantonades; i els contribuents morosos són ficats a la presó com vulgars vaquistes o proletaris caps de motí. Bé és veritat que la manduca vé de bons restaurants i no els falta el xampany per a endolcir les penes de l'ergástul ominós.

A primers de 1900 és assassinat En García Victory, rebent una sotregada el caciquisme barceloní.

Les coses de Cà la Ciutat van de tal manera, que des de *la meseta* ens envien al senyor Golfín, del Consell de Estat, per a que hi dongui una mirada, acabant per formular 62 càrrecs contra els regidors.

Som al segle xx. El 1901 ens ofereix un seguit de vagues de tots els oficis, començant pels tramviàries.

Se celebra al «Buen Retiro» el míting regionalista del *gat mort*. Venen els Jocs florals presidits per En Pi i Margall i seguits de garrotades i corredices. Es aterrada la vella «Machina» de la Barceloneta. I per primera vegada s'enfila el funicular al Tibidabo.

Pel 1902 ja és mort el caciquisme; aixís ho conta la *gent de bé*. El governador Socías, que no bevía vi i el tatlaven de borratxo, entrega an En Manzano els trastos de governar. Pel 17 de febrer comença la vaga general, causant dèu morts i trenta ferits.

Moren En Robert i Mossèn Cinto; i al arribar les festes de la Mercè, els regidors ens obsequien amb totes les tradicions del terror: gegants i nanos, cobles i ballets forans, patums, dracs i tota la fauna llegendària, logrant que en nostres pits cresquessin una pila de pams més les arrels benefactors del més pur sentiment catalanesc.

Entre alborots estudiantils i vagues de verduleres, fusters i mestres de cases anem tirant el 1903.

També se posa la primera pedra a la «Casa del Pueblo», amb molt entusiasme i concurrència. Allò ha resultat un sepulcre d'il·lusions i energies.

A l'any 4 ve el rei d'Espanya. En Maura és ovacionat i al mateix temps reb una punyalada, deixant l'ermilla a la Mercè en qualitat de presentalla.

Tant al 3 com al 4 seguí metòdicament la col·locació de bombes pels carrers, causant sustos i desgracies. Fins al any 1905 no començaren les entitats particulars a preocupar-se d'aquesta malura, resultant com sempre molt soroll i poques nous.

Pel novembre ocorregueren dos fets dignes de recordança: el *Banquet de la Victoria*, organitzat pels lligaires, que portà cua de garrotades, trets, crits i corredices, i l'assalt al *Cu-cut* i a *La Veu*, que evidencià les excel·lències de la subordinació i la ordenança.

Al 20 de maig de 1906 celebració de l'Homenatge de la Solidaritat. Fou un somni hermós, però impossible. L'egoisme i l'ambició varen matar-la. Quan ens creiem que sortirien els trabucs, s'enarbolaren les culleres.

Any 7.—Batalla campal pels encontorns de «Las Arenas». Carlins i radicals donen el gran espectacle.

Més tard vingué l'atentat d'Hostafrancs: un home foradat, un cavall foradat i un cotxe foradat. No hi hagué autors ni culpables. Oficialment resultà un fet espontani. La gent senyalava amb el dit, però les autoritats no hi veien; que quan els ministres tanquen els ulls, els subordinats són orbs.

Arriba el detectiu Arrow, que ha de descobrir lo del petament de bombes.

L'Ajuntament, curt de diners, demana al «Banco Hispano-Colonial» que l'ajudi a fer la Reforma. Debuta la guardia urbana, rebuda pel públic fredament. El nostre municipal casolà és insubstituïble. Que no ens vinguin amb modes angleses: massa mudats, massa tivats i massa bufats.

Dues vegades ve el rei per 1908. Pel març, sol, a inaugurar l'obra eternal de la Reforma, que ningú veurà acabada; per l'octubre, amb la reina.

L'Ajuntament vota un pressupost, dit de Cultura. El clero

protesta, les cucurulles criden, les rates de sagristia xisclen; i com els de la flamarada aplaudeixen, passem més d'un trimestre d'escàndol cultural.

Puja En Rull al pal; les bombes van petant.

1909.—Fet culminant: la setmana tràgica, o gloriosa, o de la por, que n'hi hagué molta, a dalt i a baix. De bon principi ningú volia ésser el pare de la criatura; després reclamava tothom la paternitat. Si el poble no tingués pa a l'ull i llana al clatell, la experiència l'hi hauria ensenyat moltes coses. I prou... no analitzem.

Fusellaments a Montjuic a dosis curtes. Pam!... ara un; pim!... ara un altre. Les bombes segueixen. El misteri també.

Després de lo tràgic, lo còmic. Pel 1910, setmana d'aviació. Quin fracàs per l'Excel·lentíssim!

A la Plaça de Tetuàn se posa la primera pedra al monument commemoratiu de les guerres d'Àfrica. L'última hi serà col·locada el dia del Judici. A la Casa Gran se parla molt d'escombraries. Bé és veritat que també es tracta de les aigües. Els malpensats i murmuradors tenen tela tallada.

L'any 11 senyala el seu pas amb continuades lluites entre els joves barbres i els requetès. Amb això i empaitant dones vestides amb *falda-pantalón*, ens entretenim fins al 12, que surt de pollaguera l'Enriqueta Martí, *aquella mala dona*, la segrestadora, la que feia llard de criatura, esgarrifament de mares, espaordiment de quitxalla, qui feu cobrir de gloria als metges forenses, pels seus lluminosos informes.

Hi ha la vaga de ferroviaris, un eclipse de sol i una Exposició de llenguets a Belles Arts, que ajuden a passar el temps, fins que l'Ajuntament, a l'any 13, acorda comprar l'aigua de Dos-Rius, que de dolenta es torna bona en un obrir i tancar d'ulls. El públic, que no creu en tal millora, alborota, tanca els establiments i surt en manifestació.

La vaga dels obrers tèxtils canvia la decoració. Els mítings i els cops d'estaca desvien el pensament de les aigües i fan pensar amb l'arnica. I ja calmada l'ansietat pública, els regidors voten 10.000.000 de pessetes per a la Exposició d'Indústries Elèctriques, que ha de ressucitar aquells benhaurats temps del 88.

Naix la Mancomunitat Catalana l'any 1914, i com que aquí som pràctics abans que tot, se vota un pressupost pràctic, de cara a la vida, com si diguessim de cara a la menjadora. —Jo menjo, *ergo* existeixo—apoteigma que no és capaç de desfer cap filòsop de l'Institut d'Estudis Catalans.

Desitjant els mancomunats sacrificar-se pel terror nadiu, se posen a dieta. La gent creu que això vol dir a dejuni, però la dieta és d'un grapat de duros, suficient per a atipar-se de faisans. Quedem en que cobren. I és molt natural; no és pas debades, que ja fa temps que cantem: *Catalunya, rica i plena*.

De votar-se aquest pressupost a celebrar-se el Congrés nacional de Dentistes, hi hagué cinc dies de diferencia. Bé és lògic que s'esmolessin les dents.

L'Excel·lentíssim tampoc bada. Se demanen a Madrid dèu mil·lions de pessetes per a la Exposició en projecte.

Quan s'obrien els cors davant de tantes munificències, ens tanquen les aixetes de les fonts, perquè el tifus s'apodera de Barcelona. Surten les rogatives i Muley-Hafid va per primera vegada a la processó.

A l'any 15 se comencen els treballs de l'Exposició a Montjuic. Se treballa molt per la *Zona neutral*, i el vell teatre del Plà de les comedies queda escalibat i els malalts de Santa Creu amb una font de caldo que s'els hi estronca.

Un cop arribats al 1916, sols cal fer menció de l'àpet del Parc Güell, on en llaor a les quatre barres del nostre escut, la «Lliga» logra reunir dèu mil barres catalanes (cinc mil convidats), que funcionaren amb entusiasme patriòtic una bella estona. Les vagues de mariners, de teixidors i de ferroviaris del Nord són tan fresques, que no cal parlar-ne. I el desfalc a la Mancomunitat és tan proper que tothom se'n recorda.

Som a l'any 1917: dono per acabada la meva enutjosa tasca. ¿Quin serà el fet capdal de l'any? Vida tinguem per a veure-ho, salut per a comentar-ho i bon humor per a f...u-men-se'n.

XAVIER ALEMANY

Les guerres que ha vist "L'Esquella"

GUERRA CARLINA.—Tercera de la serie (1872-1876)

Duia bolquers L'ESQUELLA, i ja va veure una guerra. I guerra civil.

L'alçament va començar el mes d'abril de 1872, a les terres basques. Al cap de pocs dies, els carlins del Nord havien ja reunit uns 14,000 homes en armes. El dia 2 de maig el pretendent Don Carles de Borbó, va arribar a territori espanyol.

El 4 de maig fou atacat pel general Serrano, a Oroqueta, derrotant-lo completament i obligant-lo a passar la frontera. Se va acordar la convenció d'Amoravieta, i En Serrano va anar-se'n a Madrid, on va encarregar-se del poder. Però l'avinença va semblar una traïció, i això va fer-lo caure del poder. Cap allà el mes de setembre, se considerà acabada l'insurrecció.

L'any 1873, amb l'adveniment de la República, el moviment es va reproduir.

A Catalunya i València va tenir ressò el moviment. A les terres catalanes i valencianes, els carlins, més que un exèrcit, formaven bandes mòbils. Els seus principals capitosts eren Savalls, Tristany i Cucala. El ferotge Tristany va aconseguir alguns èxits, apoderant-se d'Igualada (18 de juliol de 1873), de Vich (17 de febrer de 1874), d'Olot (març del mateix any) i de gran part de les comarques de Girona. El mes de juliol tenien uns 14,000 homes. El mes d'agost van pendre la Seu d'Urgell, mentres al Nord seguia la guerra encesa.

Finalment en 1876 Don Carles va haver de refugiar-se a França. Don Alfons, que havia anat cap al Nord a pendre, de nom al menys, el comanament de l'exèrcit, va tornar a Madrid, a tall de vencedor.

GUERRA RUSSO-TURCA (1877-78)

L'any 1876 va esclatar a Bulgària, una formidable insurrecció, cometent els turcs les crueltats més horribles.

La Sèrbia i el Montenegro van girar-se contra Turquia. Per fi, la Rússia va declarar la guerra a la Turquia, per mitjà d'un manifest del Zar Alexandre II.

Els russos van enviar als Balcans un exèrcit de 250,000 homes, comanat pel gran duc Nicolau, i 60,000 a l'Armènia, comanats pel general Melikof.

La Rumania, que era tributària de Turquia, va posar-se al costat de la Rússia, aportant un exèrcit de 60,000.

Ràpida i brillant va ésser la campanya del gran duc Nicolau als Balcans.

Turquia va haver de demanar la pau. Pel tractat de Sant Stéfano (3 de març de 1878), perdí una grandíssima part del seu territori europeu. Però en el Congrés de Berlín, l'any 1878, les potències europees van reduir considerablement l'extensió de les terres segregades. D'aleshores data la independència dels búlgars.

GUERRA DEL PACÍFIC (Entre Xili, Bolívia i Perú) (1879-1884)

Havent mancat Bolívia al tractat amb Xili, a propòsit de l'explotació del salnitre, els xilens protestaren. El Perú oferí la seva mediació, que Xili va refusar. Aleshores els peruans van fer causa comú amb els bolivians.

Per mar, l'esquadra peruana de l'almirall Grau (el cognom del qual indica el seu origen català), va derrotar la feble esquadra xilena. Mes, aviat la sort canvià. En un combat

naval, l'almirall Grau fou derrotat i mort. Com a coronament d'una sèrie de victòries, els xilens s'apoderaren de Lima, capital del Perú, i del port del Callao.

El mes de maig de 1883 hagué de pactar la pau el Perú; hagué de fer lo mateix la Bolívia. Les dues Repúbliques vençudes van haver de fer importants cessions territorials. Bolívia es quedà sense gens de litoral.

GUERRA SERBO-BÚLGARA (1885)

El Congrés de Berlín havia creat, al sud de Bulgària, una regió autònoma, la Rumèlia, poblada principalment pels búlgars. Al cap de pocs anys (1884) els rumeliotès es van sublevar contra Turquia, proclamant la llur unió al principat de Bulgària.

L'anexió va ésser motiu que la Sèrbia i la Grècia, davant l'augment del territori de Bulgària, demanaren compensacions. Aleshores el rei de Sèrbia, l'abjecte i ridícol Milà estava a les ordres de l'Àustria-Hongria. Empès per Viena, va declarar la guerra a Bulgària (1885). Els serbis foren derrotats. Seguidament l'exèrcit búlgar va invadir el territori serbi. Aleshores Àustria va imposar un armistici, salvant així al rei Milà. La pau va ésser pactada a Bucarest (8 de març de 1886) damunt la base del *statu quo ante*.

GUERRA DE MELILLA (1893-94)

Els espanyols van començar a bastir un nou fort, pels voltants de Melilla, en terrenys que els cabilenys consideraven sagrats. Exasperats per aquella ofensa—la raó a un moro—van agredir de sobte als espanyols.

I va venir aquella guerra de Melilla que va fer reviure durant alguns mesos el temps de *La botifarra de la llibertat*. Allí va morir el general Margallo. Allí va acudir el capità Ariza amb la seva *guerrilla de la muerte* formada de presitaris. Allí un presitari guerriller va tallar les orelles, per equivocació, a un moro confident. Allí va acudir el famós creuer *Conde de Venadito*, el del foc d'artilleria *lento*, però *continuo*. Allí van esdevenir cèlebres els noms de les càbiles de Frajana i de Mazuza.

L'episodi bèl·lic va acabar-lo el general Martínez Campos que va fer un tractat amb el soldà Mulei Hassari, el qual va intervenir en el conflicte. En virtut del dit tractat, el Marroc va pagar a Espanya 20.000,000 de pessetes i va ésser ampliat el territori de la zona de Melilla.

GUERRA XINO-JAPONESA (1894-95)

El Japó havia celebrat feia uns tractats amb la Corea que li donaven a l'Imperi del sol ixent certs avantatges. Però la Xina, que es proclamava sobirana de la Corea, no els havia mai considerat vàlids.

Això motivà una sèrie de baralles entre xinos i japonesos. Amb ocasió de l'assassinat de Kim-ok-Kium, la guerra entre el Japó i la Xina va esclatar.

Els japonesos van desembarcar i avençaren per la Manxúria. S'entaulà una batalla a Ping-yang, en la qual els xinos van ésser vençuts.

Dos dies després, l'esquadra japonesa derrotava a la esquadra enemiga. Es van apoderar de Port-Arthur, mitjançant un atac combinat per mar i per terra, fins que el Govern de Pekin va demanar la pau. Aquesta va ésser firmada el dia 17 d'abril de 1895. El Japó obtenia la ces-

sió d'un considerable territori a la Manxuria, la illa de Formosa, la dels Pescadors, una indemnització de 200 milions de tals i l'obertura de diversos ports. Pel que toca al territori de la Manxuria, les potències europees van impedir que passés al Japó.

GUERRA ITALO-ABISSINIA (1895-96)

El negus Menelick va declarar-se contra Itàlia, que li volia imposar el protectorat, reunint un exèrcit de 200.000 homes.

Set mesos després, prop de Adua, queia sobre els 60.000 homes del general Baratieri la massa dels 200.000 abisinis. I l'Itàlia va haver de renunciar els seus plans. El dia 13 de novembre de 1896, l'Itàlia va pactar un tractat amb Menelik, renunciant al protectorat sobre l'Etiòpia.

GUERRA DE CUBA I FILIPINES (1895-98)

La dominació colonial espanyola va acabar-se amb les tristes guerres de Cuba i Filipines.

La joventut espanyola va ésser duta a l'illa, per a morir sense gloria i sense profit. Allí van enviar-se 200.000 soldats, i més de 100.000 hi van deixar els ossos.

Es sublevaren els filipins. Entre els frares i En Polavieja, feren fusellar a Rizal. Però l'insurrecció seguí dirigida per Aguinaldo, malgrat de les victòries del «general cristiano».

L'intervenció dels Estats Units decidí la sort de les darreres colònies espanyoles, tan a l'Amèrica com a l'Oceania.

GUERRA GRECO-TURCA (1897)

La qüestió nacionalista va fer esclatar la guerra entre Grècia i Turquia. La ruptura va sobrevenir el 18 d'abril de 1897.

La sort de les armes va ésser desfavorable als grecs. El seu exèrcit—manat precisament pel rei Constantí d'avui, aleshores príncep hereu—estava fet una desgracia.

Demanaren l'intervenció diplomàtica de les potències. Per la llur pressió, els turcs van accedir a pactar un armistici (5 de maig).

La pau va ésser firmada el 18 de setembre de 1897.

GUERRA HISPANO-NORDAMERICANA (1898)

La qüestió de Cuba mantenia vivants les relacions entre Espanya i els Estats Units. La catàstrofe del *Maine*, precipità els aconteixements. Amb el seu poc seny acostumat, el Govern de Madrid posà llenya al foc, donant els passaports a Mister Woodford, ambaixador dels Estats Units a Madrid.

La guerra, va ésser tan ràpida com desastrosa per als espanyols.

El 1 de maig, l'almirall ianqui Dewey, forçà l'entrada de la badia de Manila i en dues hores destruí els pobres vaixells de fusta de l'almirall Montojo.

El 3 de juliol, la famosa *esquadra fantasma* de l'almirall Cervera, va intentar sortir del port de Santiago de Cuba, on s'havia refugiat, i també fou destruïda en molt poc temps, per l'almirall Schley.

El 17 de juliol la plaça de Santiago de Cuba hagué de retre's.

El Govern espanyol va entaular negociacions. El 12 de agost es va firmar el protocol preliminar. El tractat de pau va ésser firmat a París. I prou sabut és a Espanya ço que significà el tractat de París, tristíssim coronament de la política centralista castellana.

GUERRA ANGLO-BOER (1899-1902)

Amb el pretexte de la qüestió dels *nitlanders* i amb el motiu real de la qüestió de les mines d'or—en la qual, però no tota, la raó és dels boers—els anglesos entraren en guerra amb les Repúbliques sud-africanes, en el més d'octubre de 1899.

Aquesta llarga i dramàtica guerra pot dividir-se en tres períodes, a saber:

1.er Victories dels boers. 2.^{on} Victories dels anglesos. 3.er Nova activitat dels boers, i aixafament dels mateixos.

Les Repúbliques sud-africanes foren invadides. Passaren sota el domini de la Gran Bretanya, conservant una autonomia parcial, fins que, l'any 1906, el Govern lliberal anglès els reconegué una autonomia amplíssima. Avui les dues Repúbliques formen part de la Federació del Cap, i juguen en aquesta un paper preponderant.

GUERRA RUSSO-JAPONESA (1904-1905)

Les ambicions territorials de la Rússia sobre l'Extrem Orient, especialment sobre la Manxuria, havien provocat un estat de rezel i d'animadversió entre russos i japonesos. El conflicte se va anar complicant, fins que a principis de febrer de 1904, la guerra començà.

Per mar i per terra, la guerra era desfavorable a Rússia. El dia 28 d'abril, en el combat del Yalú, el general Kuroki va derrotar als moscovites.

A cada nova topada, nova derrota russa.

Per ordre del Govern rus, l'esquadra de Port-Arthur, que estava en perill de caure en poder dels japonesos al caure la plaça, va rebre ordre de sortir, per veure si podia arribar a Vladivostok. Atacada per l'esquadra japonesa va perdre 9 navilis, i els altres van haver de tornar a Port-Arthur a refugiar-se. El dia 14 del mateix mes, surt l'esquadra de Vladivostok, que també és derrotada, perdent son millor vaixell, el *Rurik*.

Després de noves derrotes per terra, i perduda la plaça de Port-Arthur, intentaren un darrer esforç per mar. Les esquadres foren destruïdes.

Aleshores, Roosevelt, president dels Estats Units, va interposar la seva mediació, i la pau fou pactada a Portsmouth (Anglaterra). La Rússia va cedir al Japó Liao-tung, Port-Arthur i Dolny, i 1.200 kilòmetres del Ferrocarril de la Xina, renunciant, a més, a tota pretensió sobre la Manxuria i les costes de l'Oceà Pacífic.

GUERRA ITALO-TURCA (1911-1912)

L'expansió colonial italiana provocà la guerra.

Per part de Turquia, va quasi limitar-se a ajudar als indígenes de la Tripolitania i la Cirenaica a lluitar contra l'exèrcit italià, manat pel general Caneva. Els italians, al principi, van sofrir alguns contratemps, però acabaren sortint amb la seva.

GUERRES DELS BALKANS (1912-1913)

L'aspiració dels pobles balcànics a anexionar-se els territoris posseïts per la Turquia, i habitats per búlgars, serbis i grecs, va encendre la guerra balcànica, a darrers de setembre de 1912.

Els exèrcits de Serbia, Bulgària, Grècia i Montenegro, van derrotar repetidament als turcs. La batalla de Kumanovo, guanyada pels serbis, va decidir la guerra.

La negativa dels turcs a cedir Andrinòpolis a la Bulgària, plaça assetjada que encara resistia, feu fracassar les negociacions, i la guerra recomençà. Els búlgars, ajudats pels serbis es van apoderar d'Andrinòpolis. A Londres es va pactar la pau amb cessió de la dita plaça.

Al discutir-se la qüestió del repartiment de les terres cedides per Turquia, els aliats balcànics es barallaren (juliol de 1913). Les excessives ambicions dels búlgars feren que tots els altres es gressin contra d'ells. I la Bulgària fou vençuda.

GUERRA MUNDIAL (1914-1917?)

I, el dia 2 d'agost de 1914, la gran guerra del segle xx se va començar. I encara dura. I, si s'acaba enguany, ja farà prou.

A. ROVIRA I VIRGILI

EN EL SEGON MILENI DE

L'ESQUELLA

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA va nàixer, en la gatada pitarresca, de la paròdia d'un drama mallorquí: *La Campana de la Almudaina*, d'En Palou i Coll.—Jo he conegut aqueix bon senyor en els darrers anys de la seva vida.—Hi ha, doncs, un cert entroncament entre Catalunya i Mallorca per intermedi dels orígens d'aquest benemèrit setmanari.—L'ESQUELLA DE LA TORRATXA és l'eco joiós del nostre romanticisme insular sonant sobre la Barcelona metropolitana; és la reconciliació entre mare i filla en un mateix despertament a la vida nova, batec nacional ben superior a la disputa dinàstica dels nostres Jaumes i els vostres Peres.

Perquè L'ESQUELLA, més que catalana, és barcelonina; i en aqueix concepte és una institució. Es una rialla ciutadana sobre la banalitat municipal i l'èmfasi de la nostra gent *pervinguda*; una reminiscència aristofànica en la gran escena de la ciutat creixent. Si la germana major, *La Campana de Gracia*, és un sometent d'arrabal revolucionari, qui més aviat recorda els alçaments parisencs del *faubourg Saint Antoine* que les batallades de *Saint Germain* en el dia històric de Sant Bartomeu, L'ESQUELLA és una sana i grassa al·legoria carnavalesca per a *restablir les proporcions*. Tal volta a vegades ha pecat de plebeïsmo, ja que la nostra urb menestrala portava en si el desacostum de les altes ironies; però altres vegades ha donat en les seves caricatures, en els seus escrits, un regust adavençat de l'enginy i l'*esprit* transpirenenc.

Bé pot dir-se que una i altra, *La Campana* i L'ESQUELLA, han convertit moltes vegades els seus batalls en malls de ferreria, batent sobre l'inclusa on se forjava l'eina del nostre pervenir.

Per això quan avui saludem, joiosos, a L'ESQUELLA en el seu segon mileni, hi veiem ja qualque cosa com una Catedral del riure, com un temple de la nostra catalana Comedia, ont nosaltres acudim cada divendres a aportar un carreu més en el creuer de la nau inconstruïda, tot mirant amb tendre reconeixença l'absid ont treballaven els nostres pares, i fantasiant amb amor la portalada triomfal i catalaníssima ont treballaran els nostres nets.

GABRIEL ALOMAR

ELS ÈXITS DE L'ESQUELLA

Alguns dels molts periòdics que reproduïxen caricatures nostres

40 anys de Teatre Català

No pretén ésser aquest article un resum històric, ni tan sols una ressenya documentada de lo que el teatre català ha sigut durant els darrers quaranta anys. Sols volem, al escriure'l, registrar sucintament, al fer el resum de lo que enfront al teatre ha tingut de dir L'ESQUELLA, els moments gloriosos de la nostra escena, reflexant damunt les planes del nostre setmanari la llum d'aquella gloria.

S'escau donar compte en el primer número (19 de gener de 1879) del benefici del primer actor Antoni Tutau al teatre «Novedades». I malgrat celebrar-lo aquest amb el drama castellà *Maldades que son justicias*, d'En Sellés, que allavors estava en la més alta culminació de sa carrera literaria, mercès a l'èxit grandios de *El nudo gordiano*, aquest benefici i aquesta data són prou característics per a permetre donar-nos compte del moment.

Era ja en plena activitat i en normalitat de producció la nostra dramàtica. Un brillant estol d'autors—Feliu i Codina, Conrat Roure, Frederic Soler, Balaguer, Aulés, Riera i Bertràn—conreuaven la literatura escènica, i companyies brillantíssimes—Tutau-Mena a «Novedades», Soler, Fontova, Goula, etc. a «Romea»—representaven llurs obres, malgrat alternant amb les castellanques al cartell.

Ja la facundia poixanta i infadigable de En Pitarra i els primers esforços d'aquest, d'En Roure i d'En Vidal i Valenciano havien fet possible que el públic, que al començament no semblava propici a altra delectació que la que li produïen les *gata-des*, trobés força grat i noble assistir amb plaer a la representació de drames i comedies, parlats en sa pròpia llengua. Podem, doncs, dir que la escena catalana havia vigorosament afermat son dret a la vida i que àdhuc vivia amb folgada realitat.

Les estrenes s'anaven succeint a «Romea» i a «Novedades», sense que, malgrat la periodicitat amb el teatre castellà, decaigués l'afany conreudor. Aixís al costat de drames com *Un manresà de l'any vuit*, d'En Feliu i Codina, a qui allavors ¡ai! L'ESQUELLA califica de «jove autor» i de *Romeo i Julieta*, d'En Víctor Balaguer, registrem comedies i sainets d'En Molas i Casas, de l'Aulés i d'En Vilanova, aportant aquest últim a la nostra escena la fonda poesia burgesa, el pintoresc

color del barcelonisme. I encara, com a reminiscència millorada de les antigues creacions parodistes i francament grasses i fàcils, *De la terra al sol* hi afermava, amb la diversitat de gèneres, la vigorosa poixanta de la nostra escena.

Aparegué, precisament en aquells moments, la més grandiosa i gloriosa figura de que pot enorgullir-se la nostra escena. La genialitat immortal i vigorosa de l'Angel Guimerà ofería sa primera tragedia *Gala Placidia*, que fou estrenada el 8 de maig de 1879 al teatre «Novedades» (companyia Tutau-Mena) i que ha traduït molt bellament al castellà En S. Pujol i Brull. L'aparició d'En Guimerà que, com diu amb molta justesa crítica, En Lluís Vía, venia a donar al teatre lo que donà abans a la poesia lírica: una plasticitat i un nervi desconeguts entre nosaltres, senyala un moment significatiu i gloriós en la història del teatre català.

Com se veu, aquells temps, en que L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, batejada justament en la pila teatral, aixecava per primera vegada sa veu, eren per al nostre teatre falaguers i benhaurats, i segurament era més grat escriure aquells «Un cop d'ull als teatres» d'aleshores, que els actuals «Teló enlaire».

Perquè cal afegir que en altre ordre d'art teatral, el de la escenografia, aleshores en plena activitat el poderós talent d'aquell gran artista, insubstituïble i únic, que's nomenà Soler i Rovirosa, i que amb *El país de Jauja* aquell mateix any i el ball d'espectacle *Clymene*, posat l'any següent al «Principal», i amb altres balls com el *Lohokeli* (agost 1882, R. Moragas i Mestre Mazzi, al «Tívoli») i més tard tantes i tantes obres, assolí no sols l'èxit i aplaudiment de sos contemporanis, sinó la veneració justíssima de la posteritat.

Mentres tant, En Roure amb el seu *Pau Claris*, En Riera amb *La nena*, l'Ubach i Vinyeta amb *Joan Blancas*, mantenien viu aquell caliu que la flama del geni d'En Guimerà havia remogut i que En Pitarra, amb el desordre admirable i viu de ses produccions (*Lo forn del rei*, *Lo dir de la gent*, etc.), conreuava infadigablement.

Es impossible seguir pas a pas la producció d'En Frederic Soler, que omple per si sola la meitat d'aquest període de la dramàtica de la nostra escena. Sol o amb col·laboració d'altres autors (i cal remarcar que, al col·laborar, no l'acompanyava sovint l'èxit; recordi's el fracàs de *Lo llibre del honor*, en col·laboració amb En Mata, estrenat a «Romea» el 83, obtenint un èxit personal

En Teodor Bonaplata) escriu una munió d'obres amb varia fortuna, modificant-les de vegades després de la estrena, mantenint-les a voltes quasi per força al cartell i assolint altres cops èxits ressonants com el de *El timbal del Bruch* (quin final d'acte segón fou canviat tres vegades). Al desembre de l'any 1882 se celebrà a «Romea» son benefici, representant-se l'esmentada obra. Fou En Soler aclamadíssim. Per primera vegada se donà el cas a Barcelona de que un autor rebés l'homenatge públic en forma de llorer i flors. L'ESQUELLA ho remarcà meravellada. Per cert que en dita funció s'estrenà una parodia de l'obra, *Bram del ruc*, d'un tal senyor Codolosa, col·laborador de L'ESQUELLA.

Al costat d'En Pitarra, a son favor o en contra i en son temps, els demés autors no's donen repòs.

Entre els aconteixements que aleshores tingueren lloc, registrarem tan sols els següents:

Estrena de la *Judith de Welph*, d'En Guimerà, l'any 1884, a «Novedades». *La corona d'espines*, d'En Riera i Bertrán, a «Romea», l'any 1882. *Lo punyal d'or*, d'En Ferrer i Codina, i *El mas perdut*, d'En Feliu i Codina, a «Romea», l'any 1883. Una sarçuela catalana, *Banys orientals*, d'En Coll i Britapaja, l'any 1882, i una òpera del Mestre Huguet, *La dòna d'aigua*, que, amb lletra d'En Soler i d'En Feliu, s'estrenà el mateix any al «Español». Cal remarcar també les tragedies *Almodis* i *Lo pes de la culpa*, de l'Ubach i Vinyeta, i, per a que res manqui, la traducció que de *La taberna*, d'En Zola, estrenaren En Vidal i Valenciano i l'Arús Arderius el any 1884, al teatre «Novedades», que al mateix any fou objecte de restauració.

Després d'assenyalar a l'any 85, a «Novedades», la inauguració de l'Associació d'Autors catalans, amb l'estrena de *El Combat de Trafalgar*, en que començà a sonar, com una esperança, el nom de l'actor Enric Borrás, avui gloria de l'escena catalana, i l'èxit de *El fill del rei*, d'En Guimerà, i *La justícia del Abat*, d'En Martí Folguera, a «Romea», sense deixar de fer constar els inevitables drames d'En Pitarra i les ja! no menys inevitables tragedies de l'Ubach i Vinyeta i l'actuació tota personal i àtica d'En Llanas, arribem a l'any de l'Exposició en que té lloc l'estrena de *Mar i cel*, un altre èxit definitiu del nostre gran geni nacional.

En aquell moment el teatre català se diversificava en tots els gèneres, ja que des de que En Feliu i Codina introduí amb *El gra de mesc* la comedia en prosa, tots hi eren conreuat.

A mida que ens anem acostant, els fets són més coneguts i no ens cal ésser tan minuciosos.

Tots sabem les formoses obres acomplides pel geni vigorós d'En Guimerà. Per l'amplia via avença el carro de la comedia. Un estol d'autors fan brillar la porpra triomfal.

I quan ja en la plenitud del temps, el teatre català té vigoria i consistència suficients, mira a fòra i veu baix la elogiabile direcció d'En Gual el «Teatre Intim» que, com ha dit molt bé En Crehuet, «posà frec a frec amb la novíssima cultura catalana les obres clàssiques del teatre estranger i les modernes produccions de la dramàtica allavors actuals.» En l'«Intim» s'estrenà també *L'alegria que passa*, primera obra escènica d'En Santiago Rusiñol, que després amb el sainet, la comedia, el vodevill i el drama, reflectant damunt de tots els gèneres sa personalitat inconfondible, ha enriquit amb obres perfectes la escena catalana, arribant en certs moments, com en *L'alegria que passa*, *L'hèroe*, *Els Jocs florals de Canprosa*, *El místic*, *La mare* i *L'auca del senyor Esteve*, a concretar amb la bellesa de son encert tot el moment català.

Han enriquit, además d'En Rusiñol, l'Iglesias, En Gual i En Guimerà, la nostra escena, altres autors, dels que sols ne direm el nom per a no fer inacabable aquest article. Però abans cal fer esment especial, no sols de la obra gloriosa d'En Guimerà que amb ses obres famoses—*Terra baixa*, *Aigua que corre*, *El camí del sol*, *Andrònica*, *La reina vella*, *La reina jove*, *Jesús que torna*, entre altres—ha donat immortalitat a Catalunya, sinó també la de l'Ignasi Iglesias, que portava a la nostra escena, amb un fervor tremolós de tan pur, amb una fè estrident de tan sincera, amb una força viva de tan reial, les palpitations doloroses, les ansies lliberatrius dels humils, assolint en molts moments—*El cor del poble*, *Els vells*, *Les garces*—l'èxit més definitiu i donant sempre al teatre català la realitat d'una personalitat vigorosa.

Al costat d'aquestes quatre figures—Guimerà, Rusiñol, Iglesias i Gual (aquest amb son drama *Misteri de dolor* té dret a totes les glorificacions, ja que no vulguin donar-se-li per ses empreses de renovació i cultura)—hi han els meritíssims autors d'avui, Pous i Pagès, Artís, Carrión, Morató, Crehuet, Folch i Torres i tants altres que encara no tenen historia, perquè venturosament és d'ells tot el demà que conqueriràn, perquè la seva força ja revelada triomfalment, els fa dignes de conquerir-lo.

De banda hem deixat dues fortes personalitats modernes, que essent catalanes porten en plànols distints dues tendències renovadores: En Puig i Ferrater i En Vallmitjana.

El futur és per a tots interrogant.

El teatre català, absurdament detingut en sa marxa triomfal, diu que ara tindrà un recomençament gloriós. Aixís sia!

I ara, perdó demano per les omissions que hagi pogut cometre. Facin-se tots càrrec que no tot hi cab en dugues planes de L'ESQUELLA. Però sí hi cab la meua admiració pel teatre català. I en ella hi compto a tots els que li han dut i li duen tota fertilitat i vigoria.

FARFARELLA

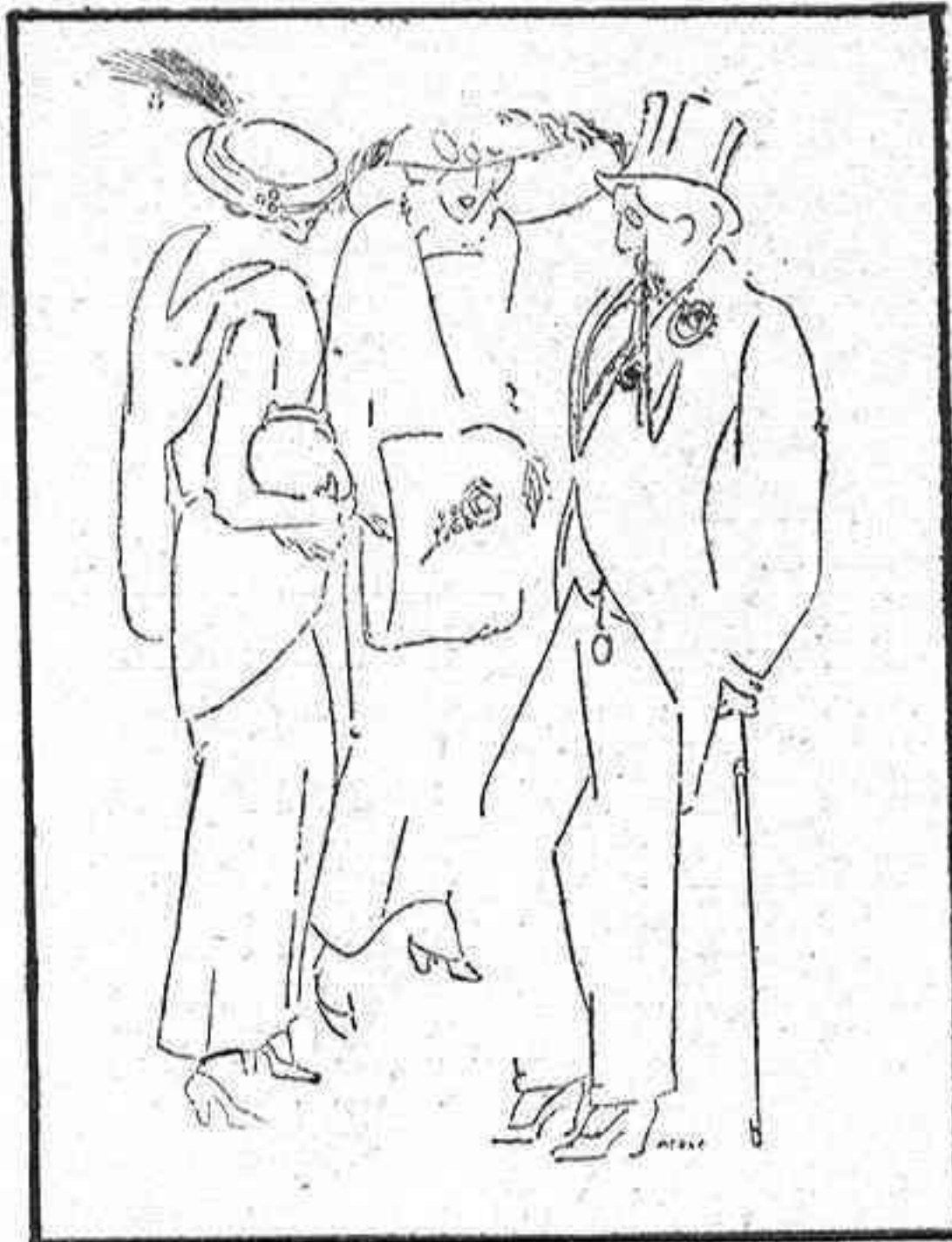
Porriaga

COL·LABORACIÓ ARTÍSTICA DE «L'ESQUELLA DE LA TORRATXA»

A. FABRES

Mosqueter

MERCÉ

—Vens al «Edén»? —Vaig a cà'n Güell a ballar el tango.

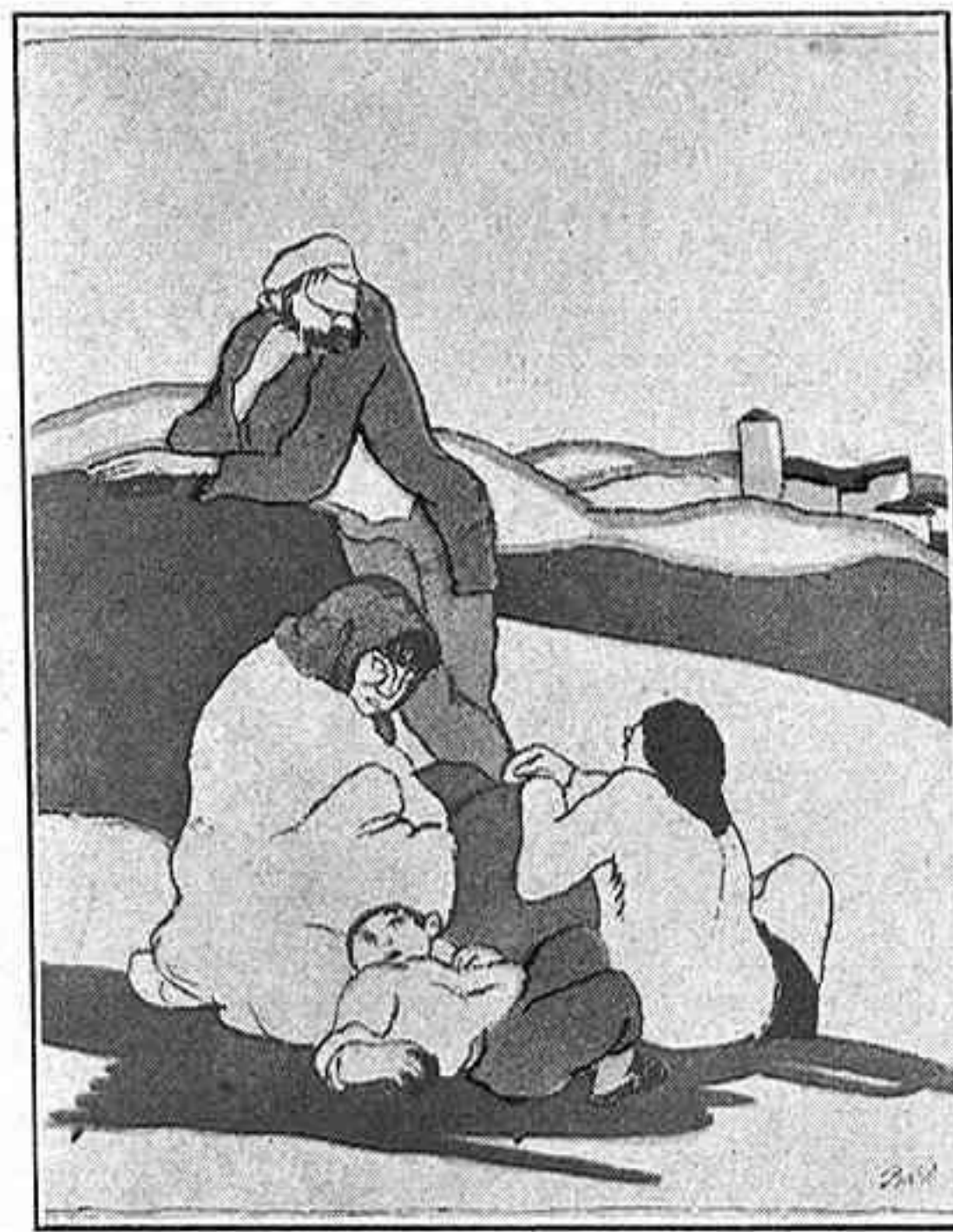
E. SERRA

Cap d'estudi

OPISSO

—Què cursis els toreros!... Encara porten capa!

BABEL

—Quan seré gran?... Voldré es- ser cucurulla.

ANGOLETTA

La xaveia i l'aiguarent... Ja tens al jambu content.

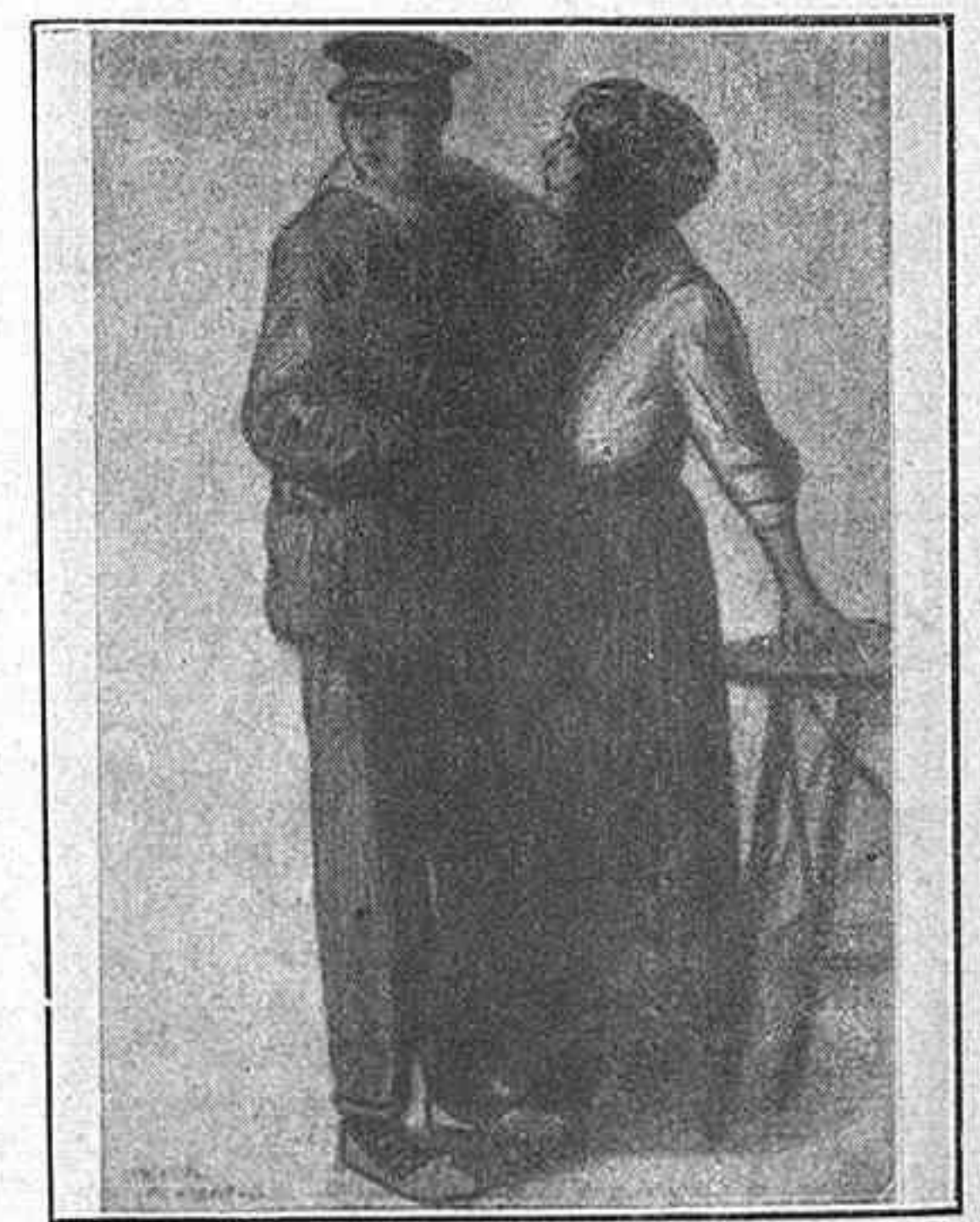
FELIU DE LEMUS

Orenetes sense niu

IDA

—Què vol dir fill natural? —Que no ha vingut de París.

E. PASCUAL M.

No hi vagis, Cisquet, que t'tocarà el rebre!

REPRODUCCIONS DE DIBUIXOS I CARICATURES

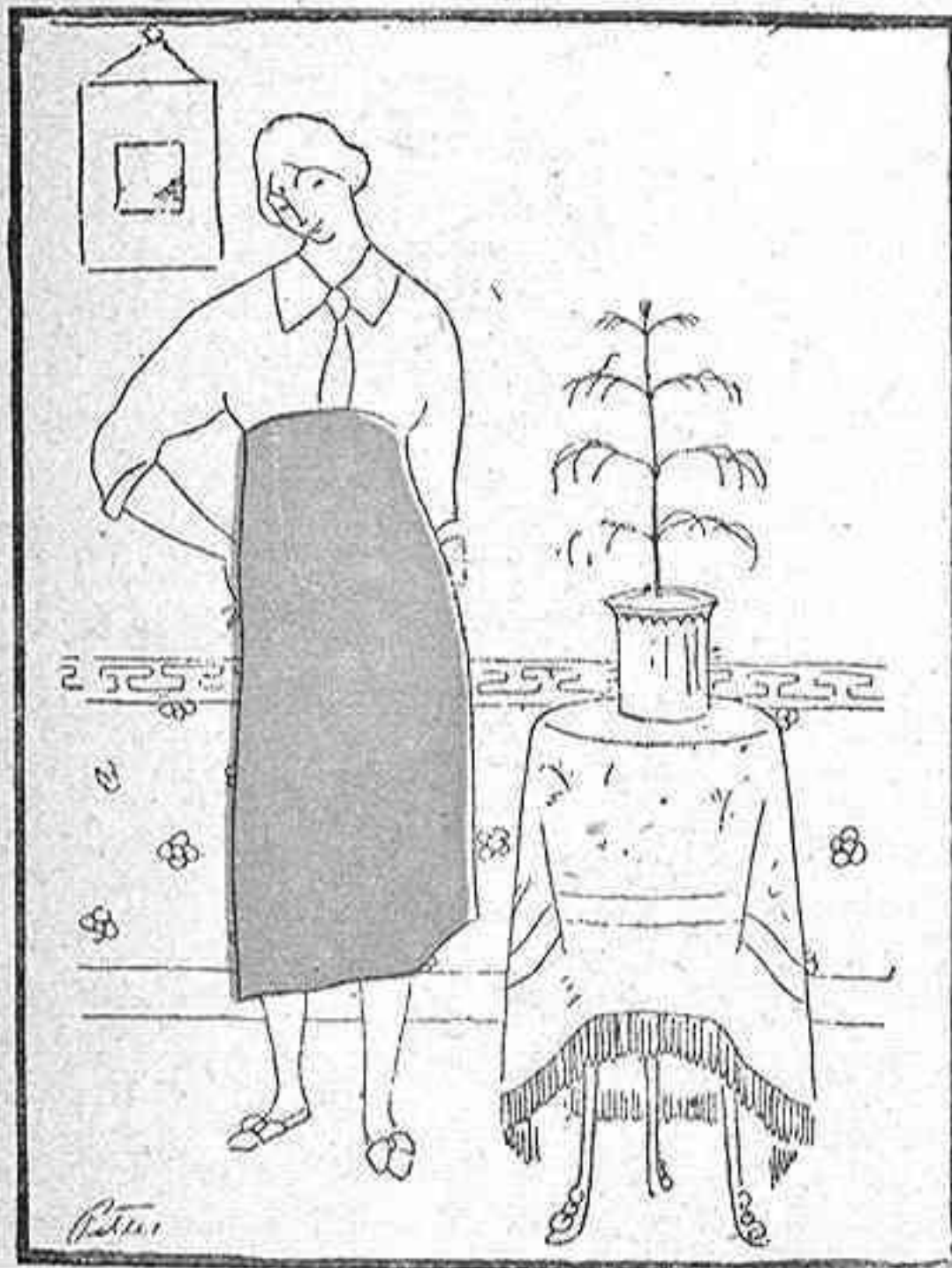
LATA —Encara volen més bondat?... Retiro a les sis de la tarde!...

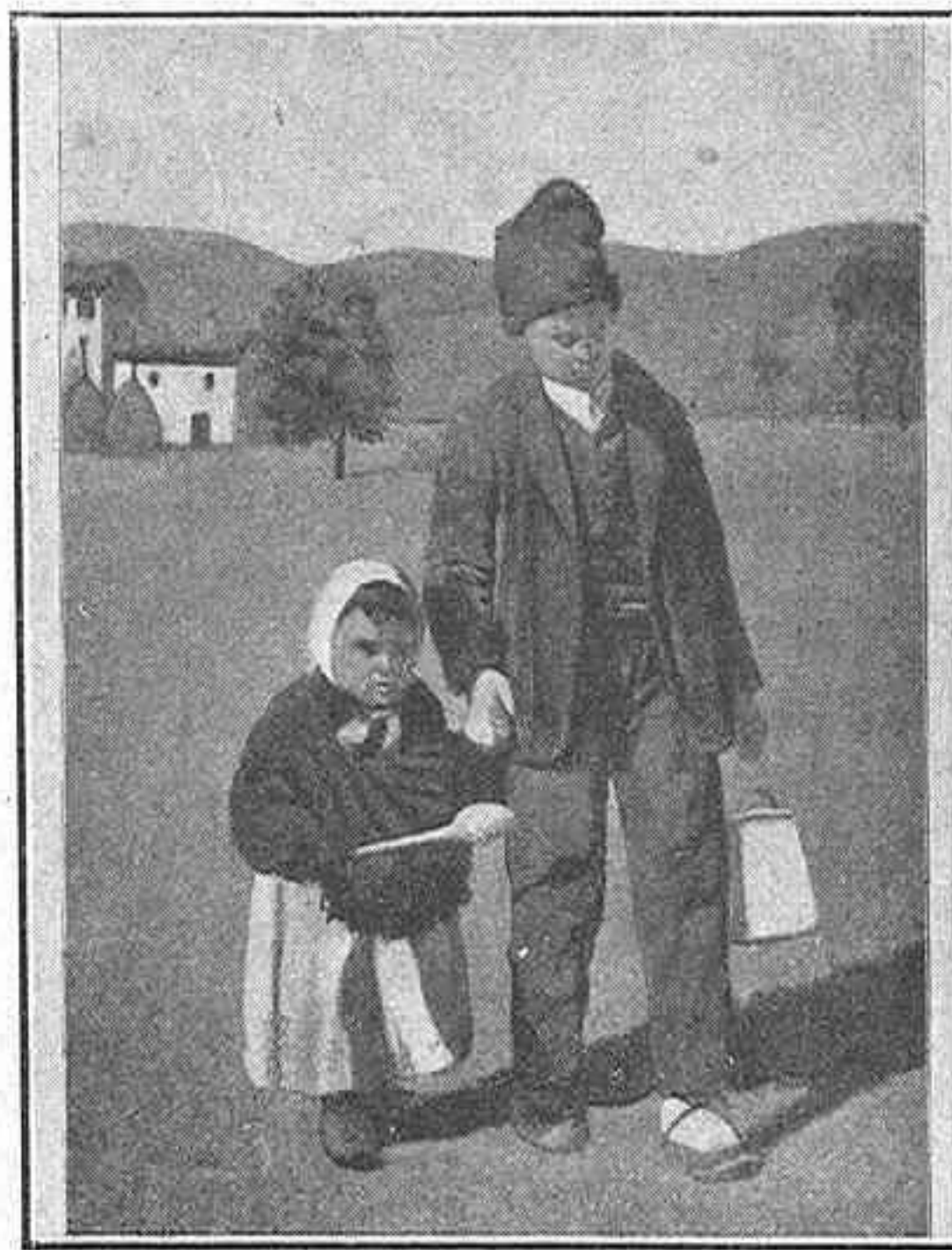
PAL —Es per al gendre?... —Sí, senyor; amb aquella alegria!...

GRIS —Oi que casa amb el traje?... —Sí, un casament d'«estranquis».

PITUS —Em vestiran de llarg?... Ara sí que ensenyaré les pantorrilles!...

PINÓS De masía en masía

APA —Alça!... Torna-hi, ara, a dir-nos assassins!...

JOU —Dóna, quan dos s'estimen amb un que mengi...

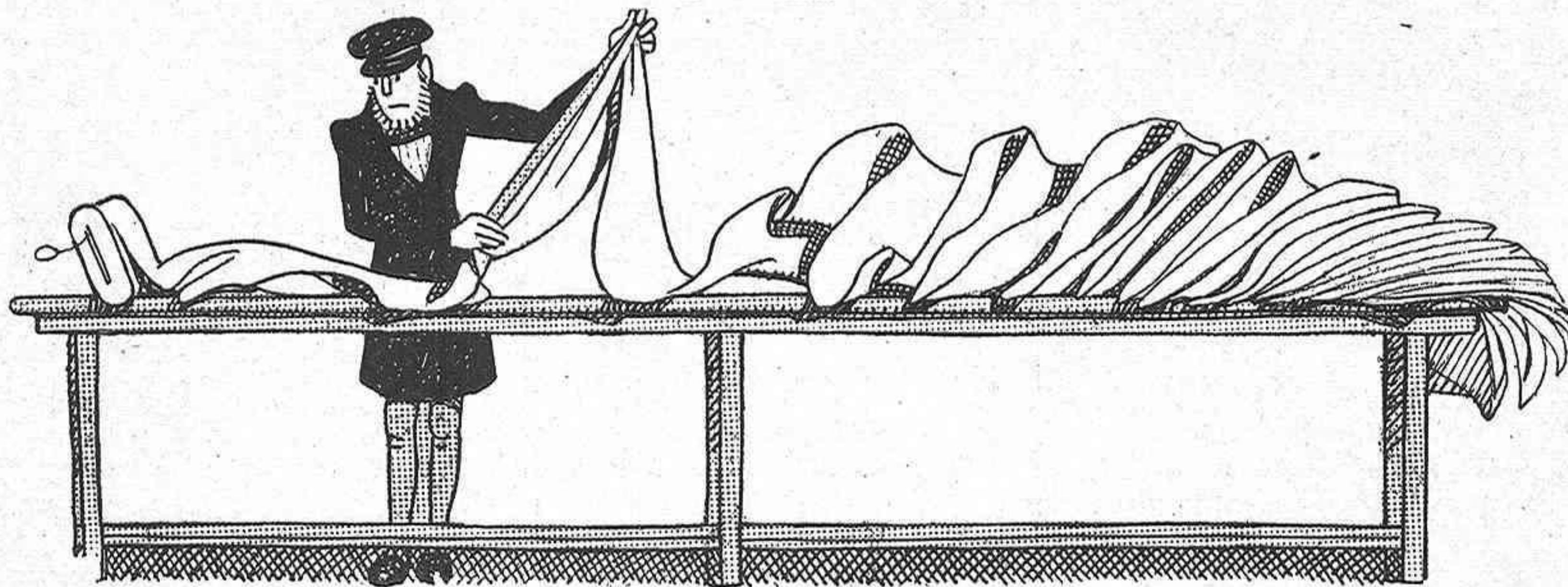

PASSARELL La vida austera

BON —On vols que anem a estiuajar?... —Allà on costi més diners.

Del Mantegaire al Sr. Esteve

Es l'hora del sol d'aquest hivern barceloní que té tants matïços agradables. Som al Passeig de Gracia, tament fet per a pendre-hi el sol. El senyor Esteve, tan conegut nostre, encarnació de tota la burgesia barcelonina de seixanta anys en avall s'hi passeja abstret i parla amb nosaltres:

—No hi tinc res que dir. M'agrada, m'hi avinc i m'hi *recreio*. Tot això m'encanta, i jo que ho he vist a fer, que ho he fet, si tant m'apura, tinc molts més motius per a embadalir-m'hi que tants d'altres que s'ho han trobat fet i pastat com de miracle. Contra aquests tinc una queixa i contra mi un remordiment que em dolen a dintre com un mal lleig.

—Sí, home, sí: tot lo que vulgui, però ho tinc de dir: Vull fer públic aquest clam i de passada em treuré de sobre el pes del remordiment que hi porto.

Serà la primera vegada que la veu del passat es deixarà sentir entre la nostra plutocràcia desdenyosa i oblidadaça.

Es precís que la gent del dia es recordi que no tan sols ve del mico, sinó que vé del *Mantegaire*; i els ho recordaré jo, el propi senyor Esteve, el seu descendent més directe, el modern senyor Canons, el compendi del burgès, l'essència de les forces vives i l'esperit directiu de les classes directores.

Ho proclamaré jo a l'ESQUELLA DE LA TORRATXA, on m'ha situat la ploma creadora del mestre Rusiñol, que el bescantat mantegaire, l'humil botigueret de Barcelona vella, no era un pobre d'esperit ni un miserable sense altre ideal que el calaix del pa ni altre medi que la mitja cana curta. No, senyors d'avui en dia. El mantegaire era un home excepcional; era un vident i un profeta; el mantegaire, encara que no ho semblava a primera vista, era un taumaturg.

—Tal com sona! El mantegaire ja no existeix perquè era excepcional; els homes

excepcionals només venen al món quan hi fan falta, i avui no són pas mantegaires, lo que falta.

El mantegaire era un home de *fadiga*, però amb transcendència; és a dir, era un bastaix amb ideal. Jo que l'he vist *operar*, com diem ara, sé molt bé qui era el mantegaire.

Ni era l'amo, ni era el pare, ni era el marit, ni molt menys era el *principal*. Era, senzillament, un Ogre; era un geni, i quin geni! Era una eina que anava sola i bronzenta, una baluerna de feina, un moviment continuat, una caixa de trons i d'estalvis, un brau i un infadigable. Allò, allò era un treballador! Les vuit hores d'ara, ell les transformava en 28 diaries per a ell o pels pobres que el seguïen si podien.

Sense perdre el posat i sense deixar de fer l'orni, el mantegaire estava posseït de l'ansia i del deliri de la feina; i la feia! Que al cap-d'avall, lo més difícil de la feina és fer-la.

Aquest era el mantegaire: lo grandios d'ell, lo que l'ha d'immortalitzar, lo que s'hauria d'esculpir en pedra picada, i no sé si em quedo curt, és que aquest afany i aquesta ansia i aquest deliri de treball, no s'esmersaven per la feina en sí, ni pel lucre immediat, ni per la bona vellesa ni pel benestar de la família, que aprop del mantegaire no hi tenia cap benestar, sinó que aquestes supremes energies eren esmersades al servei únic i absolut de un Ideal que consistia en assentar les bases d'aquesta Barcelona d'ara que ens té embadalits a tots i que no vol recordar-se de qui la va fer i pastar, impulsant-la de riu a riu i fent-la créixer des de la muntanya al mar.

El mantegaire adust i auster posseïa sols en potencia les virtuts i els defectes dels catalans d'avui, però se'ls aguantava tant com podia. Era xaró, però no se li coneixia; era sorrut, però amb mitja rialla; era apassionat amb dissimul, polític de barricada, artista sense 'sapiguer-ho i treballador mentres respirava.

Generalment, el mantegaire era viudo, perquè la pobre dòna que l'ajudava, després de donar-li quatre o cinc fills, se li moria. Els fills creixíem com podíem, i ho sé, perquè jo ho sóc de fill de mantegaire. Durant uns quants anys fèiem de fills, però no ens en adonàvem que de cop i volta ens trobàvem de cap a la feina. La feina consistia en ajudar al pare, i l'ajudar-lo solament ja era un desfici de treball.

El mantegaire no s'en adonava de que aquells ajudants eren els seus fills i sense planyè'ns per a res, el seguíem amb una fè suprema en el seu diari bat-i-bull; ens encomanàvem el seu afany, se'ns encenia a dintre la guspira que hi duia encesa el mantegaire i un cop abrandats i posseïts de la nostra missió altíssima, sense engunia, sense recança, sense enveja, treballàvem de sol a sol i de lluna a lluna, vàiem de tant en tant les estrelles i apretàvem la feina amb gust, amb passió i amb perfidia. La feina ens era salut.

En mig d'aquesta febre de treball, vivíem, si allò era viure, ens hi feiem homes i a copia d'esforços tiràvem enfora l'ideal català i barceloní que duíem a dintre.

Estàvem forjant un poble disfregat de mantegaire!

Jo, ara que me'n adono, voldria que aquesta veu del passat fós escoltada i sentida pel ciutadà d'avui que renega de la seva ascendència i procura dissimular-la, parlant en castellà, per a no dir pitjors falornies.

—No sé què donaria jo per a que l'actual *pollo-bien*, sense deixar d'ésser *bien*, si no hi ha més remei, s'enorgullís de sapiguer que el seu avi era el Pau de les Tun-doses, o el Cor-petat o el Negre del Bataú, i que el palau més o menys *basse-gòtic* que habita en plè Passeig de Gràcia, té la seva primera pedra posada a la plaça de Santa Maria, o en el carrer de Gignás; que don Manuel, don Joan, don Anton i don Josep que avui disfruten, són els hereus directes del Bisera, del Mantaire, del Marxant i del Gori, que ahir suaven de valent; que donya *Julia*, donya *Soledad*, donya *Eulalia* i donya *Mercedes*, són les subsegüents d'aquelles matrones humils i abnegades, mortes de cansament abans de la mitja edat, que sota els porxos del carrer del Rec i en les estretors del carrer d'En Cuc responien per senyora Ramona, senyora Laieta, senyora Mercè i senyora Dolors.

Jo voldria, i ho dic de bona fè, que els espectres de

aquella generació de mantegaires precursors i vidents, sorgissin un jorn dels cementiris i escampant-se per Barcelona, fessin una visita domiciliaria a llurs descendents, exigint-los un record afectuós pels que ens portaren les gallines.

*
**

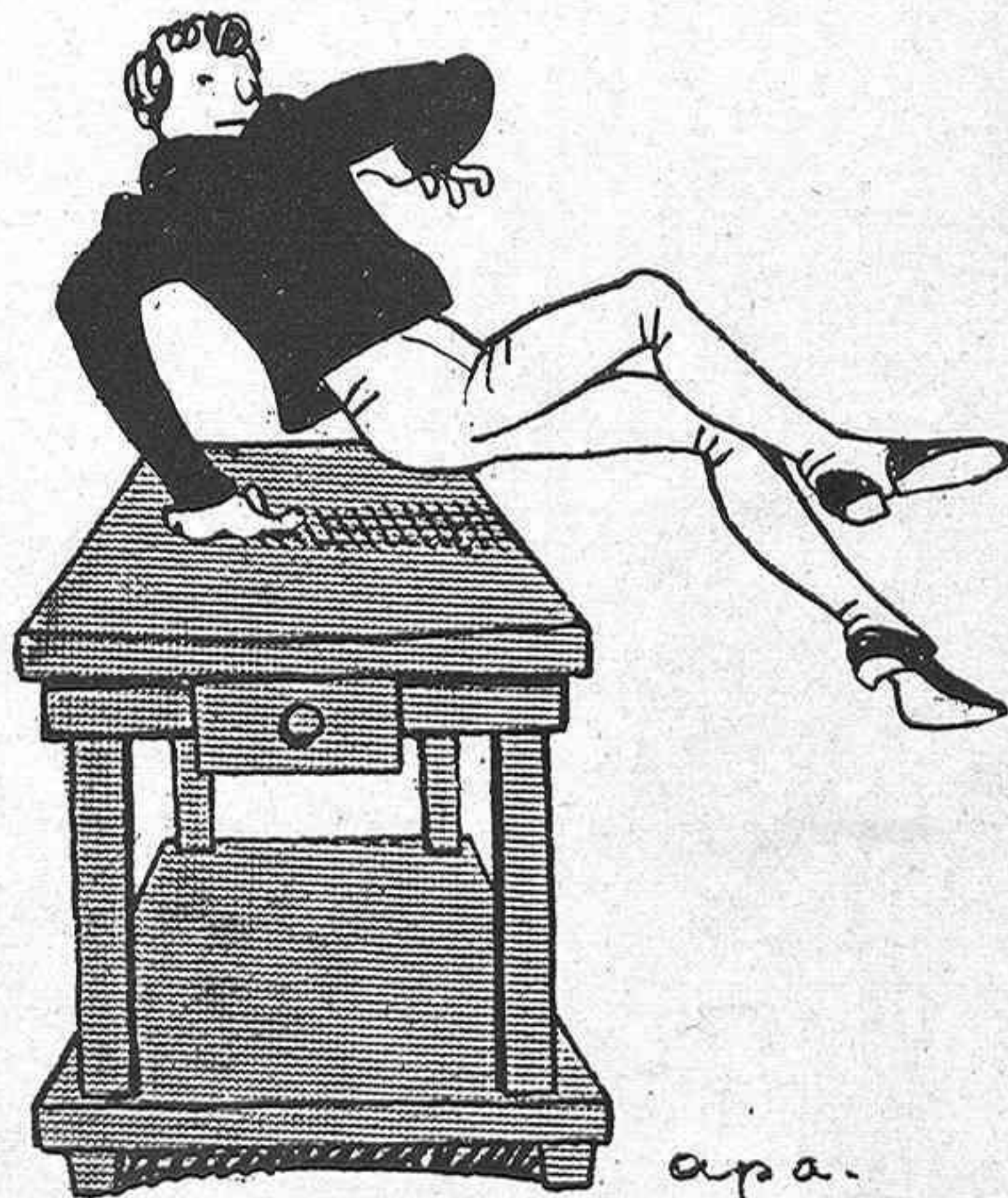
—Es clar que aquella generació d'austers i de treballadors adelerats va deixar defectes entre la llur descendència, però lo deplorable i lo que avergonyeix de dir-ho, és que només ens haguem quedat amb els defectes que ens surten a la cara.

El mantegaire era generós, espontaniament generós; com no ho havia d'ésser, si va treballar sempre pels altres! Era emprenedor, era arriscat, i el senyor Esteve... Jo ¡pobre de mi! he sortit conservador espantadiç, migradet i sense aquell mirar lluny i enlaire de la nostra gent de la primera època.

La meva generació i fins la que em segueix, som el fracàs del mantegaire; no l'hem seguit el seu ideal. Mal m'està el dir-ho, però si el mantegaire ens vegés tal com som, renegaria de nosaltres i de la seva feina, encara que fós per a tornar-la a començar desseguida.

L'home s'afanyava per a que tot creixés, per a que el món anés endoina i per a que en mig del món hi sorgís la nostra Catalunya potenta, rica i plena, com diem en la cançó i que les quatre barres de l'escut fossin quatre columnes altíssimes, sostenint una Barcelona monumental i esplèndida...

I nosaltres ens hem aturat en nostre camí, contents amb lo que hem trobat i satisfets de disfrutar-ne amb certa mida, sentint-nos impotents per a rependre l'obra magnífica que somniava el mantegaire.

Digui que amb el pecat portem la penitència, doncs no hi ha torment més dolorós que el d'ésser senyor Esteve, com ara jo, i sapiguer que ho sóc!

Pel trasllat,
F. CAMPS MARGARIT

LA MODA EN BARCELONA

Any 1872

LA MODA EN BARCELONA

Any 1882

LA MODA EN BARCELONA

Any 1892

LA MODA EN BARCELONA

Any 1917

MIREU QUE ÉS PROU

Barcelona, ciutat gran
entre el mar i la muntanya!
Tothom ha sentit parlar
del castellà que s'hi parla;
s'hi parla per fer bonic
i per més anomenada,
i roba el cor a més d'un
i això que és d'estar per casa.
No ha estat sempre com avui:
Déu n'hi dó tal com és ara!
que és de bon acontentar
i que fa farina blana.
Aquell dia que vingué
d'allà dalt de Salamanca,
i que n'era de ferreny
amb aquell posat de gana:
feia pô a les criatures
(—Aparteu-les! tots cridaven);
els seus ull duïen un flam
i la veu se li esquerdava;
no pensava tot el jorn
si no és en fer desgracies;
fins es partia la clenxa
amb una espasa petada.
Era alt i secardí
amb mirar de cosa mala,
amb bigoti de raspall
i les ungles endolades.
Els seus colzes i genolls
caminant, s'entrebancaven;
deïa un mot recargolat
si era ell qui trepitjava.
No pagava la dispesa,
que això fóra crim de Patria.

Quan anava a donâ un tom,
molt cregut que feia planta,
i mirava tot d'un cop
amb la vista atravesada,
fins fogien els ocells
que hi havia per la Rambla.

*
**

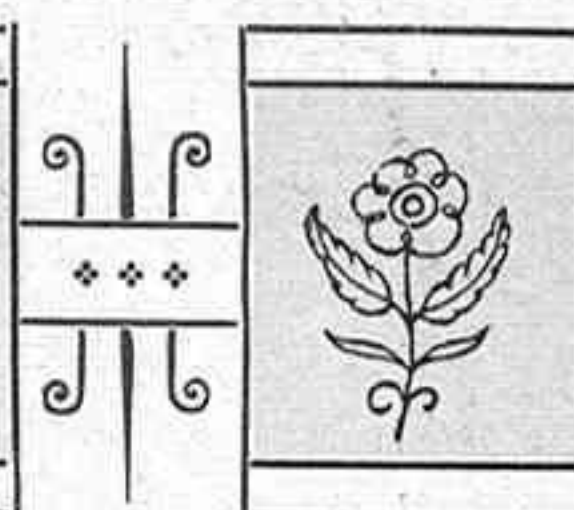
Barcelona, ciutat gran
entre el mar i la muntanya!
S'hi passeja el castellà
amb les mans a les butxaques.
Com que ja no és bò per res
i el que toca, bé ho espatlla,
el van fer municipal:
així no ha d'encaparrar-se.
S'ha tornat groixut, taujà,
i només hi volen tractes
les senyores elegants
amb aquell posat de faves,
o els bailets del Comitè,
o els que cobren d'Alemanya,
o oradors republicans
que organitzen balls de tarde.
Doncs, malgrat que avui en dia
no fa el baliga balaga,
i mig té nostre tirat
hi ha qui el masega encara.
Hi ha tot de xicotets
que, en mirar-lo, verds de rabia,
diuen «llur» i diuen «menys»
com escupint-li a la cara!

OLEGUER RECÓ

Ovi

La rialla de la Llibertat

ES de historia, amics. No la volem escriure, la historia del llapiç sansculòtic. Escriure historia és una cosa ben inútil. Val més fer-ne d'història. Jo estimo més als hèrois, que als savis; i, com Homer, als joves imberbes que lluiten, més que als vells barbuts que fan discursos. Ja veureu d'aquesta guerra quines histories més maques s'escriuràn. Però als genis d'aquelles histories els tenim al nostre costat i no'ls veiem.

Més que escriure la historia del humorisme revolucionari val fer dibuixos irreverents i omplir pàgines de literatura volteriana i de blasfèmies richepinesques.

La ploma i el llapiç són omnipotents. Doneu-me un punt d'apoi i jo faré trontollar el món, deia l'Arquímedes. Doneu-me la rialla d'En Diderot i jo us el faré trontollar també. Aquell satíric desconegut que va escriure amb carbó per les cantonades de Roma, una nit, «Tiberi ja no beu vi, ara s'emborratxa amb sang», va espantar més al Emperador, que els barbres que se sentien ùdolar al altre costat del Danubi. Aquell altre que va escriure en el trono dels Dux aquell formidable insult, «*Marino Faliero, da la bella dona, altri la gode, ed egli la mantiene*», va fer més mal a Venècia que els turcs.

L'antic règim va morir ofegat entre onades de fang, de sang i de rialles. El segle XVIII havia estimulat tant la carn humana, havia fet tantes pessigolles als homes felços de l'aristocràcia, que an aquests se'ls hi van reventar els polsos, se'ls hi van obrir les venes del coll. Dia que no has rigut, dia perdut, deia En Chamfort. Fes, doncs, ganyotes, pallasso. Riu, politxinel·la neutral. A veure si acabes tu penjat d'una llanterna, com aquells nobles.

Qui ho sab? Aleshores tampoc ho haguera dit ningú. Ningú sabia que anava a acabar-se aquella corrupció babilònica, aquella indecència bíblica. Ningú sabia que els déus havien entrat en el pit del poble per a agitar-lo. Algunes nits es veia passejar pels carrers de París un home que portava tapat a l'espatlla un cistell molt fondo. Dintre anava un xicot amb pasquins i làmines subversives. L'home del cistell s'apropava a les parets de les cases fumant distretament. Aleshores el xicot treia la mà per una finestreta feta a propòsit, i enganxava en el mur l'escrit o el dibuix pecaminós. Això era en els últims dies de l'absolutisme. Doncs, al poc temps, les dames més ben habillades, al arribar a la plaça de la Revolució, baixaven del cotxe, es treien les sabates i passaven la plaça caminant amb els peus nus i fent reverències a la guillotina.

França va exterminar als seus enemics amb sarcasmes. I no satisfeta amb això, volia lliurar als altres pobles dels seus amb les mateixes armes. Encara me'n recordo amb emoció d'un número dedicat per *L'Assiette au Beurre* a Rússia. Hi havia en una plana un general que li deia a un soldat: «Quan vegis un enemic de la patria agafa el fusell i fes foc». I el soldat apuntava al general i tirava. En una altre pàgina es veia un banquet de reis morts que's celebrava a l'infern. Un dels comensals preguntava: «No co-

mencem a sopar?» I els demés contestaven: «No encara. Esperem un colega que ha d'arribar de Rússia.» En un altre dibuix, el zar amb una corda al coll pujava al patíbol. El qui tirava de la corda, que era un miserable, deia: «Puja, puja, Nicolau, Déu te reclama en les altures.» En un altre gravat hi havia tres o quatre homes terribles, una taula, unes retortes, unes balancetes, unes ampolles amb líquids, una caixa de bombes i un lletrero que deia: «Laboratori de la llibertat». I al final de tot, d'un mar de sang surtíen dos braços robustos que alçaven una criatura—la República Russa—ensangantada i coberta amb el gorro roig. I deia al peu: *Le destin veut que les nouvelles vies naissent dans le sang.*

*
**

Espanya és un poble ensopit. Una vegada els madrilenys es varen amotinar per no sé quina tontería de capes i berrets. Els insurgents es dirigiren al rei per a exposar-li les seves queixes. A Palau els varen contestar que Sa Majestat no podia rebre'ls perquè dormia. «Doncs si dorm que's desperti, que ja fa massa temps que dorm», respongué el poble. El rei no's va despertar ni molestar. I perquè s'havia de molestar? Per a que'ls reis se despertin s'han de despertar primer els pobles. I s'han de despertar per a l'ironía, per a el sarcasme, per a la befa.

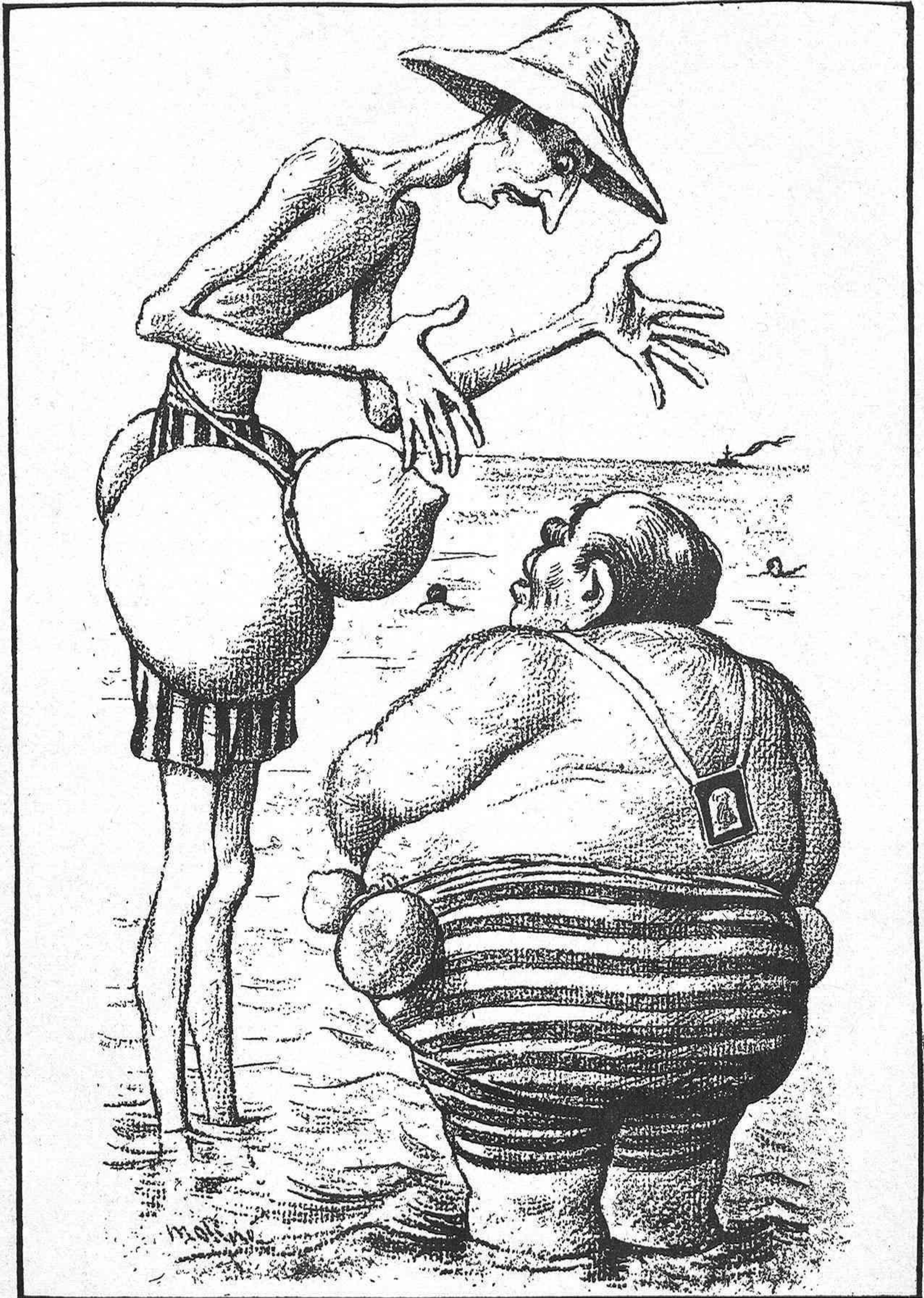
Espanya és un poble trist, però d'una tristesa inintelligent i muda, d'esclau o de burro. A força d'ésser grotescs hem perdut el sentit de lo grotesc. El gènere satíric no s'ha conreuat aquí prou. Les millors caricatures sobre qüestions d'Espanya—«Mano Negra», torments de Montjuich, «affaire» Ferrer, guerres colonials, etc.—han aparegut a l'extranger. Bé és veritat que aquí un dibuix pot costar vint anys de presiri. En Sagristà ho sab.

D'aquesta falta d'humorisme la nostra política se'n ressent. Quan el llapiç i la ploma no fan les revolucions, les fa el sabre. Amb motiu del 11 de febrer ho pensava. La República espanyola va fracassar per no haver-la precedit una enciclopedia, un Diderot, un Voltaire. Un «calmbourg» li va costar unes bofetades an En Modest Lafuente. Per uns atacs de *El Látigo* a Isabel II li van atravesar el cos d'una estocada a l'Alarcón. Hi ha també un dibuix i una frase històrica de *El Guirigay*: *El bello ideal de un español es ver ahorcado a un ministro*. I això és tot.

Però això no és prou. En Lafuente i l'Alarcón es convertiren a l'ortodoxia, i res. En González Bravo arribà al poder, i allavors ja no li semblava que'l bell ideal d'un espanyol era veure penjat a un ministre, sinó veure com un ministre es fa la cartera de pell dels seus governats.

La ploma i el llapiç han de servir per a quelcom més en les nostres mans. Han d'ésser la clau i la llança dels temps futurs. Han de fer obra de justícia i de venjança. Han de pintar el dolor, la mort i les ombres. Han de punxar ben fort. Han d'operar sense compassió la carn podrida dels homes, encara que la sang de les víctimes ens salti als ulls, encara que'ns pugui al coll i ens ofegui. Perquè el destí ho vol que les noves vides neixin entre sang.

ANGEL SAMBLANCAT

A LA VORA DEL MAR

— No s'hi fiqui, home, que farà sobreixir l'aigua, i ens ofegarem!

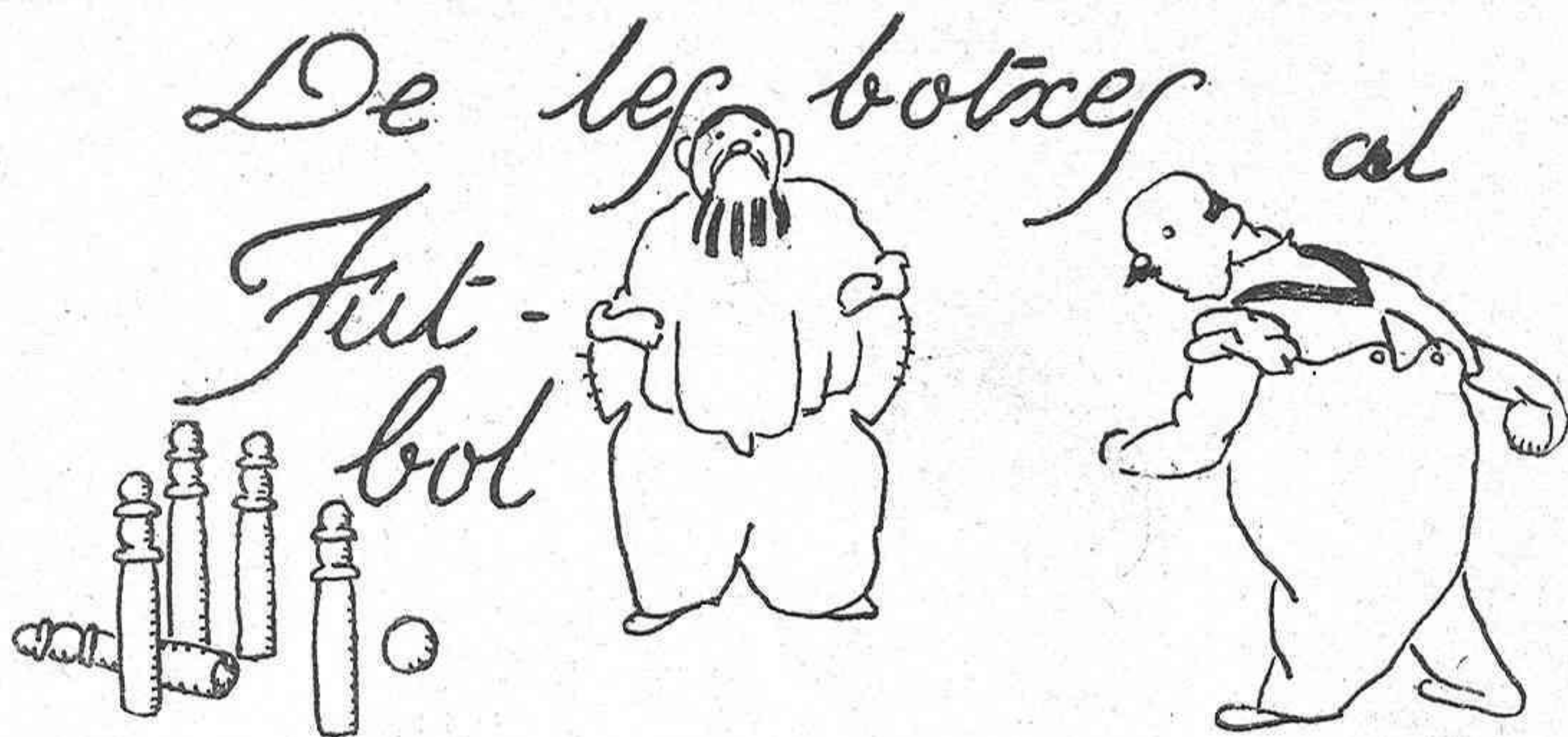
Els mestres de la caricatura, en «L'Esquella». — MARIANO FOIX

«AUN HAY CLASES»

— Bé'l deuràs anar a veure...

— Jo?... Que't penses que soc el noi d'En Vidal i Ribas?

Quan ens parlen dels inicis d'això que en diuen *sports*, se'ns presenta desseguida davant nostre un veritable cúmulo de fets, de coses informes i sense finalitat concreta, d'entreteniments mansos i de distraccions sosses.

Fixant-nos solament en lo que a Catalunya fa referència, ens trobem amb el fet de que els primers *sportmen* de la nostra terra foren el caçador i el pescador de canya. L'un per la seva mobilitat i energia (base del modern excursionisme), l'altre per la seva paciència, sigueren indubtablement els que sentaren els fonaments del modern deport ciutadà.

Darrera d'ells vingué el jugador de botxes.

Al contrari de lo que podia suposar-se, el jugador de botxes, com el pescador de canya, eren homes fets. La jove-nalla no prenia part antigament en aquestes diversions de-
portives.

Nosaltres que, malgrat els mals-de-cap de la vida, encara som joves, tenim, aixís, com una lleu recordança dels jocs de botxes. Recordem els parcs o berenadors de Montjuic i altres punts *democràtics*, i se'ns presenta, davant, al figura, regularment hercúlia o a voltes adiposa, del qui tirava les boles aquelles de pedra que feien caure les febles bitlles de fusta, si és que encertava a tocar-les.

Aquest tipu anava sempre en mànegues de camisa.

Però, com hem apuntat (apart el deport cinegètic), el de pescar i el de tirar botxes, no entusiasmen al nostre jovent.

Necessitava aquest un deport ni tonto ni aixirit, ni aristocràtic ni massa democràtic. Un deport per a tothom, heu-ho-aquí; atlètic, interessant, científic, emocionant... El futbol, en una paraula.

Se'ns dirà que la nàutica, aquest deport tan sà i noble, bé podia omplir els desitjos del jovent català. Però ademés de que en els seus principis, fou el deport marítim essencialment aristocràtic, té l'inconvenient de no interessar al gros públic més que rares vegades.

En efecte; en totes les regates de rem, no hi han més que dos moments emocionants per als espectadors: l'arrencada i l'arribada a la fita; el moment de fer *les quatre* o *sis* palades de sortida i l'*embalatge* final.

I això sols dura minuts. De manera que ni bogadors ni públic poden tenir més que comptats moments d'emoció; com si diguessim quan aquesta comença a posar els ànims en tensió, ja s'ha acabat la regata.

I no parlem de la vela, perquè allò és per a avorrir al públic, si n'hi va, perquè nosaltres gairebé no n'hi hem vist mai.

Hi ha, doncs, en contra del bell deport marítim aquests dos inconvenients: la curtedat i les poques (encara que fortes) emocions per al públic, qual sanció es busca. Lo mateix podem dir del ciclisme.

En futbol no. En futbol, tant el jugador com l'espectador, des de que entren al camp fins que'n surten, les emocions les tenen a cabaços.

I això no són paraules, són fets positius, que qualsevol psicòleg rudimentari pot constatar.

Entreu en un camp de futbol mentres s'està desenrotllant un partit d'aquests que tant interessan an els nostres aficionats. Exceptuant als empleats que us prenen els bitllets, i encara!, totes les demés persones, per mils que n'hi hagi, estan amb els ulls fets en les incidencies de la lluita. Interrogueu-les. Us diràn els *goals* que s'han fet, els *penaltys* que s'han donat, la tontería o la intel·ligencia del *referee* (que de tot hi ha encara que siguin jutges), la bona lluna dels jogadors de un *team*, la mala estrella dels altres, etc., etc.

I encara hi ha un moment més culminant, més prenyat d'interès i emoció per a l'espectador.

Aquest és aquell en que els davanters d'un equip logren forçar la porta, el marc, o lo que vulguin, dels seus contraris.

Aleshores l'entusiasme dels incondicionals es desborda. Tota l'engunia acumulada en uns quants minuts d'indecisió surt a fòra, i la paraula *goal!!!* ressona potentíssima desde els còmodes concurrents a llotja i tribuna, fins als *democràtics* espectadors a peu dret o de grades i fins als nois que enfilats als arbres del passeig presencien, de franc, el sensacional *match*.

En canvi els partidaris de l'altre equip guarden a dintre els entusiasmes per a quan els seus facin el *goal* que ha de compensar-los-hi el resultat o quan menys salvar l'honor del club.

L'energia, l'acometivitat dels jogadors cau dintre unes regles que són com les taules de la llei futbolística i el qui les viola és castigat pel jutge de camp, amb *tantos* contra seu.

I naturalment, dintre una reglamentació alhora senzilla i enèrgica, els onze jogadors de cada bàndol desenrotllen tota una serie de combinacions amb els peus i amb el cap (àdhuc amb el pit) que fan giravoltar la pilota bellament impulsada cap endavant o cap endarrera, segons l'atac a la porta d'un dels dos bel·ligerants i la defensa que aquest desenrotlla.

Els onze jogadors formen quatre línies: la d'atac *forwards* (cinc jogadors), la de mitjos *half-backs* (tres), la de defenses *backs* (dos) i el porter *goal keeper*, que ell sol cobreix la linia de la porta (set metres i pico). Els camps tenen una amplada mínima de 45 metres i una llargada de 91.

Emperò no anem a fer aquí una descripció minuciosa del joc.

Als que *encara* no han anat a veure cap partit, els recomanem que hi vagin, no una vegada, sinó mitja dotzena. I si després de mitja dotzena de partits no s'entusiasmen amb el futbol, serà perquè no voldran tenir emocions, o no tindran gust, que és molt pitjor.

Un joc aixís, atlètic i científic a l'ensem, havia de venir forçosament d'Anglaterra, aquest gran país, tan denigrat pels nostres curts de vista germanòfils, i que no obstant, atresora grans virtuts, la més hermosa de les quals, es sens dubte, aquest amor a la cultura física i als deportes que ha exportat arreu del món com un bé de Déu de producte de la raça.

La França, Suiça i els Estats Units foren els seguidors de les costums deportives angleses i finalment, com *micos* de

imitació, els espanyols s'adonaren de que era una bella cosa això del futbol, del tennis i d'altres esports a l'aire lliure. Ja era hora!

Com en gairebé totes les coses, a Barcelona fou on primer es jugà a futbol en la Península.

Allà per l'any 1897 (ja fa anys, veritat?) els anglesos que formaven la colònia començaren a organitzar qualque partit en els camps de les nostres afòres. Eren rudimentaris, sense gairebé portes, i d'entrada gratis (quina delícia!).

S'hi barrejaren qualques suïços, un dels quals, el senyor Hans Gamper plè d'entusiasme pel futbol *associació* (el *rugby* no ha entrat mai en les nostres costums), ajudat d'altres elements, la majoria estrangers, fundà, en 1899, el *F. C. Barcelona*.

Es, doncs, aquest club el primer de sa classe (o sigui exclusivament de futbol) que es fundà a Espanya. Els de l'*Atlètic* de Bilbao volen ésser ells, però *naranjas*, els d'aquí foren els primers.

Ademés hi havia el *Català Sport Club* que feia *tennis* i altres esports i que no tardà també en tenir un equip de futbol format, en sa majoria, per catalans. Aquest, el de la colònia anglesa (que no trigà a disoldre's) i el *F. C. Barcelona* foren durant bon temps, els únics que es barallaren entre ells.

L'afició anava cundint. Els seguiren altres Clubs avui ja inexistents. Sobre tot fou formidable l'empenta del *X Club*, avui *R. C. D. Español*, que sostingué amb el *Barcelona* durant varis anys violents partits.

Quasi a la mateixa època (any 1907) se fundà el Club dels *galenos*, avui *University*, i després altres i altres, fins a arribar a la plenitud d'aquests darrers anys, gairebé definitiva.

En la ment dels asíduus concorrents als partits està el desenrotlló d'uns set o vuit anys an aquesta part.

Primer estigueren de moda els jugadors anglesos, i tots els Clubs amb *calés* ne feren venir. Val a dir que això que com a net professionalisme era un perjudici, com a progrés en el coneixement del joc per part de jugadors i públic, fou un benefici.

Després aquests professionals—que això eren i no altra cosa—anglesos, cediren el seu lloc an els d'aquí, i encara n'hi han molts exemplars, perquè un jugador que's veu un xic les orelles desseguida cotitza la seva cooperació i vol guanyar algunes pessetes.

Ara darrerament això comença a caure en desús, i val més així, en bé del *amateurisme*,

Els principals Clubs són els set de primera categoria: *Barcelona, España, Español, Sabadell, Atlètic, University*

i *Internacional*, i la seva importància pot calcular-se per l'ordre en que'ls hem posat. Per ara, a campions de Catalunya, sols hi han arribat, en diversos anys, els tres primers. De segona categoria, hi han el *Terrassa*, el *Badalona*, l'*Europa*, el *Júpiter* i altres i altres, perquè en segona categoria hi cap tothom.

Mirat aixís en conjunt, semblen aquesta serie de noms talment un curs de geografia, veritat?

I és que'ls nostres Clubs han tingut el pèssim gust de posar-se uns títols lo més antideportius possible.

Passem perquè hi hagi un *Sabadell*, un *Barcelona*, un *Terrassa*, però un *España* o un *Europa*, que signifiquen? Què volen ésser els únics representants del deport a la Península o bé en el vell continent?

Convinguem en que resulta una pretensió ridícula i xabancana. Ni a la França, ni a Anglaterra ni en lloc se'ls hi haguera ocorregut lo que als nostres futbolistes.

Però passem això per alt i continuem.

Allà on està més extès de Catalunya el futbol, és a la província de Barcelona. Passen de quaranta els Clubs que hi han federats. Segueix en importància la província de Girona amb una dotzena, i després la de Tarragona amb mitja dotzena escassa. A Lleida no n'hi ha més que un Club a la capital.

Es simptomàtic el fet de que allà on hi ha industrialisme és on creixen més aviat els Clubs de futbol.

L'afició, no obstant i'ls desenganys dels incondicionals partidaris dels Clubs, va conservant-se i fins augmentant-se. El dia en que s'acabi el conflicte europeu i puguin venir equips estrangers en més quantitat, tornarem a veure sovint els camps plens de públic entusiasta, i els nostres jugadors podran lluir en noble lluita les seves facultats, derrotant als estrangers o bé caient amb gracia i gallardia davant dels equips anglesos més potents.

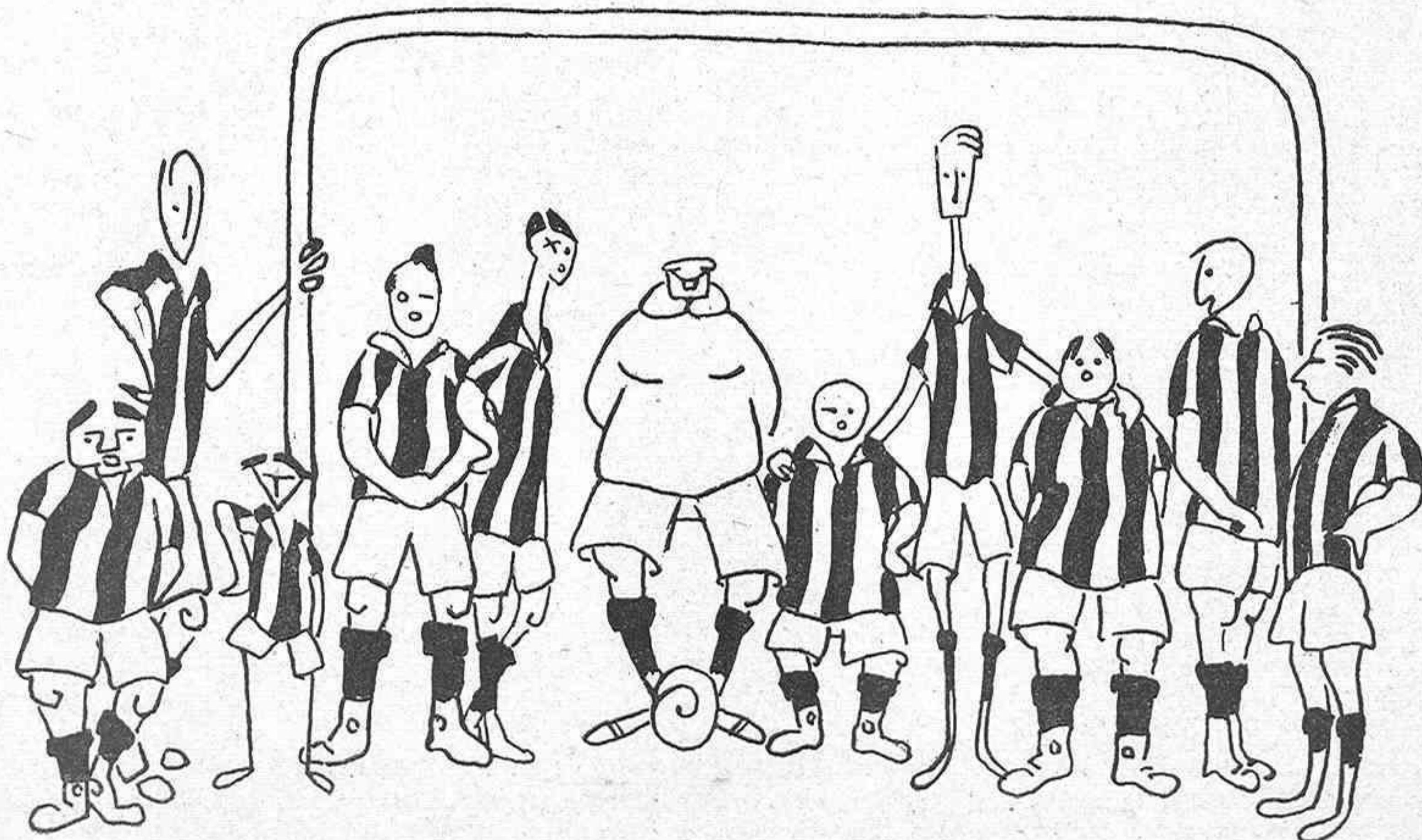
I en mig de tot, creiem que és un gran bé aquesta afició de la nostra joventut al joc anglès.

Es bellament llatí, gairebé hel·lènic, mostrar a ple dia amb una vestimenta senzilla i còmoda, les carns colorades per la sanitària carícia de l'aire i del sol, jugar graciosament amb la pilota de cuir, inflada, i triomfar amb audàcia de tots els obstacles, per a marcar *goal*, el *goal* de victòria, el *goal* de la derrota, el *goal* de la compensació.

El jove que ha jugat a futbol—sinó li han fet malbé alguna cosa—pot estar satisfet de la seva joventut, ben empleada en el més hermós dels sports...

Sobretot si ho ha compartit amb els estudis i les lectures sanes, cosa que no sempre succeeix, desgraciadament...

HIP

LES COBERTES DELS NOSTRES ALMANACS

1889

1890

1891

1892

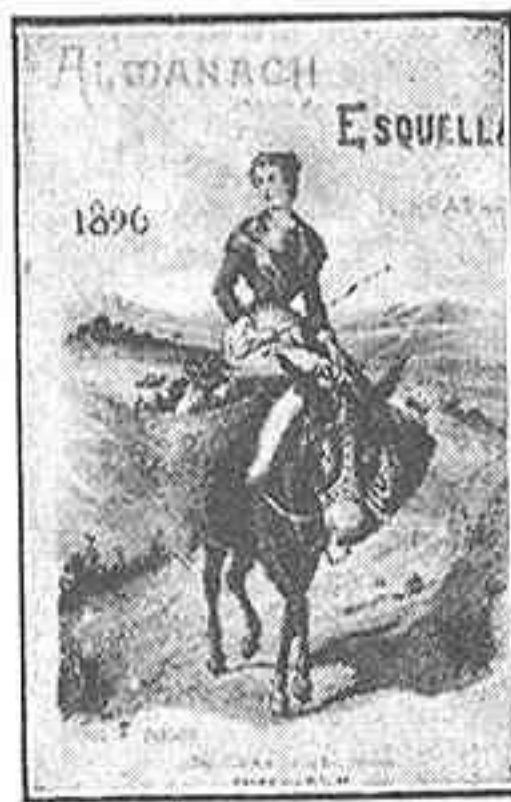
1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

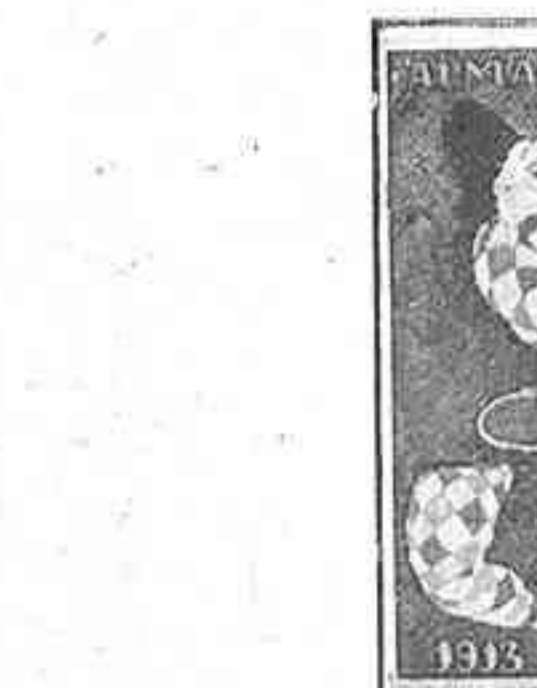
1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

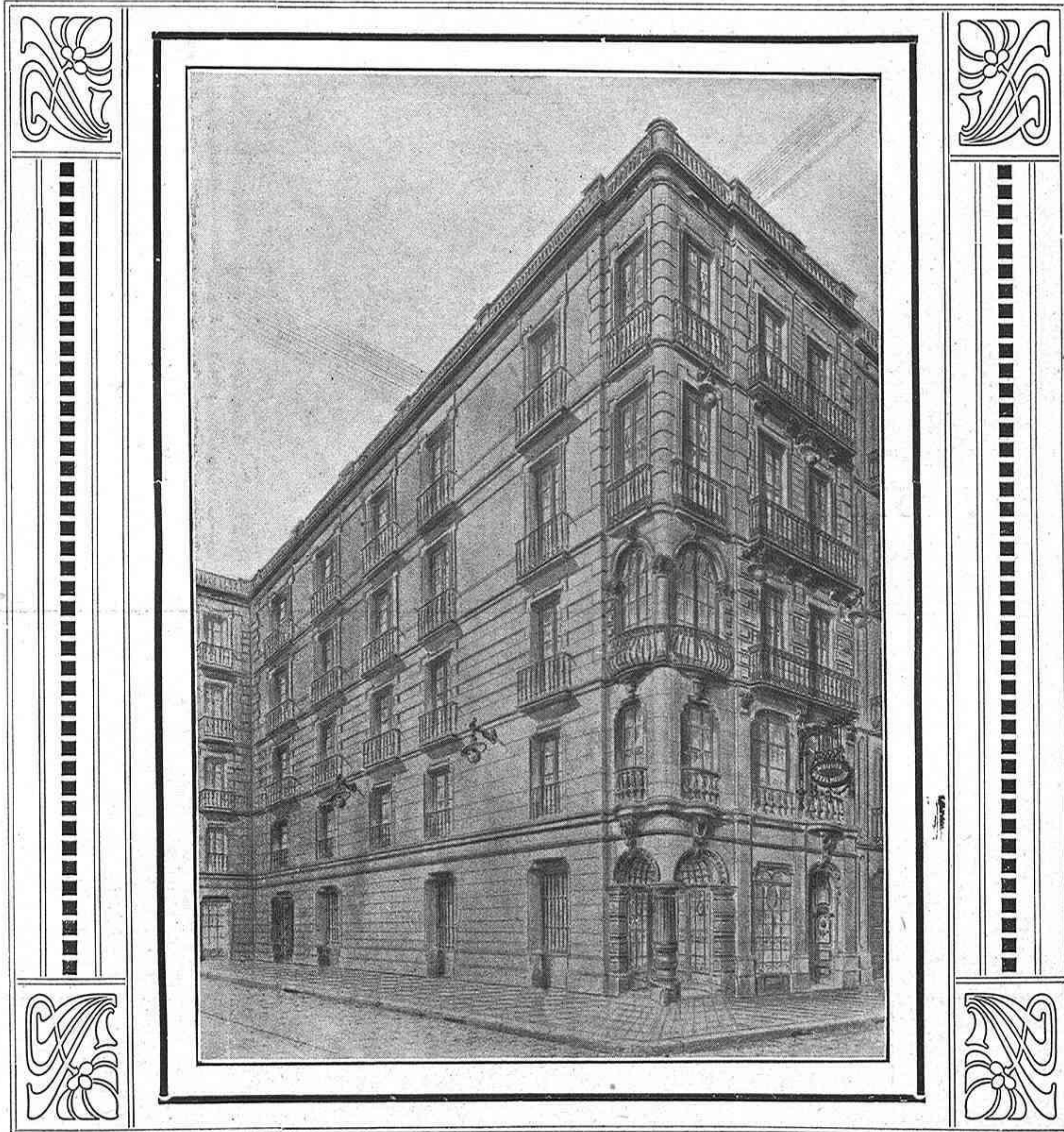
1917

Originals de: Moliné, F. Sala, P. Roig, Mucha, A. Villa, A. Fabrès, O. Junyent, Apa, R. Canals, Ida, Rosa Riera i Picarol

IMPRESA «LA CAMPANA» I «L'ESQUELLA»
CARRER DEL OLM, NÚMERO 8.—BARCELONA

NOUVEL HOTEL MEUBLÉ

Calle Santa Ana, núm. 20 (Afluente a la Rambla) :: BARCELONA

De primer orden :: Ascensor eléctrico :: Calefacción central :: Agua caliente y fría en todas las habitaciones :: Magníficas habitaciones con cuarto de baño 60 balcones al exterior :: Espléndidos salones :: Omnibus e intérprete en las estaciones y muelles :: Salón de Peluquería

Dirección telegráfica y telefónica "NOUVEL" :: Teléfono núm. 1288-A

RESTAURANT

SALON DE THE

Royal

Boulangerie
 Patisserie
 Confiserie
 Bombonerie

RAMBLA ESTUDIOS, 8

TELÉFONO 2671

Gran Bar
Canaletas

080080080080

REFRESCOS
 : LICORES :
 PASTELLES
 FIAMBRES
 MARISCOS

080080080080

080080080080

ROTISSERIE
 : CERVEZA :

:: RAMBLA DE
 CANALETAS, 15
 Teléfono 4326-A

080080080080

FABREGAS i RECASENS

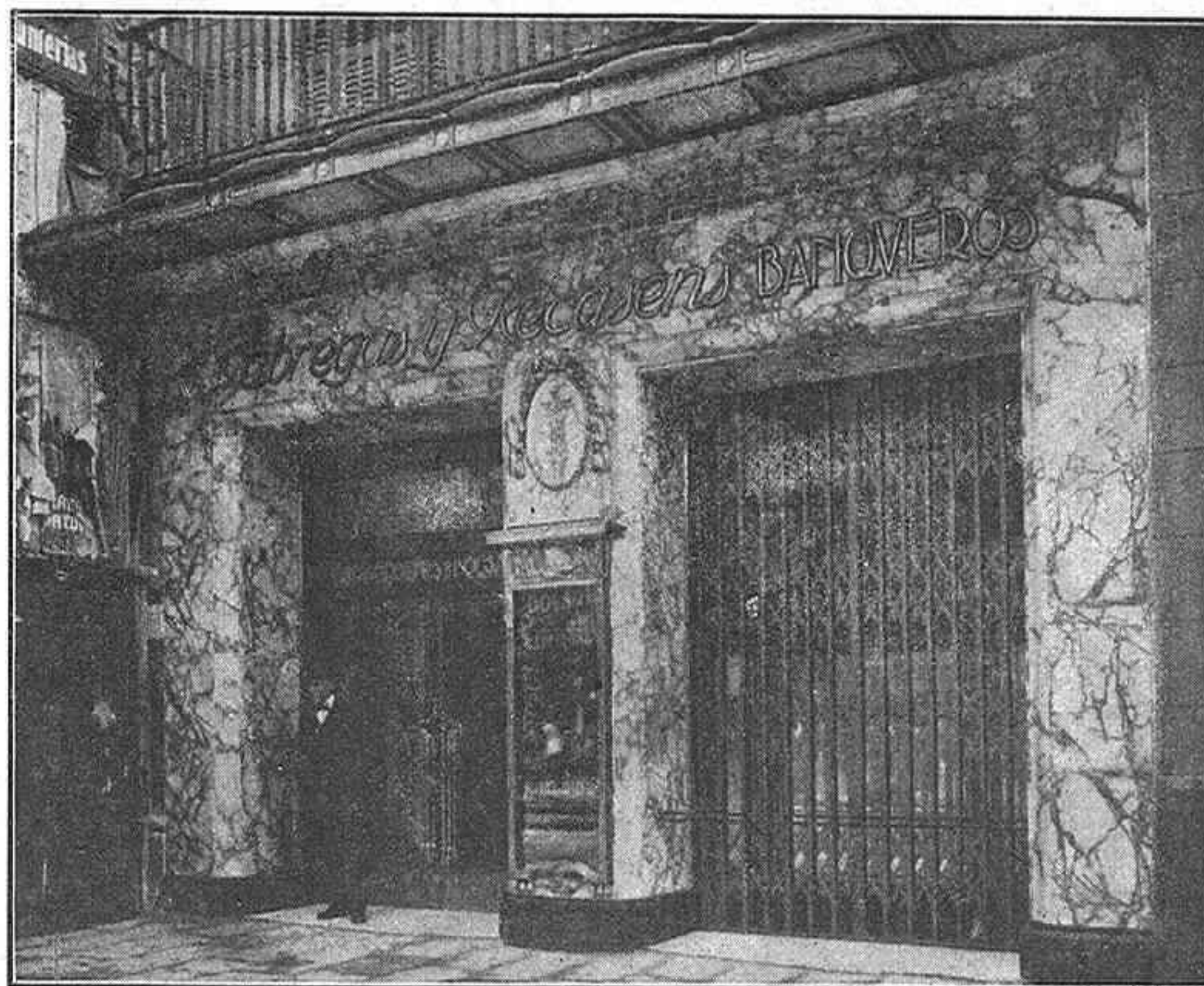
BANQUERS

Rambla Estudis, núm. 4

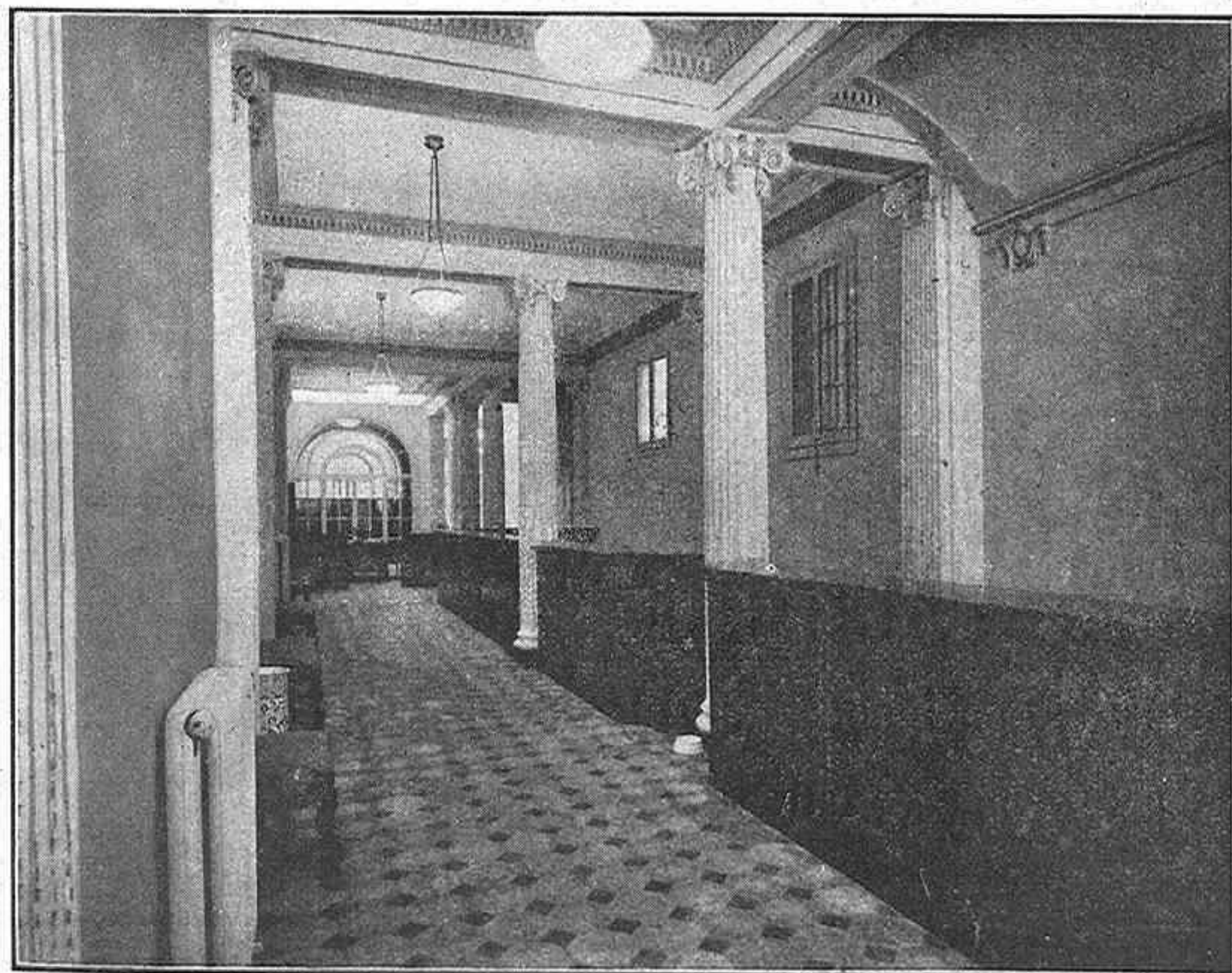
Teléfono: A - 2248 i 3453

Telegramas i Telefonemes

FABRECA

*Valors : Cupons : Borsa : Canvi : Giros : Comptes corrents
amb interès i sense : Comptes corrents mensuals : Infor-
macions financeres : Comptes corrents de Paper Estranger*

Executem amb tota
escripulositat les
ordres que se 'ns
confereixen

GRANDES ALMACENES EL SIGLO

CONDE Y C.^A - BARCELONA

* * *

Grandes existencias y surtidos en toda clase de prendas confeccionadas para señora caballero y niños. Tejidos de lana, seda y algodón. Artículos de sport, recreo, tocador, aseo, cocina, mesa, viaje, escritorio, juguetes y objetos para regalo. Muebles, Lámparas, Alfombras, Cortinajes, Mantas, Sábanas.

GALERÍA FOTOGRAFICA :: CAFÉ BAR

Salones de Peluquería para señora y caballero
COMESTIBLES Y VINO

ANTIGÜEDADES

Expediciones a Provincias

CATÁLOGOS

de Confecciones, Muebles, Ropa blanca, Artículos de mesa y cocina, etc.

Se remiten a provincias gratis y franco de portes.

PRECIO FIJO

VENTAS AL CONTADO

CHASSAIGNE FRÈRES

FABRICANTES Y ALMACENISTAS DE PIANOS

CASA FUNDADA EN 1864

Fábrica: VALENCIA, 70. - Teléfono H-407

Depósito: PASEO GRACIA, 38. - Teléfono A-2363

PIANOS de cola y rectos, a cuerdas cruzadas.

PIANOS AUTOPIANISTAS CHASSAIGNE FRÈRES, 65 y 88 notas, mecanismo de doble válvula; registros de melodía, silencio; pianos neumáticos y mecánicos; guía rollos automático.

ROLLOS tipo Standart, de las principales marcas.

ARMONIUMS CRISTHOPHE & ETIENNE, París, para iglesias, oratorios y salones.

PIANOS de alquiler, marca CHASSAIGNE FRÈRES.

Ventas al contado y a plazos * Pídanse catálogos y precios

SANATORIO SOLANAS

SAN FELIU DE CODINAS (Provincia de Barcelona)

ASISTENCIA FACULTATIVA: DOCTOR BORRELL

CORRESPONSAL EN BARCELONA: DOCTOR D. RAIMUNDO COMET Y FARGAS, CLARÍS, 9

Primer Sanatorio en España que practica el sistema naturista y fisioterápico según el Doctor Lahmann, Just, Bilz, Kneipp, Kuhne, etc. Tratamiento de toda clase de enfermedades, excepto la tuberculosis, las enfermedades mentales y las enfermedades infecciosas. Excelentes resultados aun en casos rebeldes a otros tratamientos.

Paraíso de los débiles, anémicos, neurasténicos y convalecientes. :: Sóleamiento, aireación, hidroterapia, régimen dietético, masaje y otras aplicaciones fisioterápicas, con exclusión de la medicación interna. :: Régimen frugívoro lacto vegetariano y mixto.

Grandes extensiones de bosque, propiedad del Sanatorio, en las vertientes de la montaña de Solanas, a 400-700 metros de altura sobre el nivel del mar. Espléndido panorama. Aires puros de montaña. Clima benigno. Ricos manantiales. Tranquilidad absoluta. Habitaciones individuales bien ventiladas y con hermosas vistas. Precios moderados.

Varios trenes diarios desde Barcelona a Caldas de Montbuy, y desde este punto en auto-diligencia hasta San Feliu de Codinas. Rogamos a las personas que deseen ingresar en el Sanatorio, nos avisen con cierta anticipación. Dirigir la correspondencia al SANATORIO SOLANAS, San Feliu de Codinas.—La Dirección.

Despatx de la Rambla de les Flors, 8

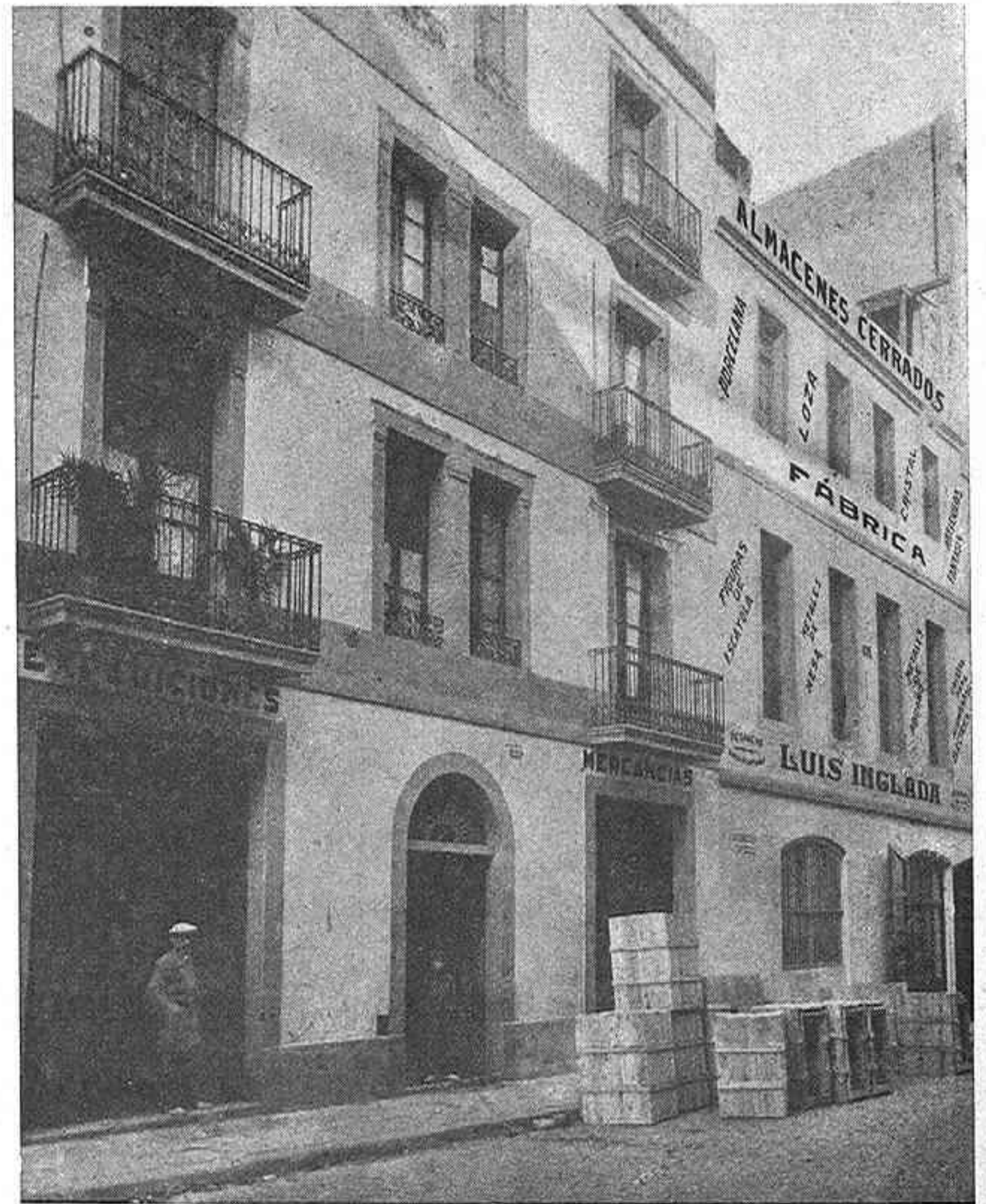
Vaixelles de pisa i porcelana en serveis de cristalleria, en jocs per cafè i the, en jocs per peix, espàrrecs, fruita i demés objectes per taula i regal.

Tot a preus sens competència

Despatx de la Ronda de S. Antoni, 5

Primera fàbrica a Espanya de metalls per taula i de fantasia :: Figures d'escaiola i pasta forta :: Llums tot cristall per il·luminació elèctrica

Fàbrica i magatzems del carrer de Salvà, 20 i 22

Tallers de decorat sobre porcelana i cristall en la mateixa casa poguent fer qualsevulga treball a gust del comprador :: "SEMPRE BARATO"

GRANDES ALMACENES

DAMIANS

Pelayo y Tallers

BARCELONA

FERRETERÍA. - BISUTERÍA. - JOYERÍA. - PLATERÍA.
RELOJERÍA. - CEPILLERÍA. - PERFUMERÍA. - ZAPATERÍA
CRISTALERÍA.

Inmenso surtido en OBJETOS DE ARTE Y ARTÍCULOS
PARA REGALOS. - MUEBLES FANTASÍA. - CAMAS DE
METAL. - LÁMPARAS de todos estilos. - MESAS, BANCOS
Y SILLAS para jardín. - MUEBLES Y ARTÍCULOS DE
JUNCO Y MIMBRE. - JAULAS DE METAL - BATERÍA
DE COCINA. - PORCELANA. - LOZA.

Gran novedad en SOMBREROS PARA SEÑORA, CABA-
LLERO Y NIÑO. - VESTIDOS Y ABRIGOS PARA
SEÑORA. - IMPERMEABLES Y ABRIGOS PARA CABA-
LLERO. - TRAJES SPORT. - PIELES. - BOAS Y
PELERINAS de pluma.

GUANTES. - CORBATAS. - TIRANTES. - GORRAS.
ABANICOS. - BASTONES. - PARAGUAS. - EQUIPOS
PARA NOVIAS. - MANTELERÍA. - GRABADOS. - CUA-
DROS. - GÉNEROS DE PUNTO. - ROPA BLANCA.
FLORES. - ARTÍCULOS DEL JAPON.

MÁQUINAS útiles y HERRAMIENTAS de todas clases.
ARCAS para caudales. - BÁSCULAS. - BALANZAS. - VEN-
TILADORES. - NEVERAS. - HELADORAS. - MESETAS
PARA PLANTAS. - ORFEBRERÍA RELIGIOSA. - IMÁ-
GENES. - COCINAS ECONÓMICAS. - JUGUETES.
APARATOS PARLANTES. - PIANOS MECÁNICOS.
ARTÍCULOS PARA VIAJE, BAÑO Y SPORT, etc., etc.

Sección de CAJAS DE LUJO y BOMBONES para bodas y bautizos

ESTUFAS de gas, serrín, carbón y electricidad.

EL FARO

Hospital, 127. - BARCELONA

Sastrería a medida ♦ Ropas confeccionadas para
caballeros y niños ♦ Camisería ♦ Corbatería ♦ Gé-
neros de punto ♦ Sombreros ♦ Gorras, etc., etc.

VENTAS AL CONTADO

ECONOMÍA VERDAD — PRECIO FIJO

PÍDASE EL CATÁLOGO GENERAL

Ronda Sant Antoni, 16 i 18

Telèfono A 4061

BARCELONA

Almacenes SAN ANTONIO

NOVETATS PER A SENYORA

NOVETATS PER A SENYORA

Ronda Sant Antoni, 16 i 18

PREU FIXE

BARCELONA

ANGEL RUIZ

Actualment aquesta casa té a la venda totes les novetats en gèneres del país i estranger per a Primavera i Estiu

Compta amb esplèndides seccions de

LLANES, SEDES i COTONS

on s'hi troben els articles més nous com Poupelins, Sattins i pell de llana, Charmeuse, Creps, gases, etamines, en seda, en cotó, llisos, bordats i estampats, Batistes, Organdis, Nansous i molts més articles purament del dia amb extenses col·leccions i preus sumament econòmics

TALLER DE CONFECIONS

NOVA SECCIÓ

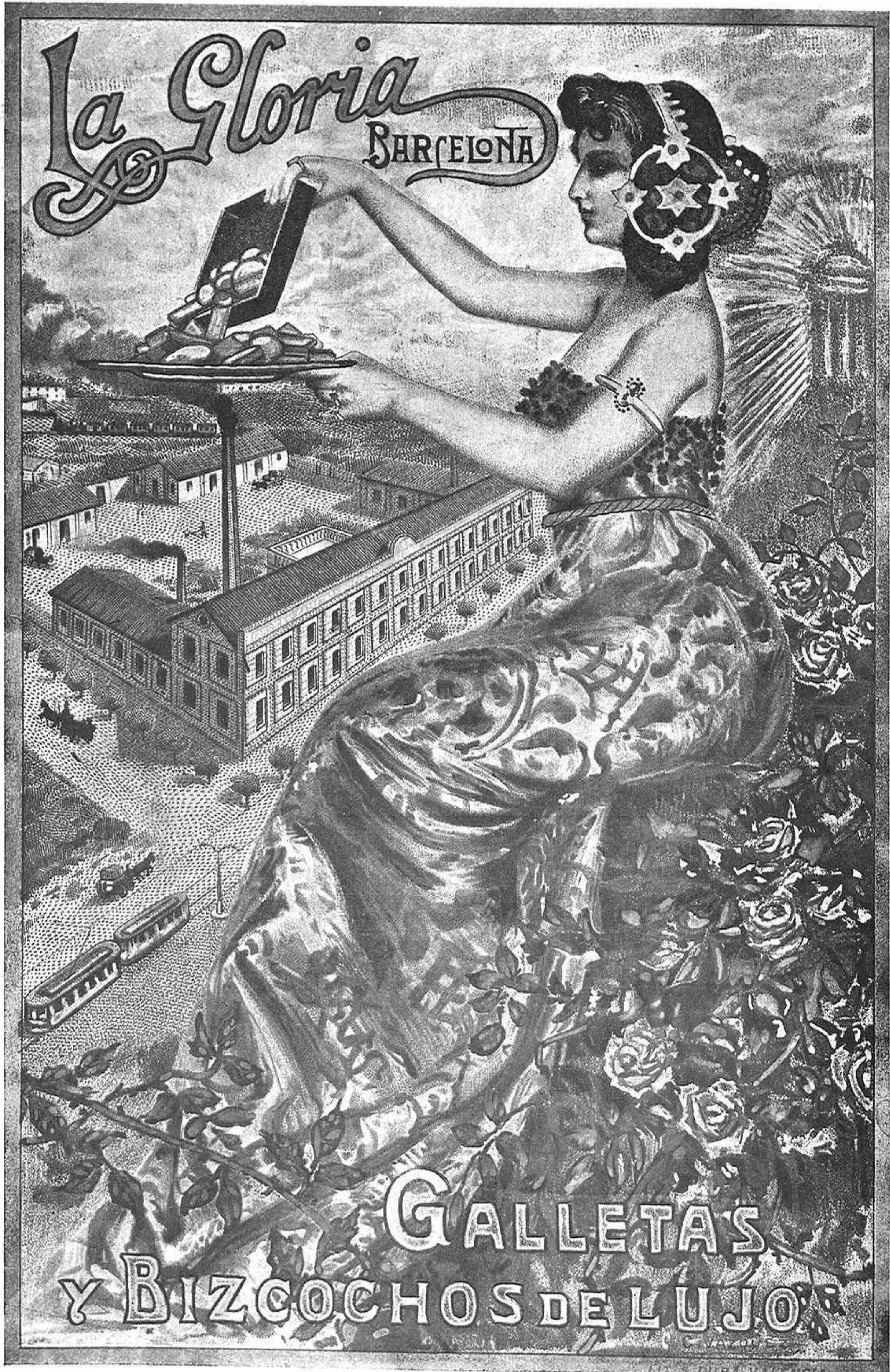
la que com les demés recomanem a la nostra nombrosa i distingida clientela, convençuts que ha de veure's complascuda en absolut la persona que'ns honori amb els seus grats encàrrecs, doncs compten aquests magatzems amb un intel·ligent modisto, ex tallador de la casa Buzenet de PARÍS

Podem assegurar que lo més CHIC que's veurà aquest any per Barcelona sortirà dels

Almacenes SAN ANTONIO

Ronda Sant Antoni, 16 i 18

Amb gust ho participem a les simpàtiques
llegidores de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

CH. LORILLEUX Y C.^A

TINTAS para
Imprenta, Litografía
y
Encuadernación

Pastas para Rodillos
Barnices :: Negros de Humo

Productos varios

BARCELONA
Cortes, 653

PARIS
16, Rue Suger

MADRID
Santa Engracia, 14

FABRICA EN BADALONA

SESENTA SUCURSALES EN EL MUNDO

LA BENGALINE

ESMALTE INALTERABLE

El más brillante

El más económico

PINTURAS :: BARNICES

El más resistente

CH. LORILLEUX Y C.^A

BARCELONA
Cortes, 653

PARIS
16, Rue Suger

MADRID
Santa Engracia, 14

Refectorium

Brasserie

Rotisserie

Grillerie

Rambla del Centro, 36 - 38

Teléfono A - 4.646

PENSIÓN CECILE

DE

DOMINGO MONISTROL

nuevo propietario, ex dueño del Restaurant
Tibidabo y ex jefe del Mundial Palace

Cocina de primer orden española, francesa y
otros gustos. Abonos: 50 cubiertos, 125 pe-
setas. De 25 cubiertos, 65 ptas. Cubierto
diario, 3 pesetas. Se pueden escoger cuatro
platos del menú. Se sirven platos sueltos a
domicilio. Pensión completa desde 6 pesetas.
A los viajantes precios reducidos. Habitaciones
con todo el confort. Departamentos especiales
para familias. Jueves y domingos verdadera
paella a la valenciana y BISCUIT GLACE.

Caspe, núm. 15.-BARCELONA

junto teatros Novedades y Tivoli y Paseo de Gracia

El mejor sitio de Barcelona

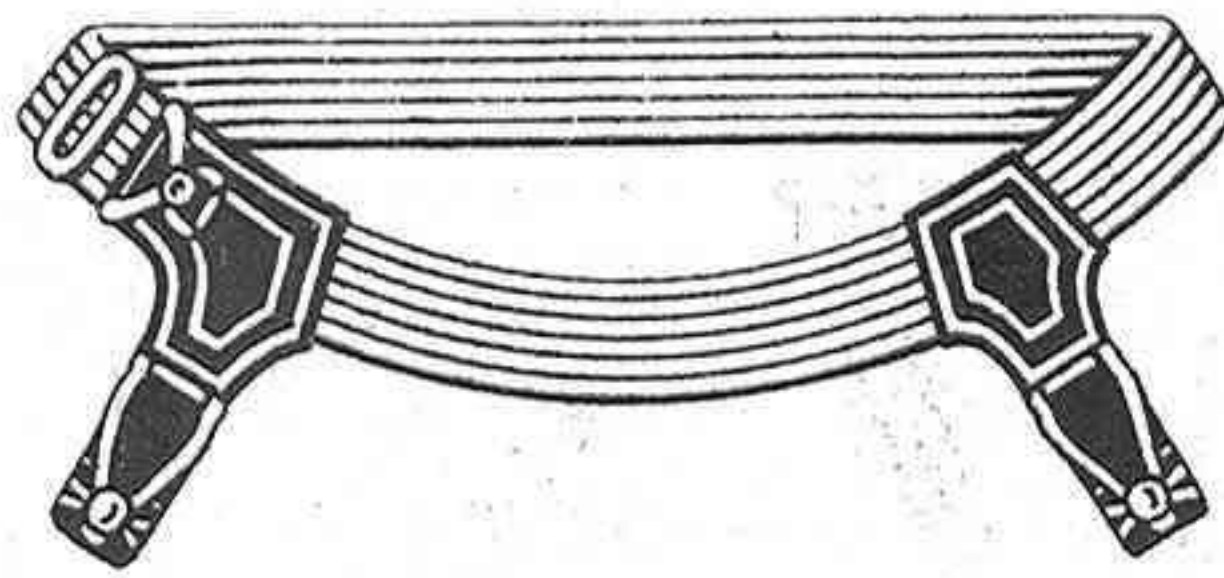
UROMIL

CURACIÓN RACIONAL DEL

REUMA-GOTA

El **UROMIL**
tomado de 10 a
15 días en dife-
rentes períodos
del año, evita
la repetición de
nuevos ataques.

MANUFACTURA DE TIRANTES
Y LIGAS "ALASKA"
Nueva Liga "ALASKA"

A DOBLE SUJETADOR

Patente. 60796.

NO NOS CREA, CUANDO AFIRMAMOS ES
LA ÚNICA SOLUCION PRÁCTICA DE LA
LIGA DE CABALLERO.

Quiera convencerse practicamente, y
a su primera prueba, admitirá el hecho in-
discutible de su superioridad.

Venta al por mayor

La Manufacturera "ALASKA" S.A.
HOSPITAL, 51, 1º BARCELONA

Patente n.º 63.377

MARCA registrada n.º 28.457

**LA SALUD RECUPERADA EN
LA NATURALEZA
ENFERMOS CRÓNICOS, LEED:**

¿Sufrís enfermedades nerviosas? ¿Neurastenia? ¿Dolores reumáticos de espalda y de riñones? ¿Teneis padecimientos del estómago, hígado e intestinos? ¿Estreñimiento? ¿Adelgazáis? ¿Se os debilita la memoria? ¿Encontráis dificultad en conciliar el sueño y os levantáis más fatigados que cuando os acostásteis? ¿Sufrís parálisis o debilidad genital? ¿Impotencia? ¿Os encontráis agotados de fuerza intelectual o corporal? Si sufrís alguna de estas enfermedades, habiendo probado los mejores específicos conocidos sin ningún resultado, no os desesperéis que vuestro infalible e inofensivo remedio lo encontraréis en la naturaleza usando sin vacilar el maravilloso

CINTURON ELÉCTRICO GALVANI

poderoso procedimiento curativo, que ha devuelto la salud, la vida y la felicidad a millares de pacientes que se consideraban incurables. Estos enfermos crónicos, a quienes las drogas y medicinas no los ha curado, nuestro **Cinturón Eléctrico** les ha devuelto con rapidez al cuerpo humano enfermo las energías de la juventud, o sea la fuerza vital, el tono y el vigor neuro-muscular, desapareciendo como por encanto la enfermedad e inundándolos de salud y de vida.

CURA DURANTE EL SUEÑO: ÉXITO SEGURO
Desconfiad de las imitaciones extranjeras sin valor

CONSULTAS Y LIBROS GRATIS PÍDANSE AL **INSTITUTO ELECTROTÉCNICO**
Rambla del Centro, 12, pral.-Barcelana

PÍDASE EN TODAS PARTES

LICOR BREA MÚNERA

CONTRA

- CATARROS
- TOSES-BRONQUITIS
- EXPECTORACIONES
- ASMA Y DEMAS AFECCIONES DEL
- APARATO RESPIRATORIO

LABORATORIO MÚNERA
CASA FUNDADA EN 1875
BARCELONA

El mejor disolvente de los uratos
Asepsia de las vías urinarias
Oálculos nefríticos
Reuma articular
Nefritis
Tifus
Gota

UROMETINA

LAMBIOTTE HERMANOS

Snarinos. Urotropina - Hexametileno tetramina - Formina

PÍDASE folleto explicativo. Muestras a los señores médicos

Agto. gen.: **S. NAVARRO**
Rambla del Centro, 8 y 10-Barcelona

NONELL GERMANS

CANVI - BANCA - BORSA

Compra i venda de valors al comptat
Ordres de Borsa :: Negociació de cupons :: Canvi de monedes :: Giros sobre l'estranger

Rambla del Mig, 16. - Barcelona

DINERO por joyas, géneros, pianos y óptica

— ESTA CASA LO PAGA MÁS QUE NADIE —

Calle de la Unión, 4, ent. (junto a la Rambla) BARCELONA

PHOSCAO produit reconstituant
le meilleur déjeuner du matin

PHOSCAO-BEBÉ aliment parfait
des enfants

Depositaires: FORTUNY H.ºs
Hospital, núm. 32 **BARCELONA**

PREUS MAI VISTOS

JOIERIA
L'ESTRELLA D'OR
Hospital, 7.- BARCELONA

LA MÉS ANTIGA D'AQUEST CARRER FUNDADA L'ANY 1877
LA SEGONA JOIERIA ENTRANT PER LES RAMBLES

Immens assortit en joies d'or i platino amb brillants i diamants fins :-: :-: :-: Modelos completament nous i de gran gust.

:-: Relotges de totes menes per a senyora i home :-: :-: :-: Pulseres de les tan acreditades marques de gran precisió: Juvenia, Omega, Longines i altres.

REPRODUCCIONES ARTÍSTICAS

VIUDA DE P. BONET

FOTOGRAFADO AUTOTIPIA TRICROMIA

FOTOLITOGRAFIA

Aribau, 9. Interior

BARCELONA

Bazar de la Unión

Impressions comercials de totes menes

Llibres ratllats :: Factures :: Esqueles

Talonaris :: Memories :: Memorandums

Rebuts :: Programes :: Paper de cartes

Mostruaris :: Notes de preus, etc., etc.

Utils per a escriptori :: Tintes superiors

Unió, núm. 3

BARCELONA

GRANDES
ALMACENES

EL AGUILA

Bosch Labrús
Hermanos

Sucursales en toda España

Academia Mercantil

y de

:: CARRERAS CORTAS DEL ESTADO ::

Rambla de las Flores, núm. 30, Pral.

Curso abreviado del Bachillerato y de la
CARRERA DE COMERCIO

**BANCA Y BOLSA :: IDIOMAS
ESTENOGRAFIA**

Cursos especiales en salones independientes
para SEÑORITAS y MAYORES DE EDAD

Títulos de Tenedor de Libros

Convocatorias Oficiales en 1917

Sobrestantes :: Radiotelegrafía :: Ayudantes de Montes

Preparación rápida y completa por
profesorado técnico

CORREOS, TELÉGRAFOS, ADUANAS, etc., etc.

ANTONI LÓPEZ, llibreter, Rambla del Mig, 20, Llibreria Espanyola, Barcelona

Correu: Apartat núm. 2 :-: Teléfono 4115

Obres del eminent escriptor Santiago Rusiñol

DICCIONARI

CATALÀ - CASTELLÀ
CASTELLÀ - CATALÀ

per A. ROVIRA i VIRGILI

Un tom d'unes 900 planes, imprès sobre un paper
finíssim i intransparent, relligat amb pegamoid

900 PLANES, DOS CENTÍMETRES DE GRUIX!!
———— PESSETES 10 ————

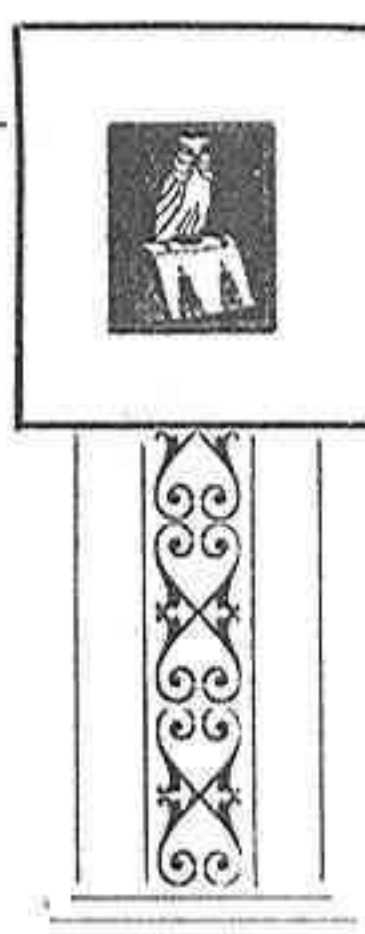
NOVÍSSIMA Ortografia Catalana

Vocabulari Ortogràfic

Segons les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans
i les obres i treballs dels millors filòlegs, ordenat i anotat
per A. ROVIRA i VIRGILI

Un tom

Pessetes 2

Gramàtica Elemental

DE LA

Llengua Catalana

per A. ROVIRA i VIRGILI

Un tom

Pessetes 3

Llibre de lectura escolar

SELECCIÓ DE TREBALLS EN PROSA I EN VERS
D'AUTORS CATALANS MODERNS I ANTICS

PER A. ROVIRA I VIRGILI

Un tom tela pessetes 3

EN PREPARACIÓ

Historia de Catalunya

per FRANCISCO DE BOFARULL

HISTORIADOR I EX ARXIVER DE LA CORONA D'ARAGÓ

EN PREPARACIÓ

Del viure alegre

per J. DE JESPUS

Un tom

Pessetes 2

SINGLOTS POÈTICS

DE
FREDERIC SOLER (Serafi Pitarra)

24 OBRES ENQUADERNADES EN
DOS TOMS Pessetes 12

NOTA.—Tothom qui vulgui adquirir qualsevol de dites obres, remetent l'import en lliurances del Gir Postal o bé en segells de franqueig al llibreter Antoni López, Rambla del Mig, 20, Barcelona, la rebrà a volta de correu, franca de ports. No responem d'extravios si no's remet, ademés, un ral per a certificat. Als corresponsals se'ls otorguen rebaixes.

No hi ha res com un Aparell marca
"GRAMOLA"
I DISCOS MARCA
"GRAMOFONO"
pera ballar i divertir-se

AUTOMÓVIL SALÓN

Plassa de Catalunya 18 - BARCELONA

Agencias a: TARRASA-MANRESA - VALENCIA
i PALMA DE MALLORCA

DEMANEU CATALECS PER CORREU O BE PER RECADER

AUTOMOVILS DE TOTAS MENAS.